ÑAPA

Weekendbijlage van dagblad Amigoe

zaterdag 8 oktober 2011

HISTORIE

3
Nederlanders niet welkom

LITERATUUR

7
Meesteres van de reconstructie

INTERVIEW

10
'Leven met het ritme van de drums'

Huize St. Jozef 90 jaar:

'Een stabiel en warm thuis'

Langs de Santa Rosaweg staat een kerk met bijbehorend kerkhof. Achter die kerk staan nog meer gebouwen en als je naar achteren rijdt kom je langs een speeltuin genaamd Park Kompa Nanzi. We zijn aangekomen bij Huize St. Jozef.

Directrice van Huize St. Jozef Ostara Adoptie.

Tekst: Marja Berk Foto's: Ken Wong

Uit het jaarverslag:

'Huize St. Jozef, een internaat voor jongens en meisjes van 4 tot 14 jaar, waarbij de jongens t/m 12 jaar bij ons kunnen verblijven. Door het bieden van een veilige omgeving, de nodige liefde, zorg, begeleiding en/of behandeling trachten wij deze kinderen tot zelfredzame personen te vormen, zodat zij na een korte periode terug kunnen keren naar hun eigen leefmilieu'

Deze maand viert Huize St. Jozef haar 90-jarig bestaan en naar aanleiding van dit jubileum nam Ñapa een kijkje in het lichtgekleurde gebouw dat eerder aan een school doet denken dan aan een internaat. Eenmaal binnen valt het interieur op: ook hier lichte kleuren en zeer georganiseerd. De kamers van de kinderen zijn leuk gedecoreerd en overal staat speelgoed. Geordend. Het geheel geeft lucht en laat iets geheel anders zien dan de vooringenomen beklemming van het predikaat 'internaat'.

Ostara Adoptie is, met haar toepasselijke naam, directrice van het huis en vertelt. "Eigenlijk valt Huize St. Jozef onder een stichting, de Fundashon Guia, Eduká i Forma. De Fundashon heeft drie internaten onder zich, waaronder ook Huize Rose Pelletier en Kas Bruder Pius. Dit laatste is vooral gericht op de opvang van zwangere meisjes en tienermoeders die nergens anders heen kunnen." Nader onderzoek leert dat middels een plan, dat uit vormingsprogramma's, dagstructuur voor moeder en kind, training en individuele begeleiding bestaat, de meisjes een beter zelfbeeld krijgen en hen weerbaar maken in de maatschappij.

Huize Sint Jozef kent een lange geschiedenis. De basis werd gelegd in 1890, als kleinschalig weeshuis. In 1920 werd het tehuis overgenomen van de fraters door de zusters van Schijndel, waarna ook leken welkom waren hun steentje bij te dragen. Heden ten dage is het een internaat voor meisjes van 4 tot 14 jaar. Na het 14e levensjaar verhuizen zij tot hun 18e naar Huize Rose Pelletier, op een steenworp afstand van Huize St. Jozef. Natuurlijk zijn er vanaf het 4e jaar ook jongens van harte welkom. Wanneer zij echter de leeftijd van 12 jaar hebben bereikt, worden zij overgeplaatst naar Kinderoorden Brakkeput. "Vroeger werden zij overgeplaatst naar Kas di Hubentut, maar na sluiting hiervan stroomden zij door naar de Kinderoorden", aldus Adoptie, "en dat valt niet onder de Fundashon."

Wat is er ten opzichte van het verleden veranderd in Huize St. Jozef? "De grote verandering is dat er vroeger leiding en opvoeding werd gegeven door religieuzen. Dat is nu anders. Het heeft nu nog wel een katholieke grondslag, maar het is meer openbaar geworden. Wij zijn leken, maar zeer deskundige leken", lacht Ostara Adoptie. Op pedagogisch gebied heeft elke leidster haar sporen verdiend en de kinderen worden dan ook goed begeleid. "Ze moeten niet alleen goed met kinderen kunnen werken, maar dienen bij hun sollicitatie ook ter zake doende papieren te overleggen. Maar vroeger was het pure liefdadigheid, zonder enige pedagogische achtergrond. Nu hebben we betaalde krachten, elk met een individuele arbeidsovereenkomst."

Inkomsten krijgt de Fundashon voornamelijk uit donaties en subsidies van de overheid. Dat is hard nodig, want alleen al in Huize St. Jozef verblijven 70 kinderen, meer meisjes dan jongens. Er wordt niet alleen geld uitgegeven aan educatie en opvang. "Er wordt ook veel gesport", vertelt Adoptie, "en er zijn ook vele andere programma's voor de kinderen." Zoals? "Oh, we doen veel met ze hoor. We organiseren musicals, toneelstukjes, gitaarles. We hebben zelfs een tuinproject waar we samen met de pupillen onze eigen groenten verbouwen en een vakantieplan. Dan gaan we naar het Sea Aquarium, de struisvogelfarm en wordt er met de kinderen gekampeerd."

Dat klinkt allemaal goed, maar de vraag rijst waar de kinderen heen gaan bij het bereiken van de 18-jarige leeftijd. "Dan gaan ze, als het mogelijk is, permanent naar huis en als dit door omstandigheden niet kan, wordt er een pleeghuis voor ze gezocht. In een pleeghuis worden ze anders begeleid dan hier en worden ze gerichter op de maatschappij voorbereid. Een pleeggezin zou beter zijn, maar voor een 18-jarige vind je dat helaas niet snel." Er dringt zich een wat directe vraag op maar ik stel hem, wat aarzelend, toch. Wordt er aan seksuele voorlichting gedaan? "Absoluut", is het besliste antwoord van Adoptie, "en dat is ook zeer noodzakelijk. Vergeet niet dat veel kinderen die hier zitten ook seksueel misbruikt zijn, dus een gedegen voorlichting en educatie op dit gebied is een must. Kinderen mogen niet denken dat seksueel misbruik normaal is, omdat ze er veel mee te maken hadden! Dus ja, daar wordt wel degelijk aandacht aan besteed en elke afdeling heeft daar een eigen programma voor. Per leeftijdsgroep moet er op een andere manier voorgelicht en begeleid worden."

Het onderhouden van een internaat met alle bijkomende zaken, kost hopen geld en het is soms moeilijk 'to make ends meet'. Vooral groot onderhoud slaat een behoorlijk gat in de begroting. Verontwaardigd vertelt Adoptie dat de overheid haar bijdrage aan Huize St. Jozef heeft gekort. Zonder waarschuwing vooraf en met terugwerkende kracht. "We dienen elk jaar onze begroting in en tot 10 oktober 2010 vielen we onder het Eilandgebied Curaçao. Dat is nu natuurlijk veranderd en het Land Curaçao laat zich ineens van een heel andere kant zien. Het volgende is gebeurd. Het Eilandgebied Curaçao was ons nog geld verschuldigd en we zijn het traject ingegaan om dat geld alsnog te krijgen. Bij de staatkundige verandering op 10 oktober vorig jaar, hebben we dat traject voortgezet. Maar we werden gewoon in één keer gekort!" Gelukkig was er wat reserve, maar nog steeds is er geen antwoord ontvangen op een brief die het bestuur van de stichting naar de overheid stuurde. "Het ministerie van Gezondheid, Milieu en Natuur had onze begroting in eerste instantie goedgekeurd, er zijn afspraken gemaakt en alles werd ondertekend. De subsidie werd toegewezen. Maar achteraf heeft het ministerie van Sociale Ontwikkeling en Arbeid alles weer teruggedraaid. Die handtekeningen maakten klaarblijkelijk niets uit en we worden zonder bericht in het ongewisse gelaten. We hebben dus geen idee onder welk ministerie we nu vallen!" Volgens Adoptie liggen de twee ministeries met elkaar overhoop en wordt de bal over en weer geschoven. Een intrieste kwestie.

Voor belangrijke zaken en projecten voor de kinderen moet er momenteel gebedeld worden en is Huize St. Jozef mede afhankelijk van sponsors. "Omdat we zijn gekort is het moeilijker het huishoudboekje op orde te houden. Je kunt bijvoorbeeld tegen het personeel niet zeggen dat zij minder salaris krijgen, omdat we minder geld ontvangen van de overheid." Gelukkig is er weinig personeelsverloop. Kinderen zijn sterk afhankelijk en hechten zich aan hun leidster. "Het betekent houvast. Als er teveel wisselingen zouden zijn, worden onze pupillen daar de dupe van. Krijgen problemen met hechten en voelen zich in de steek gelaten." De meeste leidsters krijgen momenteel bijscholing op psychologisch gebied. "Het kan zijn dat voor benadering van een probleem nieuwe inzichten zijn ontstaan en er dus enige bijschaving dient plaats te vinden. Daar zitten we wel bovenop", aldus Adoptie. Niet alle leidsters gaan op cursus. Degenen die wel aan de bijscholing hebben deelgenomen brengen de nieuw verworven kennis over op hun collega's. Zo komt iedereen met elkaar op het juiste spoor en staan de neuzen weer één kant op. "Het kan natuurlijk niet zo zijn dat leidsters er verschillende strategieën op na houden. Op deze manier ondervang je dat."

Momenteel is Huize St. Jozef hard bezig met een herstructurering. Adoptie verduidelijkt: "We hebben eigenlijk drie internaten en elk internaat werkt met een eigen systeem en een eigen personeelsgroep en is dus individueel bezig. Dat willen we veranderen, zodat we onderling ook wat beter kunnen schuiven. Centralisering werkt veel gemakkelijker, de systemen moeten op elkaar worden afgestemd. De afdeling Orthopedagogie willen we ook uitbreiden zodat er een bredere ondersteuning binnen het geheel komt. Elk internaat werkt nu afzonderlijk van elkaar met maatschappelijk werkers. Eén afdeling zou beter zijn. Zo maak je de lijnen korter en het geheel flexibeler." De afdelingen onderhoud binnendienst, keuken en financiële administratie zijn inmiddels gecentraliseerd, het begin is er.

Adoptie werkt al jaren bij het tehuis en was eerst zelf groepsleidster. Ze heeft veel schrijnende gevallen meegemaakt. "Jaren geleden werkte ik op een afdeling en op zondagmiddag kregen we ineens bezoek van een moeder die net drie dagen daarvoor was ontslagen uit de Capriles Kliniek. Stemmen in haar hoofd vertelden dat de nonnen hier haar dochter verkocht hadden aan mannen. Ze kwam het geld halen en rukte de toegestroomde, nieuwsgierige pupillen de kleren van het lijf om het geld te zoeken. Je begrijpt de paniek onder die kinderen. Ik was piepjong, en daar zit je dan. Ze is met een ambulance teruggebracht naar de kliniek maar er volgden natuurlijk vele gesprekken met de kinderen om ze weer tot rust te brengen. Ik zal dat voorval nooit vergeten."

Huize St. Jozef is trots op haar pupillen. Ze doen het stuk voor stuk uitstekend op school, vaak een graadmeter voor de psychische gesteldheid. Uiteraard gaan de kinderen al dan niet in het weekend naar huis. "Dat ligt aan de thuisomstandigheden. De meeste kinderen gaan elke week of om en om, maar er zijn ook kinderen die helemaal niet naar huis kunnen. De situatie is dan gewoon te slecht. Elk kind krijgt voor het weekend een voedselpakket mee, maar het gebeurt ook wel dat zij daar thuis niets van krijgen. Komen ze met honger terug. Vreselijk toch."

St. Jozef probeert de kinderen een stabiel thuis te bezorgen en aan verjaardagen wordt veel aandacht besteed. Zo hoeft een jarige pupil niets te doen, maar mag zelf bepalen wat er die dag gebeurt en krijgt dan de leiding over de groep. Een feest!
Het werk in het tehuis is goed verdeeld. Bij elke groep is er door diverse leidsters begeleiding. Wakker worden, tanden poetsen, ontbijten, douchen en naar school gaan, het is vaste routine.

"Veel kinderen brengen ons ook een bezoekje als ze eenmaal volwassen en uitgevlogen zijn, heel gezellig", zegt Ostara Adoptie. "Maar we volgen het wel nauwlettend. Wij hanteren een nazorgprogramma. Gaat het niet goed, dan mogen ze altijd terugkomen en bedenken we een andere, goede oplossing."

Fundashon Guia, Eduká i Forma beschikt over een vijftal bestuursleden en allen werken op vrijwilligersbasis. "We zoeken nog wel dringend een bestuurslid Juridische Zaken en ik hoop dat je dat mag vermelden". Bij deze. Wie interesse heeft in deze functie en de stichting een warm hart toedraagt, kan contact opnemen met telefoonnummer: 7674295.

Werken die de kinderen maakten naar aanleiding van het 90-jarig jubileum.

Er is veel aandacht voor onderwijs, begeleiding en opvoeding.

ÑAPA 2011
Nr. 34

Onderschat

Op Aruba wordt een uniek onderzoek naar dolfijnen verricht waarop marinebioloog Jolanda Luksenburg te zijner tijd hoopt te promoveren. Luksenburg onderzoekt met name het leefgebied van de verschillende soorten dolfijnen die dit gedeelte van de Caribische Zee rijk is. "Er zitten hier meer soorten dan men denkt. Maar het is dan ook nooit eerder onderzocht." Mirte de Rozario sprak met Luksenburg en haar verslag valt te lezen op pagina 5.

Op onze vaste literatuurpagina 7 vindt u van de hand van Brede Kristensen een essay over Hella Haasse, de Nederlandse schrijfster die recent overleed. "Wat hebben we haar jarenlang onderschat, de ogenschijnlijk zo bescheiden Hella Haasse, toevend in de schaduw van het luidruchtige trio van de Nederlandse letteren, de drie 'groten' onder de Hollandse schrijvers. En die zich bij Hella Haasse nooit helemaal op hun gemak voelden."

Op pagina 10 een interview van Judice Ledeboer met rasmusicus Pernell Saturnino, winnaar van de Cola Debrotprijs 2011. Het is een leven 'met het ritme van de drums'. Saturnino heeft nu even rust en wil al zijn aandacht geven aan zijn muziekschool 'Percussion Creed' en de stichting die hij aan het oprichten is om ook kansarme jongeren hun talenten op het gebied van muziek te helpen ontwikkelen. Saturnino over zijn manier van muziekmaken: "Als je muziek maakt denk je niet. Je doet het gewoon."

Tot slot op pagina 14 aandacht voor advocatenkantoor VanEps Kunneman VanDoorne dat recent de SVC award voor het meest vrouwvriendelijke bedrijf van Curaçao won. Een award waar het bedrijf, naar eigen zeggen, niets (extra's) voor deed. Maya Mathias interviewde onder anderen kantoordirecteur Esther Jansen.

Goed weekend!

De redactie

Colofon

BLADMANAGER
Karin Wooning
EINDREDACTEUR
Hans Vaders
ADVERTENTIES
Marloes Tak
VORMGEVING
Wendela Ataliede
Stephanie Heyer
Aan deze Ñapa werkten mee:
Misha Bemer
Marja Berk
Aart Broek
Monique Casimiri
Jorge Curiel
Verele Ghering
Margot Hack
Bob Harms
Brede Kristensen
Shakti Aroena Lakhi
Judice Ledeboer
Gofrie van Lieshout
Maya Mathias
Wouter Mol
Milangela Plate
Shermine Rogers
Mirte de Rozario
Marcel Truyens
Hans Vaders
May Voges
Ken Wong
Karin Wooning
Ñapa is een publicatie van:
Uitgeverij Amigoe NV
Scherpenheuvel z/n
Curaçao
Tips voor de redactie?
Bel 736-9050
Email napa@amigoe.com
Adverteren?
Bel Marloes Tak
736-9050 / 516-7377
advertentienapa@amigoe.com

De eenzaamheid van sociale media

'Terug naar een goed gesprek'

In eerste instantie werden alle vormen van digitale communicatie met gejuich ontvangen, maar door de toename van mogelijkheden om dag en nacht en wereldwijd met elkaar te communiceren via internet en mobiele telefoons nemen ook de problemen toe, vooral op het gebied van sociale vaardigheden en de omgang met elkaar. De huidige digitale communicatie leidt zelfs tot gedragsproblemen. Sociale media leiden tot eenzaamheid, schrijft Sherry Turkle in haar nieuwste boek 'Alone together'.

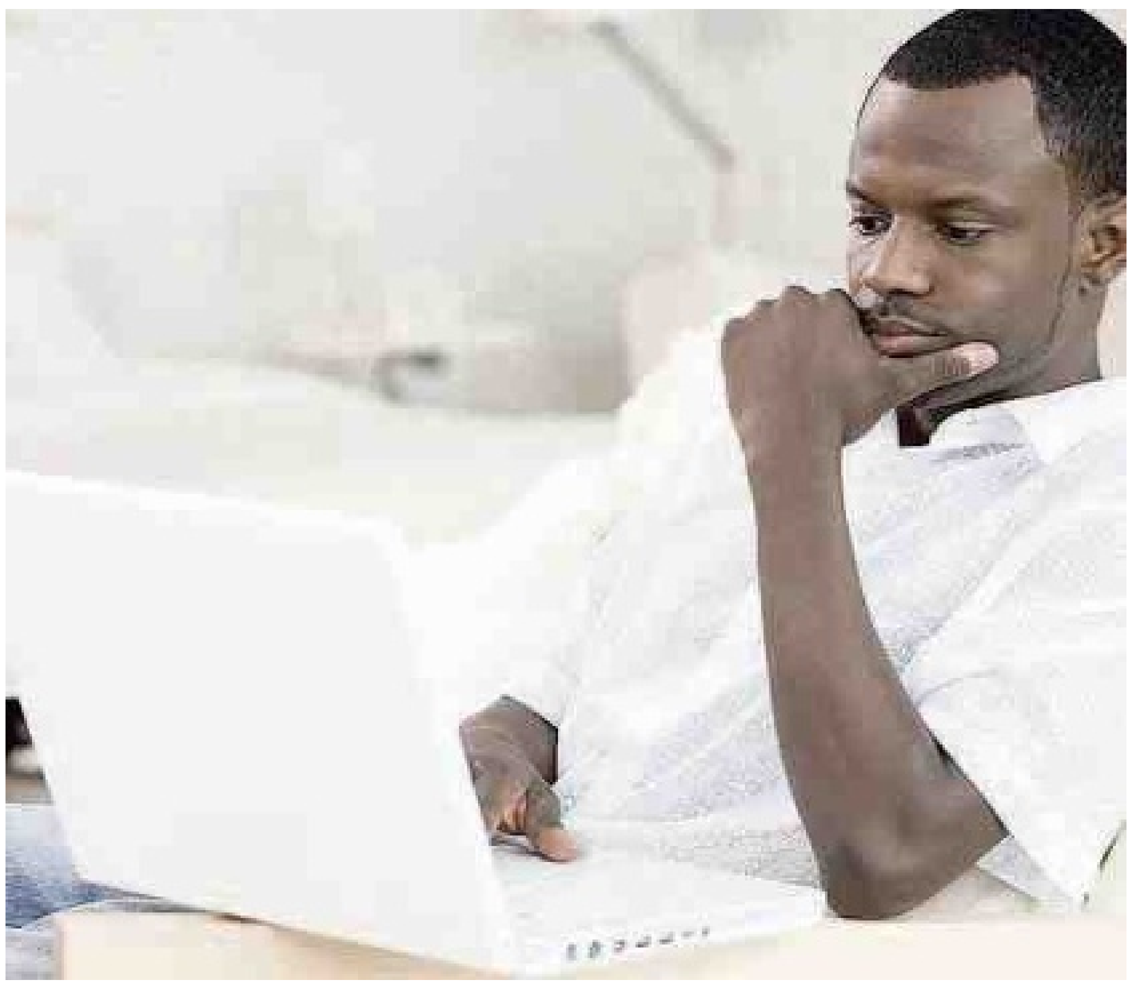

Tekst: Judice Ledeboer

Sherry Turkle, hoogleraar Social Studies of Science and Technologie aan het Massachusetts Institute of Technology en sociologe, schreef diverse boeken en haar nieuwste boek 'Alone together' doet op het moment heel wat stof opwaaien, omdat zij zeer bezorgd is over de toekomst, de manier waarop wij mensen met elkaar omgaan. In haar boek pleit ze voor bewuste omgang met de hedendaagse technologie. In haar dagelijkse werk houdt ze zich bezig met onderzoeken op het gebied van de psychoanalyse en cultuur en op de relatie tussen menselijke psychologie en technologie met als specialiteit de computertechnologie en computerverslaving. In haar eerste boek 'Life on the Screen' schreef ze nog positief over het digitale tijdperk, maar in haar jongste boek uit ze haar bezorgdheid. Ze schrijft over een bal en ketting die ons gebonden houden aan de kleine schermen van onze mobiele telefoons. Ze zegt "We verwachten meer van de techniek en minder van elkaar."

Het boek bestaat eigenlijk uit twee delen. In het eerste deel heeft Turkle het over sociale robots, die de vloer vegen en voor ouderen zorgen. Turkle stelt vast dat de mens op zoek gaat naar robots als een oplossing om onze eigen onvolkomenheden niet te zien. Ze schrijft over een seksrobot en het enige dat men hoeft te doen is de stekker in het stopcontact te stoppen om de robot aan het werk te krijgen en ze heeft het over Tamagotchi, een digitaal huisdier, dat gevoerd moet worden want anders gaat het dood. In het tweede deel heeft Turkle het over de huidige communicatie via telefoons en de problemen, zelfs gevaren die dat met zich meebrengt. Ze wil de mensen wijzen op een bewustere omgang met het internet.

Verarming

In bed, in de auto, tijdens het eten, tijdens vergaderingen, achter het bureau, op straat, we communiceren de hele dag, maar er is geen fysiek contact, wel digitaal via computers en telefoons. Werkenden, niet werkenden, mensen van alle leeftijden weten hoe ze via het internet en hun telefoon boodschappen moeten versturen, maar de communicatie tussen mensen is onderling 'verstoorder' of moeten we zeggen 'gestoorder' dan ooit. Sinds de uitvinding van de smartphone, zoals de Blackberry's, Androids en iPhones, is het hek helemaal van de dam, want met telefoons kan men altijd en overal bellen, sms'en, surfen, e-mailen, Facebook'en, Twitteren en chatten, maar men heeft geen tijd meer om een goed gesprek te hebben. Er kan zelfs gesproken worden over een verslaving aan digitale communicatie en niemand schaamt zich daarvoor. Mensen zijn er juist trots op dat ze vele uren per dag bezig zijn om in contact met de hele wereld te zijn en te blijven via hun telefoon. Dit leidt tot een sociale verarming en dat is waar Trukle zich in haar boek bezorgd over maakt. "We zijn niet meer verbonden met elkaar en dat heeft grote gevolgen voor de samenleving. En we leren niet meer om alleen te zijn. Met de telefoon denkt iemand dat hij nooit meer alleen hoeft te zijn. En dit leidt er juist toe dat mensen niet meer weten hoe het is om alleen te zijn, om even geen mensen om je heen te hebben. Dat alleen zijn hebben we nodig om even onszelf te zijn, om even na te denken. Iedere burger heeft de ruimte nodig om tot zichzelf te komen, fysiek en mentaal."

Andere gevaren zijn de gedragsproblemen die er ontstaan bij jonge mensen die al op jonge leeftijd via hun telefoons en computers communiceren. Vanuit de anonimiteit kunnen mensen zich anders voordoen dan ze zijn en creëren zo hun eigen waarheid over zichzelf en sommige mensen gaan daar heel ver in. Ze denken dat ze zichzelf zijn, maar eigenlijk spelen ze een rol. Ze laten zichzelf zien zoals ze het liefst gezien willen worden. Op Facebook laten de mensen vooral positieve momenten van zichzelf zien en horen. Niemand weet echter wat er achter die foto's, grappige teksten en opmerkingen schuil gaat.

Illusie

In een interview dat Turkle met Daphne Bunsbroek op de Nederlandse televisie had, komt de vraag naar voren waarom mensen hun leven zo graag willen delen via Facebook. Turkle verklaart dit als volgt. "Via Facebook kun je de illusie hebben van

Sherry Turkle

vriendschap. De mensen worden tegenwoordig overspoeld door hun werk, er worden veel eisen gesteld. Ze hebben het te druk om vriendschappen te creëren. Ze hebben echter wel tijd om 5 à 6 uur met vrienden via Facebook in contact te staan, maar het is beter om één op één een gesprek te hebben dan om 50 contacten op Facebook te hebben." Volgens haar zijn de tieners bang om goede gesprekken te voeren. Ze leren dat thuis niet en op school wordt daar ook geen aandacht aan gegeven. Op feestjes staan ze naast elkaar, allemaal met hun eigen mobieltje en staan dan in contact met iemand anders via dat mobieltje. "Dat contact is gemakkelijker. Je hoeft niet iemand in de ogen te kijken, de ander ziet jouw houding niet. Je kunt je voordoen zoals je wilt zijn", aldus de sociologe.

Turkle haalt in het gesprek ook het gedrag van ouders aan, die de hele dag een telefoon aan hun oor hebben en geen tijd hebben om naar hun kinderen te luisteren. De 'ander' is belangrijker dan hun eigen kinderen. Terwijl de schaal met kippenpootjes op tafel wordt gezet praat de ouder via de telefoon met iemand anders. De kinderen lijden hieronder. Kinderen hebben juist aandacht nodig van hun ouders. Kinderen willen hun verhaal kwijt en ouders moeten de tijd nemen om naar hun kinderen te luisteren. De realiteit is echter anders en beide partijen zijn daarvan het slachtoffer. Ouders hebben kritiek op hun kinderen, maar ze realiseren zich niet dat zij die kinderen hebben opgevoed en kinderen raken gefrustreerd omdat ze geen aandacht krijgen en die frustratie leidt tot gedragsproblemen.

Privacy

Turkle gaat verder met haar gedachtegoed inzake het gebruik van e-mail, Facebook en Twitter. Ze ziet het ook als een aanslag op het gevoel van democratie. "Ik heb vroeger geleerd dat een brief alleen geopend mag worden door degene voor wie die brief bestemd is. Dat is een gedragscode en dat hoort bij democratie, waar de privacy beschermd is. E-mails echter kunnen door iedereen gelezen worden. Er is niets meer privé. Ik vind dat we privacy een nieuwe inhoud moeten geven. Elke muisklik wordt gevolgd en zo is ons hele leven op internet te vinden en het wordt ook nog opgeslagen."

Haar favoriete zin in haar boek is als volgt: "Omdat we met internet zijn opgegroeid denken we dat internet volwassen is." Hiermee zegt ze dat het internet eigenlijk nog in de kinderschoenen staat. Turkle pleit er niet voor om geen gebruik meer te maken van de mogelijkheden die er zijn met alle communicatiemiddelen die we hebben, maar ze moedigt de mensen wel aan om er 'wijzer' mee om te gaan.

Stiefkindje

Gebrek aan communicatie was er ook al voordat er internet was, maar nu is goede communicatie een stiefkindje geworden binnen de sociale vaardigheden. Er wordt meer naar techniek gekeken dan naar een andere persoon. Techniek kan een prachtig middel zijn om contact te leggen, maar het is niet de oplossing voor eenzaamheid. Turkle wil mensen aan het denken zetten met haar boek en stelt dan ook een paar vragen. Wat kost techniek jou? Kost het je je burgerschap, vriendschap, contact met je kinderen? En wat ga je daaraan doen? Haar antwoord is: "Zorg voor een gezond digitaal voedingspatroon, ga terug naar een goed persoonlijk gesprek."

Foto van de week

Wie was er het eerst de hond of de plavuizen vloer? Het is in ieder geval opmerkelijk hoe goed deze viervoeter zich heeft aangepast aan zijn natuurlijke milieu. De schutkleur is werkelijk perfect. Deze bijzondere foto werd gemaakt door Militza Jesurun. Heeft u een leuke foto? Stuur hem naar napa@amigoe.com

Thuis

Feestje

Monique Casimiri

Van jongs af aan heeft mijn familie mij geleerd wat feesten is. Toen wij als kind nog in Nederland woonden vierden we oud en nieuw met enige regelmaat met de familie van mijn vaders kant. Wij vonden dat bij voorbaat geweldig. Dat betekende lekker eten, dansen en veel vuurwerk.

Toen wij later op Curaçao woonden, maakten wij nog vele feestjes mee. Bij familie, als ook bij vrienden. En bij al die feestjes stond eten en dansen centraal.

Toen wij net in Nederland woonden gaven wij zelf ook veel feestjes. Zeker met de verjaardagen pakten we flink uit. En dan was er altijd veel eten en werd er gedanst.

Hoe anders heb ik feestjes meegemaakt bij Nederlandse vrienden. Gelukkig niet bij iedereen, maar bij sommigen kon ik bij aankomst de rest van de avond al voorspellen.

De aanwezigen zaten netjes in een kringetje om de tafels heen. De tafels waren steevast de eettafel, met daaraan de tuintafel geschoven. Wat tafelkleden eroverheen en niemand die het zag. Daar omheen dus de gasten die er al waren. Ouders, grootouders, buren en een eventuele broer of zus. Je schoof aan en hoopte maar dat de volgende die binnen zou komen een leuk persoon zou zijn, of in ieder geval een bekende van je, anders zat je de rest van de avond ingeklemd tussen oma, die onverstaanbaar was en ehm... een buurman die zijn handen niet thuis kon houden.

Dit hadden we snel door, dus op tijd komen, wat we net hadden geleerd in Nederland, leerden we op dit soort feestjes acuut weer af. Beter was het om iets later te komen. Niet te laat, maar zo halverwege de avond was goed. Meestal had je dan keus tussen drie plekken.

Op tafel stonden standaard een paar schaaltjes en in die schaaltjes zaten pinda's, pinda's en eh... pinda's. De avond begon met koffie en thee en gebak. Pas nadat iedereen een tweede kop koffie of thee had gehad, werd er iets anders aangeboden. Een glaasje fris of bier. Wijn was bij de meesten te sjiek en rosé was nog niet hip in die tijd. Nu pakte men ook een handjevol pinda's. En daar kwamen de eerste schalen uit de keuken. Schalen met blokjes kaas en plakjes worst. Leverworst. Soms met wat schijven komkommer erbij.

Als de gastvrouw het mooi vond, werd er niets meer bijgeschonken en werden de kopjes afgewassen in de keuken. De deuren nu wijd open zodat iedereen kon horen, de afwas wordt gedaan, het is tijd om te gaan.

Dansen? Ja, dansend gingen wij de deur uit, jippie, we mochten weg. Wij dansten naar de kroeg om daar nog een borrel te pakken, daarna dansend naar huis waar de muziek nog even aanging, dan dansend naar bed om te kunnen dromen van alle dansfeesten die we hadden meegemaakt. En onszelf belovend dat wij nooit, maar dan ook nooit een kaas-worst feestje zouden geven.

Geschiedenis van Korps Politie Nederlandse Antillen, 1949 - 2010

Nederlanders niet welkom

Ook al kwam de leiding van het politiekorps in Antilliaanse handen te liggen en voegden zich meer en meer Antillianen in leidinggevende posities, Nederlanders zaten blijvend dicht op de dagelijkse praktijk. Hun aanwezigheid werd dikwijls als confronterend ervaren, daar deze indruiste tegen het devies 'nos mes por' (wij kunnen het zelf wel) en 'awor nos ta manda' (nu nemen wij de touwtjes in eigen handen).

Hoofdcommissaris J. Oldenboom, 1980.

Tekst: Aart G. Broek

In de twee decennia na de revolte van mei 1969 kregen de slogans op politiekbestuurlijk niveau inhoud door een steeds grotere afstand van Nederland tot het eilandelijke reilen en zeilen. Op de eilanden zelf bleek het gedachtegoed dat erachter schuilging ook anderszins aangewend te worden. Al dan niet onder het mom van 'modern management' werd controle van politiekbestuurlijke zijde sowieso minder wenselijk geacht. Voor overheidsorganisaties werd een zekere 'autonomie' verdedigd door de vakbonden, waaronder die van de politie, de NAPB.

De betrokkenheid van Nederlanders was op voorhand verdacht - hoe noodzakelijk die van politiemensen uit Nederland ook mocht zijn. Lidmaatschap van de politievakbond zou uit Nederland afkomstige politiebeambten dan ook worden onthouden, omdat, zo liet een bestuurslid weten, 'de belangen van die Hollanders niet hún belangen waren'.

Wervingscommissie

De noodzaak van ervaren politiemensen was er en werd als zodanig onderkend door de minister van Justitie. Hoofdagent H.Th.I. van Kaspers was zo'n ervaren politieman die werd aangetrokken. Hij kwam in mei 1984 naar het eiland, vanuit Nederland. Uit de mond van hoofdinspecteur J.A. Willems, chef van de Geüniformeerde Dienst, vernam hij dat het korps 'zat te springen om Nederlandse mensen.' Kaspers begreep dat die onder meer nodig waren 'om de Antilliaanse collega's tot de orde te roepen en verder in toom te houden.' Willems lichtte hem in over 'de machocultuur (...) en over het snelle slaan en schieten van met name de jongere manschappen.' Naar Kaspers sprak hij de hoop uit dat de makamba's daarin verandering konden brengen. Kaspers was aangetrokken door een wervingscommissie onder leiding van hoofdcommissaris J. Oldenboom.

In september 1982 vertrok Oldenboom met enkele leden van zijn staf naar Nederland om ervaren Nederlandse politiemensen aan te trekken. Zijn enthousiasme was bijzonder beperkt. Hij werd hierin gevoed en gesterkt door de politievakbond. Voor de regering moet het een schipperen tussen tegengestelde belangen zijn geweest. In 1981 had de regering te kennen gegeven, dat pas na een diepgaande studie kon worden overgegaan tot een omvangrijke werving, goed georganiseerd en met Nederlandse bemiddeling. Ná die studie zouden aantallen, functies en rangen, tijdsduur en voorwaarden nader bepaald kunnen worden. Van een dergelijke 'invasie' zou ongetwijfeld de nodige bedreiging zijn uitgegaan. De studie liet (dan ook) op zich wachten. Dat vormde de basis voor veel onduidelijkheid en voor willekeurig handelen van de hoofdcommissaris.

Het aantrekken van individuele sollicitanten kon wel plaatsvinden en werd aangemoedigd door de regering. Bevoorrechting ten opzichte van politiemensen op de eilanden, van welke aard dan ook, was uit den boze. Zo waren er voor aan te trekken politiemanen en hun gezinnen niet op voorhand meer politiewoningen beschikbaar. Zij moesten op de vrije markt huren. In de praktijk betekende dit een benadeling ten opzichte van de eilandelijke politieambtenaren die met een zelfde inkomen over het algemeen goedkoper woonden, daar zij een woning konden kopen, of zelf bouwen (niet ongebruikelijk), veel beter de huurwoningmarkt kenden of juist zélf een dienstwoning hadden weten te bemachtigen.

Onaangenaam

Oldenboom cum suis kregen 342 sollicitaties. Er werden 24 kandidaten geschikt bevonden, waarvan er uiteindelijk tien naar de Antillen vertrokken, in 1983 en 1984. Twee gingen naar Aruba en acht naar Curaçao. Van die acht keerden er binnen korte tijd zes weer terug naar Nederland. Tot die zes behoorden voornoemde hoofdagent Van Kaspers, die samen met zijn twee collega's Ch.J. van Adelberg en A.P. Lof, de 'uiterst onaangename gebeurtenissen' van hun kortstondige dienen bij het Antilliaanse politiekorps aan papier toevertrouwden.

Van Adelberg kwam op Curaçao in oktober 1983, Lof in maart 1984, en Van Kaspers, zoals vermeld, in mei 1984. Per 1 januari, 1 februari, respectievelijk 1 juli 1985 waren de heren weer in dienst van de Nederlandse politie. Het Caribische deel van het Koninkrijk was de mannen voor hun aankomst niet geheel onbekend geweest. Van Adelberg en Lof hadden een Antilliaanse vrouw als echtgenote, terwijl Van Kaspers zijn militaire dienst op het eiland had doorgebracht. Na hun verblijf was hun beeld van het eiland aanmerkelijk bijgesteld en waren de heren vele idealen armer.

Met Van Adelberg en zijn collega's werden enthousiaste mensen naar Curaçao gehaald. Eenmaal geland op het vliegveld, met hun gezinnen, kreeg de afwijzing van de mannen tastbaar vorm en inhoud. 'Geen haan die naar (ons) kraait', zo schamperden de hoofdagenten. 'Geen mens die naar (ons) omziet. Geen collega die (ons) de helpende hand reikt. Integendeel, op alle fronten worden (we) gedwarsboomd en wordt (ons) het leven onmogelijk gemaakt.' Aan de (financiele) voorwaarden waaronder de mannen en hun gezinnen naar het eilanden waren gekomen werd niet of onvolledig voldaan, terwijl de toegezegde plaats in het korps niet werd gerealiseerd.

Treiteren

Een schier eindeloze reeks van treiterig handelen was het welkom in de eerste weken en zou structureel van aard blijken. De introductie bestond uit 'het langdurig duimendraaien' voor het bureau van 'de uiterst minzame' onderinspecteur D.E. Tromp, die hoofdzakelijk doende was 'zijn dagelijkse stapel Papiamentstalige kranten op zijn gemak' tot zich te nemen. Het werktempo stond niet alleen bij Tromp op een uiterst laag pitje.

Met hoofdagent L.A. Salçedo werd kennis gemaakt met de eilandelijke machocultuur door een bezoek tijdens diensttijd aan zijn *baisait*. Het zou 'heel gebruikelijk' zijn en 'nagenoeg ieder politieman' hield er minstens één buitenechtelijke relatie op na. 'Je hoorde er', zo maakte Salçedo duidelijk, 'dán ook pas echt bij.' Het bleek ook voordelig om boodschappen te gaan doen in diensttijd, en dus in uniform, daar dan 'korting' verkregen werd.

Na de introductieweek was de nieuwkomers vooral bijgebracht, dat voor iedere hogere in rang op militaire wijze gesalueerd diende te worden. Het werd geoefend met de Nederlandse politiemannen die dit element van de 'organisatiecultuur' niet kenden. Vervolgens werd de voorbereiding toereikend genoeg geacht om de Nederlanders onverhoeds de taak van 'wachtcommandant' toe te schuiven. Zij waren echter 'praktisch nog geheel onbekend met de organisatie, werkwijze, voorschriften, gebruiken of gewoonten van de Antilliaanse politie.' Het sprak voor zich dat het radioverkeer volledig in het Papiaments verliep - ondanks nadrukkelijke regels die herhaling in het Nederlande vereisten.

Afdwingen

Het werd de nieuwelingen in het Antilliaanse korps duidelijk, dat de politieopleiding 'beduidend anders van aard en van een heel ander niveau' was dan de Nederlandse. De opleiding was veeleisend genoeg maar dan toch daar deze 'gericht (was) op pure wetskennis en op zeer militaristische wijze drillen van de adspirant-agenten.' De opleiding besteedde onvoldoende aandacht aan 'praktisch politieoptreden, sociale vaardigheden, wapenkunde en wapenbeheersing, geweldsinstructie, opsporingsleer, criminele tactiek, juridische procedures, maatschappijleer, staatsrecht en democratische beginselen.'

De Nederlandse hoofdagenten raakten verstrikt in een organisatiecultuur die werd gekenmerkt door 'autoritair' optreden naar onderschikten, dat werd gevoed door 'minachting' en absolute gehoorzaamheid een vereiste. De opleiding besteedde exclusief aandacht aan 'gehoorzaamheid en onderdanigheid', wat vervolgens resulteerde in 'futloze, onverantwoordelijke en karakterloze politiemensen'. Mocht er al iets aan weerwoord worden gegeven, dan 'slaat (een chef) gelijk op tilt'.

Het optreden naar het publiek, zo verbaasde uiteindelijk niet meer, was overeenkomstig. De agenten zijn 'in veel gevallen brutaal, onbeleefd' en zij lijken 'nauwelijks van zins het publiek ter wille te zijn.' Wanneer iemand geen of onvoldoende 'respect' toonde in de ogen van de politie, dan werd 'dat in de regel afgedwongen, desnoods met geweld.'

Dat arrestanten in de eerste plaats met het 'afdwingen van respect' werden geconfronteerd, mocht evenmin verbazen maar de verontwaardiging van Van Adelberg en de zijnen was er niet minder om. "Arrestanten' krijgen ook zonder directe aanleiding slaag. Ondertussen wordt men uitgescholden, vernederd en beledigd. Inmiddels kan in wezen al van marteling worden gesproken. Wanneer iemand protesteert of terugscheldt, krijgt hij in de regel een fikse aframmeling door meerdere politiemensen tegelijk (...).'

Onmacht

De inspanningen van de Nederlanders om een gewillig oor te vinden voor hun ervaringen bij hun superieuren, zorgden voor intimidaties en bedreigingen, ook van het gezin. Ook de Papiamentstalige pers - gevoed vanuit het politiekorps en de vakbond - versterkte de verontwaardiging over de makamba's die zich maar niet wisten aan te passen aan de Antilliaanse cultuur. De heren zelf werd niet om commentaar gevraagd. Het treiteren werd steeds moeilijker te verdragen. De Nederlanders meldden zich ziek - ze waren er ook in alle opzichten 'goed ziek' van.

De afschuw werd nog gevoed door de gewaarwording dat het gezag zich wel betrokken toonde maar onomwonden te kennen gaf machteloos te staan. De minister van Justitie, D.F. Martina, en de gezaghebber, R.A. Casseres hadden wel de politiekbestuurlijke autoriteit. Zij waren wél in alle mogelijke opzichten afhankelijk van de politietop zélf inzake het feitelijk functioneren van het korps. De bestuurders toonden zich niet bij machte om eigenzinnig optreden van deze top bij te sturen.

De Nederlandse hoofdagenten voelden zich 'een stuk vuil' en vertrokken 'diep teleurgesteld, ontgoocheld, kwaad en berooid van Curaçao'. Zij vonden weer een plek in het Nederlandse politiekorps en zochten na enige tijd de publiciteit. Met steun van Nederlandse politievakbonden werden de ervaringen, bevindingen en aanbevelingen geboekstaafd. Het rapport verscheen in 1986 onder de titel 'Politieman op Curaçao'. Het zorgde voor de nodige politieke en mediale aandacht in Nederland, meer in het bijzonder voor verontwaardiging en afkeuring.

De woorden die de Vrij Nederland-journalist Smits optekende uit de mond van geza¬hebber Casseres lijken de achtergrond van het gebeuren juist te schetsen. 'Ik denk dat die hele werving was opgezet om te mislukken', zo liet Casseres weten. Hoofdcommissaris J. Oldenboom had zélf een brevet van onvermogen uitgereikt gekregen door commissies onder voorzitterschap van oud-gezaghebber M.P. Gorsira, in 1980 en 1981. De commissies adviseerden grotere betrokkenheid van Nederlandse politie(mannen) bij het eilandelijke politiekorps. Naar Casseres' idee bood het mislukken van deze werving Oldenboom het voordeel te kunnen zeggen: 'Zie je wel, de commissie-Gorsira had het mis, de Nederlanders zijn gekomen en het is niets geworden.' De inspanningen van Smits om Oldenboom te spreken te krijgen, liepen dood op weigering van zijn kant. Zijn minister had 'het hem dringend opgedragen' aan een interview mee te werken, maar de hoofdcommissaris had aan andere verplichtingen de voorrang gegeven.

Hoofdinspecteur J.A. Willems

Dit is een bewerkt fragment uit: Aart G. Broek, Geschiedenis van de politie op de Nederlands-Caribische eilanden, 1839-201; geboeid door macht en onmacht, dat in november a.s. verschijnt bij uitgeverij Boom in Amsterdam (ca. 300 pp., gebonden, geïllustreerd, ISBN: 9789461055439).

Medisch

Vragen over... nierstenen

Tekst: Wouter Mol

Wat zijn nierstenen?
Een niersteen is een klein steentje dat wordt gevormd door de samenklontering van onoplosbare kristallen in de urine. De voornaamste stoffen die zo'n steen kunnen vormen zijn calcium, urinezuur en oxalaten. Het meest frequent zijn de nierstenen van calciumfosfaat en oxalaat: ze zijn goed voor zowat 80 procent van alle nierstenen. Op de tweede plaats komen de nierstenen gevormd uit urinezuur, en stenen veroorzaakt door een infectie.

Wat voor klachten geven nierstenen?
Nierstenen geven niet altijd klachten. Pas als een niersteen vast komt te zitten, ontstaat pijn. Vaak begint het met een vage, weinig opvallende pijn in de onderrug (flanken). Geleidelijk wordt de pijn feller, en komt in steeds hevigere aanvallen (koliek), meestal aan de zijkant van de buik. De pijn trekt vaak door naar de lies, het bovenbeen of de geslachtsorganen.
Tijdens een aanval is er vaak extreme bewegingsdrang. Men is rusteloos en loopt vaak rond. Sommige patiënten kruipen letterlijk over de grond van de pijn. Verdere klachten kunnen zijn: misselijkheid, braken, zweten en bloed in de urine.

Wat zijn de oorzaken?
De voornaamste oorzaak van nierstenen is onvoldoende vochtopname. Hoe minder we drinken, hoe geconcentreerder onze urine is en hoe gemakkelijker zich nierstenen vormen.
Het feit dat de meeste stenen calcium bevatten, verklaart waarom vroeger een kalkrijke voeding als de voornaamste schuldige werd beschouwd en dat een niersteenpatiënt op een kalkarm dieet werd gezet. Hypercalciurie, of een verhoogd calciumgehalte in de urine, kan de vorming van nierstenen inderdaad in de hand werken. Maar in tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, is hypercalciurie meestal niet te wijten aan een te hoge inname van calcium via de voeding. Heel wat andere factoren, die niets met calciumrijke voedingsproducten te maken hebben, kunnen de uitscheiding van calcium via de urine beïnvloeden.
En zelfs wanneer de urine te veel calcium bevat, betekent dit nog niet automatisch dat er een niersteen zal worden gevormd. In de urine zitten ook bepaalde stoffen die steenvorming tegengaan. Eén van de voornaamste daarvan is citroenzuur (onder meer aanwezig in citrusvruchten).
De laatste tijd gaat men er zelfs meer en meer van uit dat voedingscalcium de vorming van nierstenen kan afremmen. Dat calcium vormt in de darmen namelijk een verbinding met oxalaat, een andere stof die verantwoordelijk is voor nierstenen. Oxalaten zitten onder meer in thee, coladranken, witte wijn, rabarber, aardbeien, frambozen, tomaten, chocolade, noten, bieten en spinazie. Maar waarschijnlijk is het niet zo zeer een te hoge consumptie van oxalaatrijke voedingsmiddelen die verantwoordelijk is voor de vorming van nierstenen, maar wel de combinatie met te weinig calcium. Studies hebben uitgewezen dat niersteenpatiënten niet méér oxalaten eten dan 'normale' mensen, maar wel te weinig calciumproducten.

Een hoog gehalte urinezuur (bekend van jicht) in de urine kan ook tot de vorming van nierstenen leiden. Urinezuur is afkomstig van purines die aanwezig zijn in een aantal voedingsmiddelen zoals zeevruchten, (orgaan)vlees, linzen en gevogelte. Anderzijds zijn er ook mensen die van nature te veel urinezuur aanmaken.

Wat voor behandeling is er mogelijk?
De acute behandeling van nierstenen berust in de eerste plaats op geneesmiddelen. Krampwerende, ontstekingswerende en pijnstillende middelen kunnen verlichting brengen en de uitstoot van de niersteen bevorderen. In 80 procent van de gevallen wordt de niersteen na enkele dagen of eventueel enkele maanden spontaan uitgescheiden. Als de steen te groot is, moet worden ingegrepen. Vroeger werden nierstenen altijd chirurgisch verwijderd. Tegenwoordig past men methodes toe die veel beter worden verdragen. Er bestaan drie soorten ingrepen. Elk van deze technieken heeft haar specifieke indicaties.

• Lithotripsie is de minst invasieve techniek. Hierbij worden de nierstenen verbrijzeld door middel van uitwendige schokgolven die zo precies mogelijk op de steen worden gericht. Deze ingreep gebeurt zonder verdoving, en is vooral nuttig voor de verwijdering van een enkele, kleine niersteen. Als het steentje voldoende verbrijzeld is, zal het spontaan worden uitgestoten.

• Door middel van een retrograde ureteroscopie kan men de urinewegen van onder tot boven onderzoeken, via de urinebuis, de urineblaas, de urineleider tot in het nierbekken. Daar kunnen de stenen worden verwijderd met behulp van een soort pincet of, als ze te groot zijn, worden verbrijzeld door middel van laserstralen. Deze techniek is vooral doeltreffend bij nierstenen in het onderste gedeelte van de urineleider.
• Percutane niersteen-operatie tenslotte is het meest aangewezen voor grote nierstenen. Bij deze ingreep wordt een speciale endoscoop via de huid in het nierbekken gebracht. De aanwezige stenen kunnen daar dan ter plaatse verbrijzeld en opgezogen worden. Deze techniek wordt vooral toegepast wanneer de nierstenen een infectieuze oorzaak hebben, en wanneer andere technieken tekortschieten.

Kunnen nierstenen terugkomen?
Ja, in naar schatting 75 procent van de gevallen duiken de nierstenen na verloop van tijd weer op. In 10 procent van de gevallen is dit zelfs binnen het jaar. Het risico op recidieven is groter bij jongeren en bij patiënten waar nierstenen 'in de familie zitten'.

Wat kan je doen om nierstenen te voorkomen?
De eerste, eenvoudige en zeer doeltreffende maatregel is méér drinken. Aangeraden wordt om elk uur een glas water te drinken, wat neerkomt op zo'n 1 tot 1,5 liter water per dag. Dit maakt het mogelijk om per 24 uur meer dan 2 liter water uit te plassen.
• In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, is het meestal niet verstandig om de calciuminname te beperken. Meer nog: een calciumbeperking kan het risico op nierstenen nog verhogen, omwille van het verhoogde oxaalgehalte in de urine. Bovendien werkt een tekort aan calcium osteoporose (het brozer worden van de beenderen) in de hand.
• In het geval van hyperoxalurie (verhoogd oxaalgehalte in de urine) is het zinvol om oxaalrijke voedingsmiddelen te vermijden, eventueel in combinatie met een verhoogde calciumopname via de voeding of via supplementen.
• Algemeen wordt ook aanbevolen om zuinig om te springen met voedingsmiddelen die veel dierlijke eiwitten bevatten (zoals vlees, vis, eieren) en met zout en suiker.
• In een aantal gevallen wordt het geneesmiddel allopurinol voorgeschreven om de vorming van urinezuurstenen tegen te gaan, omdat dit middel de productie van urinezuur afremt.

Wouter Mol is huisarts te Curaçao.

Mens & Psyche

ADD bij volwassenen

Wie ADHD hoort, denkt in eerste instantie aan stuiterende kinderen, hyperactief en impulsief. Echter, deze rubriek gaat over ADD het zogenaamde 'stille zusje' van ADHD. ADD staat voor Attention Deficit Disorder ofwel aandachts(tekort) stoornis; een vorm van ADHD zonder de H van hyperactiviteit.

Tekst: Milangela Plate

ADHD'ers zijn snel afgeleid door prikkels van buitenaf (concentratiestoornis), vaak met meerdere dingen tegelijk bezig (hyperactief), razen door hun werkzaamheden en handelen soms zonder over de gevolgen na te denken (impulsief). Als kind waren het de drukke jongetjes die om de haverklap met schrammetjes of onder de modder thuiskwamen.

ADD'ers daarentegen waren de onopvallende meisjes, die zaten te dagdromen in de klas en telkens moesten vragen wat het huiswerk ook alweer was. Bij ADD zit de drukte als het ware meer in het hoofd dan in het gedrag.

Oorzaken AD(H)D
Er zijn veel mensen die sceptisch staan tegenover AD(H)D en van mening zijn dat AD(H)D een kwestie is van gebrek aan karakter, discipline en motivatie. Deskundigen hebben echter, middels films en scans van hersenen, aangetoond dat de hersenen van mensen met AD(H)D anders functioneren dan die van personen zonder AD(H)D. Uit onderzoek blijkt ook dat AD(H)D voor 70 tot 80 procent door erfelijkheid kan worden verklaard. Het zit dus vaak in de familie.

Milangela Plate is psycholoog.

Kenmerken van ADD
Wat doen de hersenen anders? Onder meer het 'filter' dat relevante van irrelevante zaken onderscheidt, werkt bij mensen met ADD minder goed. Dit heeft een aantal gevolgen:
Een ADD'er heeft voortdurend last van een overdaad aan interne prikkels (een enorme gedachtestroom) en externe prikkels. Hij is zich, door het slechte filter, voortdurend bewust van ieder belangrijk en onbelangrijk detail in zijn omgeving (licht, geur, kleur, bewegingen en geluid). Zelfs geluiden die door anderen nauwelijks worden opgemerkt, kunnen een ADD'er enorm storen en afleiden. Denk hierbij aan de airco die aan- en afslaat, het getik van een pen of een tak op het dak en het geronk van een slecht werkende ventilator.
Leven of werken in een (gedeelde) ruimte waar veel spullen liggen, telkens telefoons overgaan en mensen in- en uitlopen, kan een ADD' er behoorlijk onrustig en onproductief maken.
Dergelijke overdaad aan interne en externe prikkels, maken dat ADD'ers zich moeilijk kunnen concentreren op zaken die op dat moment belangrijk zijn. ADD'ers zijn vaak langzamer in denken en doen, kunnen slechts één ding tegelijk, zijn vergeetachtig en chaotisch en raken geregeld in gedachten verzonken.
Ditzelfde gebeurt in dynamische settings zoals (werk) groepen. De vele wisselingen van gesprekspartners bovenop interne en externe prikkels vergen al gauw (te) veel voor de trager werkende hersenen van iemand met ADD. Om die reden zal iemand met ADD zich in een groep maar al te graag naar de achtergrond verplaatsen, alwaar hij in zijn tempo alle binnenkomende prikkels en informatie verwerkt. Hierdoor wordt de ADD'er soms ten onrechte gezien als zijnde ongeïnteresseerd en niet betrokken.

Een ander opvallend kenmerk van ADD is de grote moeite die men heeft om de administratie en het huishouden te plannen en te organiseren. De hersenen van een ADD'er gaan anders om met prioriteiten en maken het soms moeilijk om te bepalen welke zaken voorrang hebben. Een ADD'er doet dan van alles een beetje, raakt soms de draad kwijt of laat zaken onafgemaakt liggen.

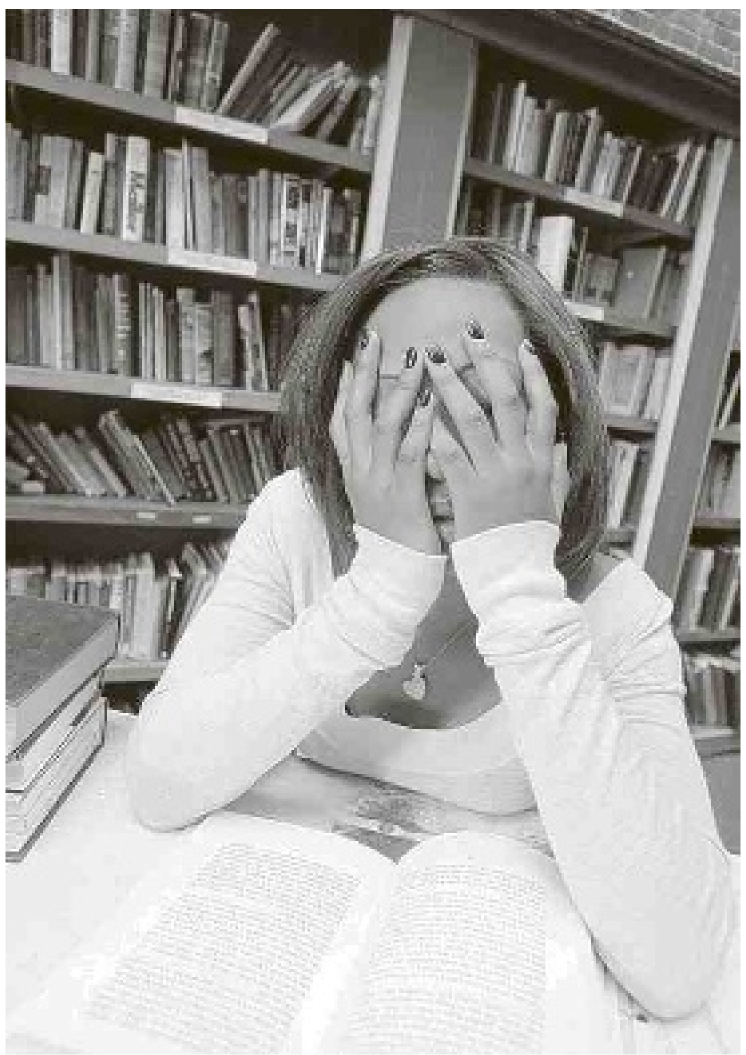

Gevolgen van ADD
Vanaf de (jong)volwassenheid kan het chaotische denken, dat kenmerkend is voor een ADD'er, sterker op de voorgrond treden. Waarom juist dan? Waarschijnlijk omdat dat het moment is waarop de regelmaat, structuur en deadlines die eerst van buitenaf door ouders en leraren werden opgelegd plotseling wegvallen. In toenemende mate krijgt de (jong)volwassene te maken met eigen verantwoordelijkheid voor het goed organiseren van zaken zoals studie, werk, huishouden en administratie. Ondanks een vaak hoge intelligentie en een grote inzet, lukt het een ADD'er niet om al deze zaken adequaat te organiseren. Talentvolle mensen kunnen als gevolg daarvan uiteindelijk moedeloos raken en het idee ontwikkelen dat ze wel dom zullen zijn.

In onze samenleving vallen bepaalde ADD-kenmerken, zoals vaak te laat komen, deadlines niet halen en traagheid in denken en doen, wellicht minder op of men wordt er minder streng op aangerekend. Het is bij ons immers algemeen aanvaard dat men 'poko poko' doet en het tijdstip van een afspraak met enige soepelheid hanteert.

Echter, een ADD'er is zich vaak zelf wel pijnlijk bewust van zijn nalatigheden en de verwachtingen van zijn omgeving. Hij leert zichzelf, zo goed en zo kwaad als het gaat, het gedrag aan dat van hem verwacht wordt. Deze voortdurende aanpassing en onderdrukking van de eigen natuur, maakt mensen met ADD extra vatbaar voor psychische problemen. In Nederland bijvoorbeeld kampt ongeveer zestien procent van mensen met ADD met een depressie, 43 procent met een angststoornis en negen procent met een alcoholprobleem.

Niet alleen kommer en kwel
Gelukkig betekent ADD niet alleen maar kommer en kwel. ADD'ers hebben ook heel wat positieve eigenschappen. Iemand met ADD kan veelal intens van dingen genieten, heeft veel humor, is creatief en blinkt uit in de keuken, theater of kunst. Bovendien hebben ADD'ers doorgaans bijzondere vaardigheden ontwikkeld, zoals een analytisch denkvermogen en ruimtelijk inzicht. Zij zijn tevens goed in het oplossen van problemen.
De kunst bestaat erin uw sterktes te achterhalen en te benadrukken en uw zwaktes af te zwakken. Ook passend werk, een georganiseerde en ondersteunende partner alsook minder specifieke eisen aan zichzelf kunnen een ADD'er goed doen.

Verzorging

Gezichtsverzorging stap 2 en 3

Om een zo mooi mogelijke huid te hebben en te houden is het heel belangrijk uw huid iedere dag opnieuw goed te reinigen. Dit reinigen moet eigenlijk een vast ritueel zijn of worden in uw dagelijkse huidverzorging. Vorige week hebben we stap 1 behandeld: makeup verwijderen. Deze week stappen 2 en 3.

Tekst: Shermine Rogers

Stap 2 - Reiniging
Wie zo lang mogelijk een gezonde en schone huid wil hebben, moet uiteraard altijd producten gebruiken die geschikt zijn voor uw huidtype. Gebruikt u de verkeerde producten dan zal uw huid u dat snel laten weten in de vorm van irritatie, roodheid, een strak gevoel en jeukerigheid.
Om de huid ook grondig schoon te maken en te bevrijden van huidschilfertjes en restjes vuil door uw reinigingsproduct kunt u de huid grondig naspoelen met lauwwarm water. Hoe warmer het water waarmee u dat doet hoe meer verlies van nuttige stoffen (nuttige vetachtige stoffen) er van de huid afgehaald worden! De ideale watertemperatuur ligt tussen de 32 à 34 graden Celsius.
Dit reinigingsritueel moet u zowel 's morgens als 's avonds toepassen.

Stap 3 - De peeling
Als de huid wat valer van kleur wordt, is de hoornlaag te dik. Dit heeft eveneens tot gevolg dat uw verzorgingsproducten minder snel en ook minder goed in de huid kunnen trekken.
Om dit voorkomen is het aan

te raden een à twee maal per week na het reinigen de huid een zachte peeling te geven met een peelingproduct weer aangepast aan uw huidtype. Dit doet u door het product met zacht roterende (cirkelende) bewegingen op de huid in te wrijven. Hierna zorgvuldig met lauwwarm water afspoelen.
In de peeling zitten kleine korreltjes die ervoor zorgen dat de afgestorven huidcellen sneller loslaten en daardoor de verstopte poriën weer mooi open zijn zodat de hoornlaag mooi dun wordt en beter doorlaatbaar voor uw verzorgingscrèmes.

In de volgende aflevering meer over de verzorging van de tere huid rond de ogen.

Shermine Rogers studeerde in Groningen en werkte jarenlang in Nederland als allround schoonheidsspecialiste, pedicure en nagelstyliste. Ze gaf les en workshops over huidverzorging en schreef over haar vak in verschillende bladen. Een jaar geleden keerde ze terug naar Curaçao. Ze werkt als schoonheidsspecialiste bij een gerenommeerde spa. Om de week verzorgt Shermine een rubriek in Ñapa over verzorging in de ruimste zin van het woord.

‘Uniek onderzoek op Aruba’

Een verwonding afkomstig van een propeller, van een visnet of van een haai. Gedurende anderhalf jaar wetenschappelijk onderzoek is het marinebioloog Jolanda Luksenburg opgevallen dat de dolfijnen die in Arubaanse wateren zwemmen, veel verwondingen hebben. Ondanks dat het aanvankelijk niet in haar doelstellingen was opgenomen, verzamelt ze nu wel meer data over die verwondingen. Ze onderzoekt vooral het leefgebied van de verschillende soorten dolfijnen die dit gedeelte van de Caribische zee rijk is. “Er zitten hier meer soorten dan men denkt. Maar het is dan ook nooit eerder onderzocht.”

Marinebioloog Jolanda Luksenburg.

Tekst: Mirte de Rozario

Voor haar onderzoek gaat ze bijna elke dag de zee op. Ze vaart dankbaar mee met diepzeevissers-charters, omdat ze om financiële redenen geen eigen boot heeft. Maar die methode vormt wel een beperking voor haar onderzoek. “Ik kan in principe geen geluidsonderzoek doen of huidmonsters afnemen. Want vissers kunnen meestal hun motoren van de boot niet uitzetten en dat is bij geluidsonderzoek wel nodig.” Daarom doet Luksenburg hoofdzakelijk fotografisch onderzoek. Dat levert de onderzoeker nu al tienduizenden foto's en meer dan 1000 uren op zee op. “En dat worden er alleen maar meer, want ik ben nog niet klaar met het verzamelen van data.”

Jaren onderzoek

De onderzoekster hoopt nog lang met het verzamelen van data door te kunnen gaan. “Een einddatum heb ik nog niet. Wetenschap met zoogdieren is lastig, omdat ze een lange levensduur hebben. Voordat je veranderingen in de populatie ziet, is eerst intensief onderzoek nodig. Want je moet een verandering immers wel met zekerheid vaststellen om het wetenschappelijk te kunnen noemen. Daarom duurt biologisch onderzoek vaak jaren. Want als je slechts één jaar neemt, kan dat net een speciaal jaar zijn met bepaalde omstandigheden zoals opvallend veel stormen of dat het heel erg warm was. Je probeert dus altijd langer dan een jaar onderzoek te doen, zodat je ook die variatie kan meenemen in je data.”

Luksenburg zal haar gegevens publiceren in wetenschappelijke vaktijdschriften, omdat dit een vereiste is bij wetenschappelijk onderzoek. Zo ver is ze echter nog niet. “Ik ben nog steeds bezig met het verzamelen van data om mijn kennis te vergroten. Daarna ga ik beginnen met de analyse van die vele foto's en andere data. Dat doe ik met behulp van speciale fotosoftware. Pas als die analyse achter de rug is, kan ik mijn observaties publiekelijk maken door middel van de publicaties.”

Vermoedens

Toch heeft Luksenburg na anderhalf jaar onderzoek op zee wel vermoedens. Ze vertelt waarop ze dat baseert. “Ik ben begonnen met onderzoek te doen naar het leefgebied van dolfijnen. Welke dolfijnsoorten zie ik - dat zijn er overigens tot nu toe meer dan tien, waar komen ze precies voor, welke soorten komen vaker voor in dit gebied en welke minder vaak, voor welke dolfijnsoorten zijn de Arubaanse wateren een eindbestemming en welke dolfijnsoorten gebruiken het gebied juist als transit om er gewoon doorheen te zwemmen. Welke soorten zitten vooral in ondiep water en welke dolfijnensoorten zwemmen in dieper water.”

De wetenschapper vindt het interessant om te onderzoeken in welke leefgebieden rond Aruba die dolfijnsoorten voorkomen. “Dat heeft onder meer met de voedselorientatie te maken. Je hebt dolfijnsoorten die bijvoorbeeld haring eten en je hebt soorten die makreel eten. Die dolfijnen zitten elkaar niet in de weg en die kan ik dus in hetzelfde leefgebied aantreffen.” Luksenburg vertelt ook dat de ene dolfijnsoort ‘s ochtends actief jaagt en de andere soort juist ‘s middags. “En de ene soort dolfijnen blijft als groep bij elkaar, terwijl bij andere soorten de vrouwtjes bij elkaar zwemmen en de mannetjes bij elkaar. Al die data verzamel ik voor mijn onderzoek.”

Verwondingen

Aan de hand van de foto's die ze maakt, kan ze zien met welke gevaren dolfijnen te maken krijgen. Ze constateert dat dolfijnen steeds meer bedreigingen om zich heen hebben. Dat komt volgens Luksenburg door de drukte op het water. “Er zijn steeds meer mensen en activiteiten op zee.” Ze zegt dit mede op basis van verwondingen die de dolfijnen hebben. “Ik zie op de foto's veel markeringen zoals kleine sneetjes in hun rugvinnen. Ik ben nu aan het onderzoeken of die verwondingen gebonden zijn aan de soort of aan de herkomst van die dolfijnen. Het kan zijn dat de dolfijnen die vooral in de richting van Venezuela zwemmen - waar grootschalige visserij is - meer worden blootgesteld aan zulke gevaren en daardoor meer verwondingen hebben dan de dolfijnen die meer in de buurt van Aruba blijven.” De wetenschapper kijkt ook naar het type verwondingen. “Ik zie verschillende verwondingen. Zoals verwondingen door de propeller van een boot, een visnet of lijn. Maar dolfijnen kunnen elkaar ook verwonden met krassen of gewond raken door een haai die hen lastig valt”, aldus Luksenburg.

De verwondingen bij deze dolfijn zijn duidelijk te zien.

Conclusies trekken op basis van deze bevindingen doet ze nog niet, daarvoor vindt ze het te vroeg. “Het kost in de wetenschap veel tijd voordat je iets met zekerheid kan stellen. Maar op basis van de foto's heb ik wel sterke vermoedens over de manier waarop verwondingen worden toegebracht en ik denk dat nader onderzoek zinvol is.”

Promotieonderzoek

Het onderzoek naar de verwondingen was in eerste instantie niet het doel van haar promotieonderzoek. Maar het is door omstandigheden wel een doel geworden. “Ik merkte al vrij snel, doordat ik geen geluidsapparatuur kon inzetten aan boord van een vissersboot, dat ik dat gedeelte van mijn doelstellingen moest aanpassen. Ik kon wel foto's maken en toen ik bij het bekijken van een aantal foto's de verwondingen zag, realiseerde ik me dat dit ook onderzoek waard is. Toen heb ik mijn promotiedoelstellingen aangepast en de verwondingen als doel er aan toegevoegd.” De wetenschapper legt uit dat, naarmate ze meer data verzamelt, er meer aanvullende onderzoeksideeën opkomen. Ideeën die ze zelf kan oppakken, maar die ook bijvoorbeeld als deelonderzoek door studenten van de Universiteit Aruba zouden kunnen worden opgepakt. De wetenschapper staat daarvoor open, maar zegt dat er nog geen concreet contact over is geweest.

Luksenburg geniet ervan om op Aruba wetenschappelijk onderzoek te doen. “Het voelt fantastisch, vooral omdat Aruba rijk is aan soorten dolfijnen. Het is een uitdaging, omdat er nog niets bekend is over dolfijnen bij Aruba en omdat ik daarmee dus de eerste wetenschapper ben die dit onderzoekt.” Ze vertelt dat ze wetenschapper is geworden omdat ze graag dingen wil ontdekken en om de natuur te kunnen doorgronden. “Ik wil kennis verzamelen en bekendmaken waardoor beschermende maatregelen kunnen worden genomen. Dat is eigenlijk mijn grootste drijfveer.”

Toeristenfolders

Het is de onderzoeker in de afgelopen anderhalf jaar opgevallen dat dolfijnen niet in toeristische folders over Aruba worden genoemd. “De uil wordt wel gepromoot, maar de dolfijn niet. Raar, want de dolfijn is juist een dier dat zoveel mensen aanspreekt. Het zou een enorme aantrekkingskracht voor het eiland kunnen zijn. Aruba heeft bovendien meer soorten dolfijnen dan mensen denken.” Als marinebioloog vindt Luksenburg dat dit een geweldige indicator voor Aruba is. “Dolfijnen zijn meer dan alleen leuke en slimme dieren. Het feit dat ze hier zitten, en met zoveel, betekent dat de zee hier goed voor ze is. Er is genoeg voedsel voor ze. Dat zou meer tot uiting moeten komen en niet alleen door mijn onderzoek.”

Haar werk als onderzoeker wordt in ieder geval opgemerkt door vissers. Ze is zeer te spreken over haar samenwerking met de vissers. “In het begin van mijn onderzoek was een dolfijn voor hen voornamelijk grijs. Nu weten ze dat bepaalde dolfijnen een lange snuit hebben of vlekken, en andere soorten niet. Ze zien wat ik doe in hun werkgebied en ze worden zich er steeds meer van bewust dat het belangrijk is om informatie over dolfijnen aan mij door te geven. Ze geven dan ook steeds vaker hun waarnemingen door, zoals gegevens van de locaties waar ze dolfijnen hebben gezien, met daarbij de coördinaten van de bewuste plek. En ze omschrijven de details van dolfijnen steeds beter. Aan de andere kant geldt dat vissers de zee als geen ander kennen. Ik kan dus ook veel van hen leren.”

Walvissen

Behalve dolfijnen zwemmen er waarschijnlijk ook walvissen rond het eiland. Maar die zeezoogdieren kan Luksenburg niet in haar onderzoek betrekken. “Walvissen zwemmen in dieper water en dus verder van de kust. Als ik ook onderzoek doe naar walvissen, dan moet ik dus ook verder de zee op. Zonder eigen boot lukt me dat niet.”

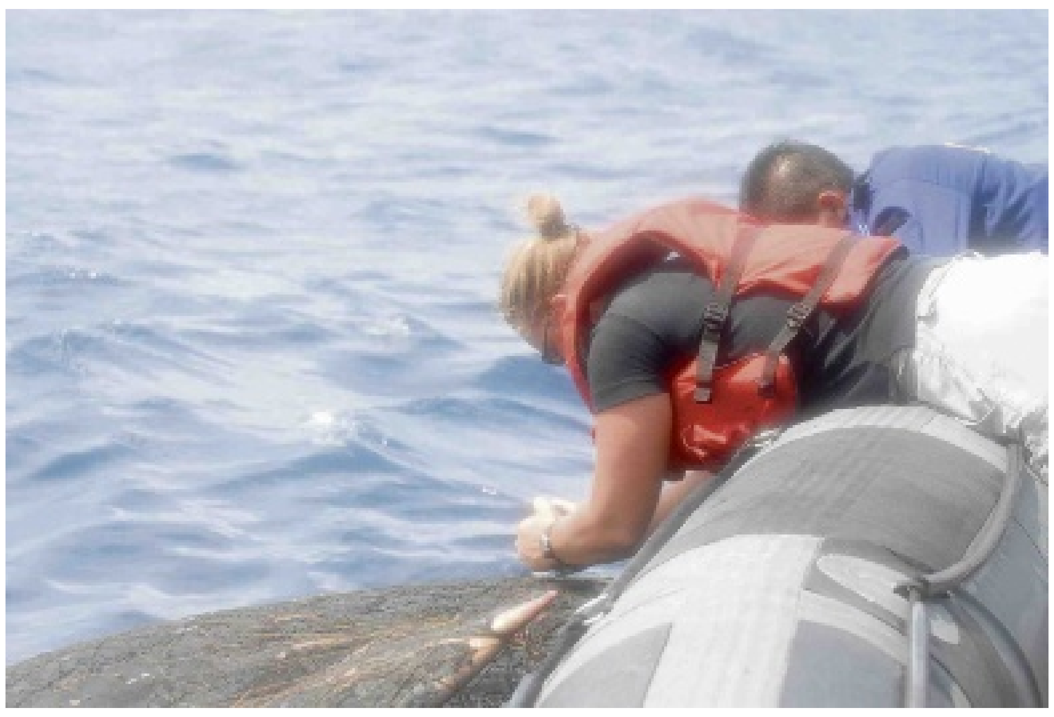

De wetenschapper is bijna elke dag op zee om dolfijnen van dichtbij te fotograferen.

Jolanda A. Luksenburg is als marinebioloog verbonden aan de Amerikaanse George Mason University in Washington. Ze doet promotieonderzoek naar zeezoogdieren en koos voor dolfijnen in Arubaanse wateren. Luksenburg kwam vorig jaar februari naar Aruba, waar ze tijdens een dolfijnenlezing van de Aruba Marine Mammal Foundation (AMMF) als wetenschapper werd voorgesteld aan het publiek. Sinds maart 2010 werkt ze aan haar ‘veld’-onderzoek, dat zich dus echter vooral op zee afspeelt. AMMF verzamelt sinds 1998 informatie over zeezoogdieren (vooral dolfijnen) in Arubaanse wateren, en doet onderzoek en informatievoorziening over deze dieren. Luksenburg is als onafhankelijk onderzoeker erg blij met de hulp die ze van de AMMF heeft ontvangen bij de praktische aspecten van haar onderzoek.

Dolfijnen alert

Mensen die op zee zijn en dolfijnen zien die in nood verkeren of gewond zijn, kunnen dit melden bij de kustwacht of bij de Aruba Marine Mammal Foundation (AMMF). Dat kan op telefoonnummer 592-4048.

Angiolina Henriquez van AMMF werd eerder deze maand door de kustwacht gealarmeerd over een groep van ongeveer acht dolfijnen, die opmerkelijk dicht bij het rif zwom. De groep bevond zich ongeveer 200 meter buiten Isla di Oro (Mangel Halto).

Henriquez stapte aan boord van een boot van de kustwacht en zette koers naar de dolfijnen. Het ging om een groep tuimelaars (Tursiops Truncatus) die bij de zeezoogdierenorganisatie al bekend was. In de groep zwommen twee dolfijnen met forse littekens van oude verwondingen. Henriquez herkende één van deze dolfijnen. Het zoogdier had een wit litteken bij de vin. In de groep zwom nog een grote dolfijn, die meerdere littekens had vanaf de rug tot aan de vin en ook beetafdrukken.

Er was geen reddingsactie nodig, omdat het om oude littekens ging. Bovendien vertoonden de dolfijnen normaal gedrag van uitrusten en diep duiken.

AMMF weet van deze specifieke groep dolfijnen dat ze vaak dicht bij de kust komen. Henriquez maakte foto's van de littekens en de rugvinnen om ze in hun database te kunnen bewaren. Verder stuurde ze foto's naar Venezuela, waar een soortgelijke organisatie ze vergeleek met foto's in hun database. Daaruit bleek dat het niet om dolfijnen gaat die ook in Venezolaanse wateren zwemmen.

Gedragscode

Op basis van internationale wilde dolfijn/mens-gedragscodes uit vijftien landen en op basis van eigen ervaringen in de wateren van Aruba, stelde AMMF in 2000 een lokaal protocol samen. Daarin staan regels die wilde dolfijnen - maar ook zwemmers - in Arubaanse wateren beter moeten beschermen. De Veterinaire Dienst, Directie LVV (Landbouw, Visserij en Veeteelt) en de kustwacht steunen dit protocol. Elk jaar wordt deze gedragscode herzien en waar nodig aangepast.

Als (wilde) dolfijnen inshore zijn, dus dicht bij de Arubaanse kust zwemmen, hebben ze daar redenen voor. Zoals dat ze zich gaan voortplanten, baren, een jong moeten zogen of omdat ze gewond zijn en tijd nodig hebben om te herstellen. In andere gevallen zijn dolfijnen offshore en zwemmen ze bijvoorbeeld mee met snelle boten.

AMFF benadrukt daarom in het protocol dat dolfijnen die inshore zijn, met rust gelaten moeten worden.

Uit observaties van AMFF blijkt bovendien dat een groep dolfijnen zieke soortgenoten naar de kust brengt en ze daar achter laat. Terugbrengen naar de groep die offshore is, heeft dus geen zin.

Algemeen:

- Een dolfijn haalt adem aan de oppervlakte door boven water te komen. Een zieke dolfijn achterna zitten met een boot kan ervoor zorgen dat de dolfijn niet meer aan de oppervlakte kan komen, uitgeput raakt en verdrinkt.
- Dolfijnen zijn van nature mensvriendelijk, speels en nieuwsgierig, maar het kunnen ook onvoorspelbare roofdieren zijn. Het beeld van dolfijnen in films strookt niet met de praktijk. De 'lach' van een dolfijn is geen echte lach, maar een natuurlijke vorm van de snuit. Deze vorm wil dus niet zeggen dat een dolfijn zich echt op zijn gemak voelt.
- Een dolfijnenmoeder beschermt haar jong en zal sneller aanvallen als ze zich niet veilig voelt. AMMF kent gevallen waarbij dolfijnen zich in het nauw gedreven voelden en aanvielen.

Dolfijnen in nood:

- Jaag of sleep een zieke, gewonde of gestrande dolfijn niet terug naar open zee.
- Zie je een gewonde dolfijn, blijf dan weg bij de groep.
- Laat een groep dolfijnen met rust, als ze aan de oppervlakte in rijen naast elkaar drijven. Laat ze ook met rust als ze in een cirkel blijven zwemmen.

Boten:

- Jaag ze niet op.
- Vaar met lage snelheid.
- Houd minstens 100 meter afstand, tenzij dolfijnen zelf naar de boot toe komen.
- Maak met de boot geen onverwachte bewegingen.
- Vaar niet door een groep dolfijnen heen.
- Houd de toegang tot open zee open voor de dolfijn.
- Voed de dolfijnen niet, ze eten alleen levende vis.

Zwemmers/duikers:

- Zwem niet met dolfijnen, behalve als een dolfijn zelf naar je toekomt.
- Zwem je met kleine kinderen of zwangere vrouwen, laat hen dan zo snel mogelijk het water uitgaan.
- Probeer nooit een dolfijn vast te pakken of aan te raken.

Culturele Agenda

Kunst & exposities

Namias de Crasto
Op 22 oktober vindt in Gallery Alma Blou de vernissage plaats van de expositie met werken van Boy Namias de Crasto. Hij heeft zich bereid getoond ook enige workshops te gaan geven. Eén van deze workshops is voor kinderen. De exacte invulling, tijd en datum worden binnenkort bekend gemaakt.
Voor meer informatie: tel. 462 8896 of info@galleryalmablou.com / galleryalmablou@gmail.com

Art2gether
De expositie 'Niet gedacht, toch gedaan', met werken van Joanne den Dulk, is te zien t/m 30 oktober in Atelier Art2gether, Kaya Ma Pieternella M12 (afslag St. Michiel).
Openingstijden: di. 08.00-12.00 uur, wo. 18.00-21.00 uur en op afspraak: Astrid van Dorp, tel. 5153141

Atelier Art2gether geeft een kinderworkshop zaterdag 22 oktober van 10.00-12.00 uur en schilderlessen voor volwassenen op de dinsdagochtend van 09.30-11.00 uur en woensdagavond van 19.30-21.00 uur. Op ieder moment kan er met de lessen worden begonnen. Na 12 lessen is het mogelijk verder te leren in het Open Atelier op dinsdag vanaf 09.00 tot 12.00 uur. Meer info op www.art2gether.com/cursussen.

'Pompoen Baart Kalebas' verlengd
Op veler verzoek verlengt Landhuis Bloemhof de expositie 'Pompoen Baart Kalebas', muzikale instrumenten van Afrika en de Caribbean tot en met 15 oktober. Entree is gratis. Groepen zijn welkom. Er is een quiz en men kan verschillende thuisgemaakte instrumenten in de hofi bespelen.
Openingstijden zijn dinsdag tot en met zaterdag van 09.00-14.00 uur.
Voor meer informatie een kopie van de quiz, gelieve te bellen op 737-5775 of email info@bloemhof.an.

Atelier 2000
Atelier 2000: Ben je tussen de 18 en 22 jaar oud en wil je gaan studeren aan een kunstacademie en moet je een portfolio maken? Schrijf je dan in voor Atelier 2000 bij Landhuis Bloemhof, waar je iedere dinsdag van 17.00 tot 20.00 uur door de erkende leerkrachten Babette de Waele en Jolien van Kesteren onderwezen zult worden in de basistekentechnieken, multimedia experiment, fotografie, illustratie, model tekenen en schilderen, het surrealisme, met klei werken en 3D sculpturen maken. Kosten: 100 gulden per maand. De eerste les begint op dinsdag 11 oktober om 17.00 uur. Neem contact op met Landhuis Bloemhof tel. 737.5775 of email naar info@bloemhof.an.

Bloemhof Workshops
Landhuis Bloemhof biedt verschillende workshops aan voor de komende maanden:

Model Drawing/Painting door Hanneke Floor
Zaterdag 15, 22 en 29 oktober en 5 november van 10.00 tot 13.00 uur.
Kosten: 175 gulden
Materiaal: 2B potlood.

Jewelry Design with Silver Clay door Margo Nelissen
Donderdag 13, 20 en 27 oktober van 18.00 tot 21.00 uur
Kosten: 225 gulden
Materiaal inclusief.

Experimental Expressions door Mimi van Bindsbergen
Woensdag 9, 16, 23 en 30 november
Kosten: 125 gulden
Materiaal: pen, (klear)potlood en notebook

Basisprinttechnieken door Babette de Waele
Zaterdag 12, 19, 29 november en 3 december van 10.00 - 13.00 uur

Object decoratietechnieken door Gloria Luz de Waal
23 en 24 november van 18.00 - 21.00 uur

Meer informatie: www.landhuisbloemhof.an of bel: 737-5775.

Dans & Theater

Boskwiri - Ora bo ta wak den di mi, otro ta fiesta den di bo
Dit stuk beschrijft het verhaal van een dronken man die zich erg bemoeit met het leven van anderen. De hoofdrolspeler (Boskwiri) van dit verhaal is dagelijks te vinden bij een snèk. Hij voert het hoogste woord en heeft commentaar op iedereen. Zelf vindt hij dat zijn leven perfect is. Zijn vrouw zal hem zeker niet verlaten en bij hem kan nooit iets misgaan. Dit verhaal probeert te vertellen dat wanneer je zelf zo bezig bent met het leven van een ander, je vergeet en niet door hebt wat er in je eigen leven gebeurt. In het stuk is er ook een speciaal optreden van Chokoi.
Maandag 10 oktober om 20.00 uur
Zaterdag 15 oktober om 21.00 uur
Zondag 16 oktober om 20.00 uur
Locatie: Teatro Luna Blou
Entree: 27,50 gulden
Taal: Papiamentu

Triunfo di un muhe
Volkstoneel: 'Triunfo di un muhe'- Finchi Statia, een theaterstuk vol muziek en zang. Dit stuk gaat over een vrouw die continu vernederd wordt door haar eigen man. Hij zegt haar een waardeloze vrouw te vinden. Ondanks deze vernederingen overwint zij alle obstakels in haar leven.
Zaterdag 8 oktober om 21.00 uur
Locatie: Teatro Luna Blou
Entree: 25 gulden
Taal: Papiamentu

De expositie 'Pompoen baart kalebas' bij Landhuis Bloemhof is verlengd en nog te zien tot 15 oktober.

Joanne den Dulk exposeert onder de titel 'Niet gedacht, toch gedaan' in Atelier Art2gether.

Film

Filmhuis Openbare Bibliotheek
13 oktober El secreto de sus ojos.
Plaats: Auditorium van de Openbare Bibliotheek
Tijd: 19.00 uur
Entree: leden 2,50 gulden. Niet-leden 5,00 gulden.

Films uit de Carribean
Op 9 oktober vindt de opening van het Muestra Caribe filmfestival plaats. Tijdens dit filmfestival worden films uit verschillende delen van de Caribbean vertoond. Special guest is Rigoberto Lopez, een bekende filmmaker uit Cuba. De openingsfilm die gedraaid wordt is geregisseerd door hem.

Programma:
Zondag 9 oktober van 20.00 tot 22.30 uur: opening
Van 19.30-20.00 uur: 'Meet and Greet'
20.00 uur: aanvang openingsfilm 'Roble de Olor' (Entree: 7,50 gulden)
De film vertelt een liefdesverhaal dat zich afspeelt in Havana in de 19e eeuw, tussen een jonge Haïtiaanse slavin en een Duitse handelsman die pas op het eiland is gearriveerd. Ondanks het verschil in cultuur en de sociale barrières die hen scheiden, worden ze toch verliefd op elkaar. Een aangrijpend, romantisch drama.
Taal: Spaans gesproken, Engels ondertiteld
Regisseur: Rigoberto Lopez
Genre: Drama/romantiek

Film: El viaje mas largo (25 min)
Chinese immigratie in Cuba en hun aanwezigheid als element van de nationale mix.
Maandag 10 oktober om 17.00 uur
Locatie: Teatro Luna Blou

Film: Marchera
Marchera is een documentaire met fictieve elementen die de mythe onderzoeken rond het leven van Luis Enrique Cerrada Molina (1956-1977).
Maandag 10 oktober om 17.30 uur
Locatie: Teatro Luna Blou

Film: Middle Passage
Hoewel de ware verschrikkingen en de gevolgen van de Atlantische slavenhandel nooit populaire kost hebben opgeleverd, weten we uit vele bronnen dat de romp van een slavenschip een plaats was van terreur en dood. Het is een plaats die we niet willen bezoeken of waar we niet willen blijven.
Dinsdag 11 oktober om 19.20 uur
Locatie: Teatro Luna Blou

Film: Los Hijos de Benkos
Deze documentaire is gewijd aan de Afrikaanse cultuur in Colombia. De traditionele ritmes nemen ons mee naar het verleden en de oudheid van Afrika. De moderne muziek wordt gespeeld door jongeren.
Donderdag 13 oktober om 20.30 uur
Locatie: Teatro Luna Blou

Film: Libertador Morales
Libertador Morales is een goede taxichauffeur in Caracas. Hij is een fan van Simon Bolivar en een modelburger. 's Nachts verandert hij in 'El Justiciero' en voert strijd tegen de misdaad in de gemeenschap
Vrijdag 14 oktober om 19.00 uur
Locatie: Teatro Luna Blou

Presentatie van het boek 'Kate Moss in Mahaai' is op 14 oktober bij MonArt Gallery.

Film: Nueba Yoll
Orodoto Balbuena is een Dominicaanse immigrant die werkt in New York City. Hij hoopt een green card te verkrijgen. Er wordt geregeld dat hij kan trouwen met een lokale vrouw, zodat hij de immigratieambtenaren kan bedriegen.
Vrijdag 14 oktober om 18.00 uur
Locatie: Teatro Luna Blou

Film: Three kings of Belize
In een klein Midden-Amerikaans land met een bevolking van 285.000 inwoners, delen drie muzikanten hun dagelijkse leven met elkaar. Paul Nabor, een 79-jarige visser en legendarisch Garifuna-componist, speelt al 53 jaar op dezelfde gitaar. Ook al is hij de meeste liedjes vergeten, zijn geest blijft helder. Florencio Mess, een Maya-harpspeler, spendeert zijn tijd met het maken van traditionele violen, gitaren en harpen. Bij de Creoolse accordeonist Wilfred Peters zijn zijn charme en humor het ideale tegengif tegen de ouderdom.
Vrijdag 14 oktober om 18.00 uur
Locatie: Teatro Luna Blou

Voor alle films geldt: Locatie Teatro Luna Blou. Met uitzondering van de openingsfilm is de entree 13,50 gulden per dag

Boeken & literatuur

Hot Brazilian Wax
Op 12 oktober vindt de presentatie plaats van het boek 'Hot Brazilian Wax en het Requiem van Arthur Booi' van Eric de Brabander om 20.00 uur in Landhuis Bloemhof.

Kate Moss in Mahaai
Vrijdag 14 oktober om 18.30 uur presentatie van het 'kunstboek' Kate Moss in Mahaai van Hans Vaders en Herman van Bergen in het Rif Fort in Otrobanda. Introducties door Gibi Bacilio, directeur van Kas di Kultura en Brede Kristensen, socioloog en politicoloog.

Fanny Schoonheyt
Bij Uitgeverij Meulenhoff verscheen het boek 'Fanny Schoonheyt. Een Nederlands meisje strijdt in de Spaanse Burgeroorlog', van de hand van Yvonne Scholten.. Fanny Schoonheyt (Rotterdam 1912-1961) was de enige Nederlandse vrouw die met de wapens in de hand deelnam aan de Spaanse Burgeroorlog. Ze verwierf er in korte tijd faam als 'het dapperste meisje van Barcelona' en 'de koningin van de mitrailleur'. Het bijzondere voor Curaçao is, dat deze Fanny Schoonheyt nadat zij uit Spanje vertrok via de Dominicaanse Republiek op Curaçao heeft gewoond en gewerkt. Ze had een foto-atelier in Punda in de jaren vijftig: 'Foto Fanny Lopez'.
Titel: Fanny Schoonheyt
Auteur: Yvonne Scholten
ISBN: 9789029087797

Een sjtetl in de tropen
In deze eerste geschiedschrijving van de Curaçaose Asjkenaziem beschrijft auteur Jeannette van Ditzhuijzen waarom deze joden Oost-Europa verruilden voor Curaçao, hoe ze de eerste jaren het hoofd boven water hielden, en al snel eigen winkels openden met bekende namen zoals Ackerman, Tauber, Wiznitzer, Linder, Gandelman en Spritzer + Fuhrmann. Mede dankzij een bijdrage van het Prins Bernhard Cultuurfonds Nederlandse Antillen en Aruba verscheen het deze maand in een bijgewerkte, Engelse editie: A Shtetl under the Sun. The Ashkenazic Community of Curaçao.
Te bestellen bij de lokale boekhandel of via www.amazon.com.
Op pagina 7 van deze Ñapa een artikel over 'A shtetl in the sun'.

Varia

Ascencion
Iedere eerste zondag van de maand is er Open Huis op landhuis Ascencion. De toegang is gratis. Het Open Huis vangt om 10.00 uur aan met een oecumenische kerkdienst. Voor de kleintjes is er een kindernevendienst. Om 11.00 uur is er een rondleiding om en door het fraai gerestaureerde en gemeubileerde landhuis. Hapjes, drankjes en muziek aanwezig.

De Cubaanse filmmaker Rigoberto Lopez is te gast bij Teatro Luna Blou in het kader van het filmfestival 'Muestra Caribe'.

Stichting Vormingscentrum Landhuis Ascension organiseert vrijwel iedere donderdag rondleidingen over de plantage en omgeving. Vanaf 08.30 uur staat de koffie klaar. De rondleiding duurt ruim een uur. Deelname kost tien gulden (koffie, cake en limonade bij aankomst inbegrepen) en is uitsluitend mogelijk bij opgave via tel: 864 1950, 5187265 of per mail: info@landhuisascencion-curacao.com.

Bij voldoende belangstelling organiseert de Stichting Vormingscentrum Landhuis Ascencion op vrijdag 14 oktober een avondwandeling onder meer langs Boca Ascencion.
Vertrek 17.00 uur.
Prijs: 25 gulden (incl. versnaperingen), kinderen tot 12 jaar 12,50 gulden.
Deelname is uitsluitend mogelijk bij opgave tot 12 oktober.
Tel: 864-1950 of 518-7265
Email: info@landhuisascencion-curacao.com

Nieuw & opmerkelijk

Seminar - Kompa Nanzi ta konta
Luna Blou presenteert Nanzi in de 21e eeuw. Op 7, 8 en 9 oktober vindt het seminar 'Project storytelling Kompa Nanzi' plaats in Teatro Luna Blou. Tijdens dit weekend staat het theater geheel in het teken van het seminar en Nanzi. Het podium wordt gebruikt voor de presentatie van onderzoek, workshops verhalen vertellen en presentaties door Kompa Nanzi masters. Verhalenvertellers uit het Caribisch gebied zijn aanwezig, Er zijn ook films en boeken over Kompa Nanzi.
Thema's van het seminar zijn: educatieve waarde van verhalen vertellen, oorsprong en diaspora van kompa nanzi, de kunst van het verhalen vertellen.
De officiële talen van het seminar zijn Papiamentu en Engels, maar deelnemers mogen ervoor kiezen zich in welke taal dan ook uit te drukken, zolang het begrijpelijk is.

Programma Seminar Kompa Nanzi ta konta:
Vrijdag 7 oktober om 19.30 uur: Openingsavond met Paul Middelijn (Suriname), Mirto Lacle (Aruba), Manchi Pieters (Curaçao) en Olga Orman (Aruba).

Zaterdag 8 oktober van 10.00 tot 12.00 uur
Kinderprogramma met Olga Orman, Tio Ali, Calviany Eleonora (Curaçao).

Zaterdag 8 oktober van 14.00 tot 17.30 uur
Jongerenprogramma met Giovani Abath, Quinten Brunken, Esra Colastica, Guineta de Palm, Amina Blackwood, Camille Abrahams.

Zaterdagavond 8 oktober 19.30 uur Kontament'i Kuenta
Met onder anderen Elia Isenia, Viktor Bartolomeus, Enrique Muller, Laura Quast, Albert Schoobaar en Mable Chachemir.

Entree: Kinderen t/m 12 jaar: 2,50 gulden
Jeugd boven de 12 jaar en volwassenen: 7,50 gulden
Passepartout: 25 gulden

Kinderboekenfestival
NANA organiseert in 2011-2012 weer een kinderboekenfestival op de Antillen, samen met partners op de eilanden. Het programma begint op 28 oktober in Aruba en gaat daarna naar Curaçao en Bonaire. Enkele Nederlandse en Vlaamse auteurs treden ter plaatse op, evenals Antilliaanse auteurs en vertellers. Daarnaast gaan kinderen op de eilanden - net als vorig jaar - weer skypen met overzeese auteurs. Dit skypeprogramma loopt in het schooljaar door t/m april 2012.

Het Festivalgastenboek
Op 9 november 2011 opent in het Curaçaosch Museum het 'Festivalgastenboek' met bijdragen van kinderboekenschrijvers die in de afgelopen 20 jaar op de eilanden te gast waren en dat in hun werk tot uitdrukking brachten. Stichting NANA en het Museum hopen onder meer originele tekeningen van prentenboekmakers te ontvangen, maar ook andere bijdragen zijn welkom, zoals een korte tekst of een bijzondere foto. Ook wordt een minibibliotheek aangelegd met publicaties die naar aanleiding van het Kinderboekenfestival zijn ontstaan.

In april 2012 wordt de 'tweede ronde' van het Gastenboek afgesloten met een programma met enkele Antilliaanse en wellicht ook Nederlandse en Vlaamse auteurs in het Curaçaosch Museum.

Noteert u alvast:

Jan Henderikse
Bij Landhuis Bloemhof is op 19 oktober de opening van de tentoonstelling Plaka Pa N'Kaba met werken van Jan Henderikse. Deze expositie is te bezichtigen tot 19 november.

De Culturele Agenda verschijnt iedere zaterdag in de Ñapa. Stuurt u alle info s.v.p. naar: agenda.cultuur@gmail.com

Schrijfster Hella Haasse:

Meesteres van de reconstructie

Wat hebben we haar jarenlang onderschat, de ogenschijnlijk zo bescheiden Hella Haasse, toevend in de schaduw van het luidruchtige trio van de Nederlandse letteren, de drie 'groten' onder de Hollandse schrijvers die het altijd een beetje lastig vonden dat er in België nog een Hugo Claus en een Louis Paul Boon bestonden. En die zich bij Hella Haasse nooit helemaal op hun gemak voelden.

Tekst: Brede Kristensen

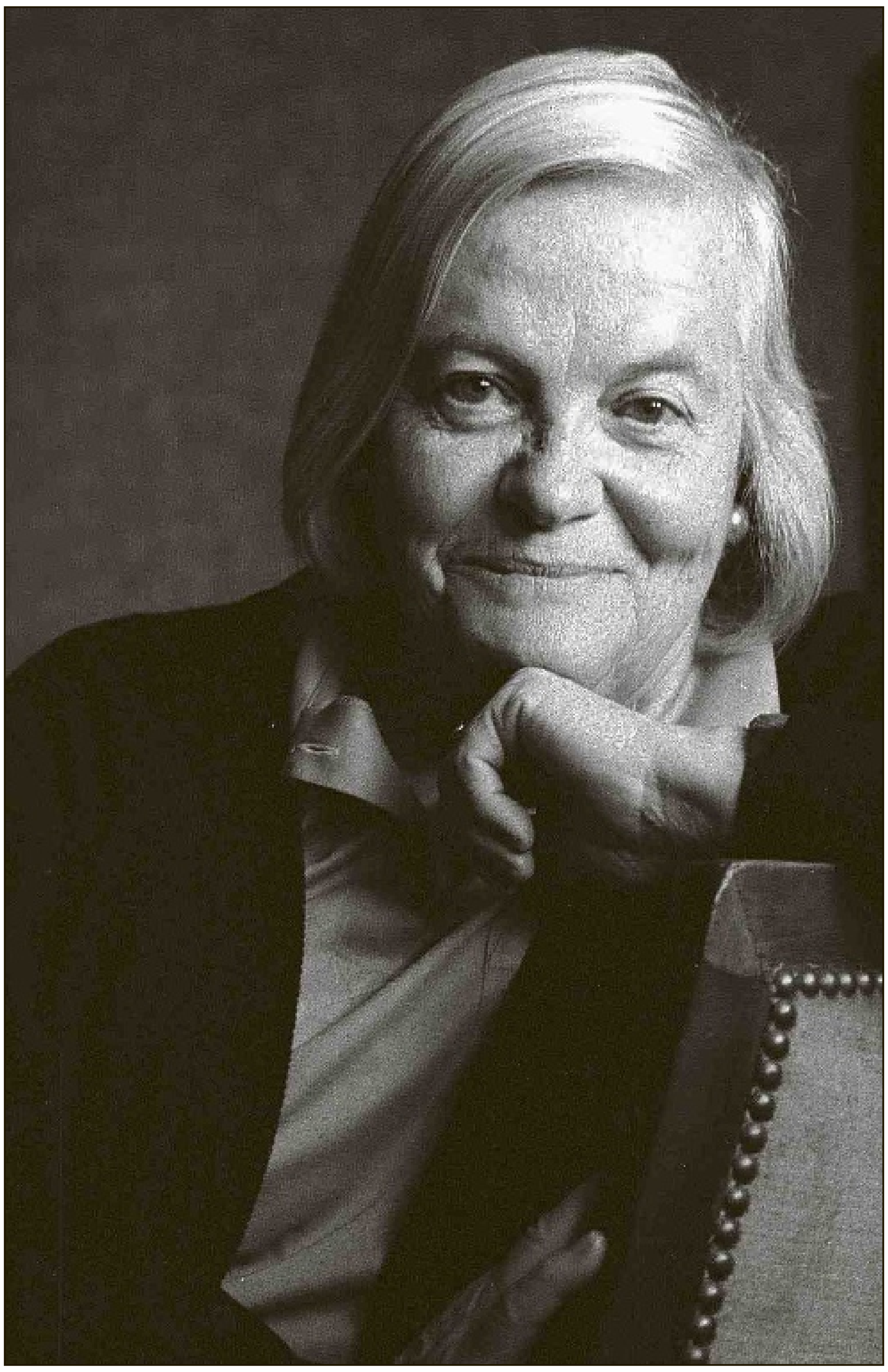

Hella Haasse in 2004.

Op de scholen is haar debuutnovelle Oeroeg (1948) jaar in jaar uit verplichte literatuur geweest. Half Nederland zal het gelezen hebben. Er is een groot verschil tussen verplicht lezen en lezen. Destijds las ik het ook verplicht met mijn Mulisch-bril op. Een interessant boekje, vond ik, maar voor de rest niet iets om lang bij stil te staan. Gedateerde thematiek, traditioneel behandeld, zo oordeelde ik arrogant, met talloze generatiegenoten. Mulisch' Stenen Bruidsbed was toch wel uit totaal ander hout gesneden. Zo ging dat in de jaren '60 en nog wat decennia verder. Maar Oeroeg was een statement van jewelste: Indië, de kolonisatie, de dekolonisatie, het onbegrip, het bewuste onbegrip, het geweld, de gang van de geschiedenis in de levens van mensen, het nationalisme, het onvermogen relaties in stand te houden die van onschatbare waarde zijn. Alles was erin verwerkt. Niet door een buitenstaander. Door iemand die daar geboren en getogen was. Want haar jeugd bracht Hella Haasse grotendeels in Indië door.

Hella Haasse ging voort met schrijven, het ene boek na het andere. Op een dag spoorde mijn zus me aan mijn mening over Hella Haasse te herzien en De Verborgen Bron (1950) eens te lezen, waarin verschillende mensen op zoek zijn naar de oorzaak van de dood van Elin Bresker. Een boek dat de lezer dwingt over verborgen dingen in het leven na te denken. Daarna ontkom je er niet aan de grote roman De Ingewijden (1957) als vervolg te lezen, hopend dat een tipje van de sluier wordt opgelicht. Ten dele gebeurt dat, maar er blijken zoveel andere verborgen lagen te zijn. Ineens wist ik me geen ingewijde. Ineens besefte ik dat Hella Haasse een uitzonderlijk auteur was, op zoek naar wat verborgen is en van invloed is, beseffend dat onze kennis onvolkomen blijft. Ik begon andere werken van haar te lezen en merkte dat er een rode draad van Ariadne door haar werk loopt: een zoektocht naar verborgen dingen die lotsbepalend zijn.

Haar tijdgenoot, de Franse filosoof Derrida was ook op zoek naar de dingen die verborgen waren. Hij ontwikkelde daartoe een methode die meestal met de term 'deconstructie' wordt aangeduid. De menselijke geschiedenis is de geschiedenis van het individuele en collectieve streven 'naam' te maken, door het verschil met 'het andere' te markeren. Het is de mythe van de Babelse torenbouw. De keerzijde hiervan is het camoufleren of begraven van overeenkomsten. Derrida stelde dat het markeren van het eigene slechts lukt op grond van een vermeend verschil met anderen. Letterlijk en figuurlijk wordt het andere, zelfs 'de ander' weggeduwd, genegeerd en als het tegen zit, geliquideerd. Dat verschil met anderen is het gepostuleerde fundament van het eigene. Deconstrueren is bedoeld om dit twijfelachtige fundament van de eigen 'identiteit' bloot te leggen en zodoende het 'eigene' te doen verdampen.

Of Hella Haasse die lang in Frankrijk woonde, Derrida ooit heeft ontmoet en gesproken, weet ik niet. Maar de verwantschap is groot. Het verschil eveneens. Derrida onderzocht alles wat hij tegenkwam, legde onderste stenen boven en poogde zodoende al 'deconstruerend' identiteiten uiteen te rafelen. Met de nodige tamtam werden de resultaten van zo'n uiteenrafeling gepubliceerd. Net als hij werd ook Hella Haasse gedreven door een niet te lessen kritische nieuwsgierigheid. Ook zij wil de verborgen lotsbepalende krachten ontdekken en benoemen. Haar wonderlijke speurtocht naar de betekenis van de beeldentuinen van Bomarzo, begint bijvoorbeeld met een droom over een dooltocht door grotten, onderaardse gangen, labyrinthen en spleten waar je bijna niet doorheen kunt. Het beeld van een schelp verschijnt: 'broos bouwsel van onzichtbare wentelgangen, een magisch voorwerp'. (De tuinen van Bomarzo, 1972) Maar het grote verschil met Derrida is niet alleen dat ze een hekel aan tam-tam had, maar ook dat ze nooit zal proberen de lezer een interpretatie in de maag te splitsen. Met een fascinerend gevoel voor subtiliteit wist ze zich tot een vriendelijk doch dringend suggereren te beperken. Ze besefte dat we samen altijd verder moeten.

Als we nagaan wat zij allemaal heeft onderzocht en geschreven, komen we diep onder de indruk. Vooral omdat het meeste wat ze schreef steengoed was.

In een interview voor het Vrije Volk (1978) verklaarde zij: "Wat ik wil is: verhoudingen tussen mensen laten zien... mensen tasten in het duister over het verband tussen hun ontwikkeling, hun individuele ontwikkeling, dat wil ik laten zien... ik ben aan het speuren naar verbinding." Maar ze verklaarde ook: "De noodzakelijke taak van afbreken, ontluisteren, aan de kaak stellen, omwille van de waarheid, is vervuld." Ontmaskeren zag ze niet als haar taak. In Zelfportret als Legkaart (1954) schreef ze: "Ontmaskeren heeft... een functie. Als iemand de uitsluitende begaafdheid heeft, dat te doen, is dat wel waardevol, maar over het algemeen valt het mij op, dat de grote klassieke werken tegenstrijdigheden in zich verenigen, dat er een harmonie kan ontstaan uit dingen waarvan je nooit gedacht had dat ze samen zouden gaan." Naar de verborgen krachten die de harmonie in de war gooien was zij op zoek. Ik denk in al haar boeken.

Ik zou geen antwoord weten op de vraag welke van haar boeken straks als hoofdwerken zullen worden aangemerkt. Er zijn zeker een stuk of 5 kandidaten. Onder de vele prachtige historische romans die ze geschreven heeft, neemt Schaduwbeeld, of het geheim van Appeltern (1989) voor mij een bijzondere plaats in. Daarin onderzoekt ze het leven en werk van Joan Derk baron van der Capellen tot den Pol, auteur van een bijzonder pamflet, Aan het volk van Nederland, dat de gemoederen van velen in de Nederlanden van 1781 bezighield. Het was deze zin die vooral voor veel opschudding zorgde: "Het is, mijn waarde medeburgers, niet sinds gisteren of eergisteren dat men u bedriegt en mishandelt." Het pamflet was een aanklacht tegen stadhouder Willem V die door toedoen van een Duitse hertog een even heerszuchtig als achterlijk bewind voerde. Tenminste, in de ogen van Van der Cappelen. Bovendien pleitte hij voor een republikeinse en democratische staatsvorm. Van der Capellen onderhield contacten met Noord-Amerika waar hij als een held werd gezien. Maar in de Nederlanden werd hij als een stuk ongeluk beschouwd en werd zijn pamflet op straffe van verbanning als verboden lectuur bestempeld. Van der Capellen probeerde de ontwikkeling van de Nederlanden op een ander spoor te zetten. Door de gevestigde machten werd daar een stokje voor gestoken. Met nog meer energie en overtuiging bleef men de ingeslagen weg vervolgen, alsof er geen andere weg bestond. Van der Cappelen, lid van de Staten van Overijssel, werd uit de Staten verwijderd (later kwam hij terug) en zoveel mogelijk doodgezwegen. Eigenlijk tot op de dag van vandaag. Hella Haase heeft daar verandering in willen brengen. Zij heeft het schaduwbeeld tot leven gebracht. Zij heeft de verborgen geschiedenis van Joan van der Capellen, die op het landgoed Appeltern zijn uitzonderlijke 'pamflet' schreef, in zijn relatie tot de officiële Nederlandse geschiedenis onderzocht en gereconstrueerd. Derrida had het anders aangepakt. Hij had het beruchte pamflet gebruikt om gehakt van het Nederlandse zelfbeeld te maken, om het inclusief de rol van Oranje compleet te deconstrueren. Wat deed Hella Haasse? Ze zocht naar een reconstructie. Dat klinkt verraderlijk simpel. De werkelijkheid is echter een stuk complexer. Ze probeerde te begrijpen hoe en waarom Van der Capellen aan zijn ideeën kwam, wat hem dreef, hoe zijn eigen fragiele lichaam reageerde op de gevaren die dreigden, hoe hij volhield en waarom zijn omgeving niet in staat was tot enige zelfreflectie, laat staan zelfkritiek, hoe zijn omgeving alles in het werk stelde om hem in een hoek te duwen, liefst onder de grond te stoppen, en hoe men nog overtuigder van eigen gelijk werd. Deconstructie maakt de weg voor een reconstructie vrij, een poging om vanuit een ander of wijder perspectief naar de dingen te kijken. Reconstructie heeft een dubbele betekenis. Door het verleden te reconstrueren reconstrueren we ons eigentijdse zelfbeeld. Tenzij het ons ontbreekt aan historisch besef, aan vermogen om onze eigen tijd in het licht van de geschiedenis te zien.

Het is Hella Haasse ten voeten uit. Zachtjes zet ze de lezer aan het denken. Langzame inwijding. Haar deconstructies van vroeger of van fictieve romanpersonages, staan in dienst van een reconstructie. Het natuurlijke gevolg is dat de lezer ook anders begint te denken over eigen verleden, heden en de toekomst. Daarom kunnen we van de meeste werken van Hella Haasse zeggen dat het beginpunten zijn. "Inwijding betekent een nieuw, door Zeus gezonden, begin", het motto van wellicht haar beste roman 'De Ingewijden'. Zij is vorige week overleden, maar ik denk dat haar leven een beginpunt is dat nog vele generaties aan het denken en reconstrueren zet.

Hélène Serafia oftewel Hella Haasse (Batavia 1918 - Amsterdam 2011) publiceerde meer dan 20 romans, schreef essays, verhalen, gedichten en ontving 12 literaire prijzen. In 2004 ontving zij de Prijs der Nederlandse Letteren voor haar gehele oeuvre.

Leesvoer

Met bonzend hart

Enkele jaren geleden begon acteur Willem Nijholt zijn herinneringen aan Nederlands-Indië op te schrijven in brieven aan de vorige week overleden schrijfster Hella S. Haasse.

De brieven van Nijholt aan Haasse zijn nooit geschreven met het oog op publicatie, aldus Patricia de Groot van uitgeverij Querido. "Hij schreef, en zij belde, zo was dat contact vele jaren." Haasse was echter onder de indruk van de brieven en gaf de uitgeverij inzage. Het resulteerde, eerder dit jaar, in het boek 'Met bonzend hart'.

Hella S. Haasse (1918-2011) en Willem Nijholt (1934) hebben met elkaar gemeen dat ze geboren werden op Java en hun jeugd doorbrachten in Nederlands-Indië. Nijholt werd op 19 juli 1934 geboren in Gombong (Java) als zoon van een KNIL-instructeur, en kwam op zijn achtste in een Jappenkamp terecht. Hij kwam in december 1945 vrij. Daarna verhuisde hij met zijn ouders naar Nederland. Hun leven lang deelden Haasse en Nijholt hun liefde voor hun geboorteland.

In zijn brieven aan Haasse schrijft hij niet alleen over het paradijselijke Indië en zijn aangrijpende kampervaringen, maar ook over zijn bewogen toneelleven en zijn liefdes. In de talloze verhalen die Willem Nijholt haar vertelt, bewondert hij en maakt hij zich boos - met bonzend hart. De titel duidt ook op het gevoel dat de artiest Nijholt in de coulissen heeft gekend, maar ook op de hartstocht waarmee hij in het leven staat.

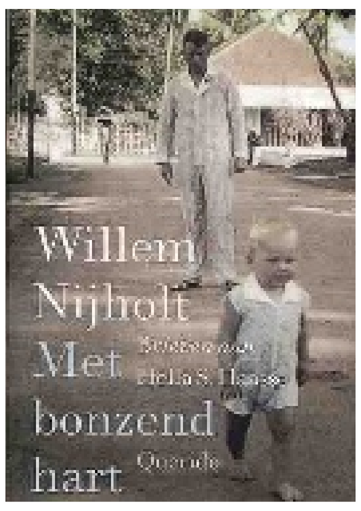

Titel: Met bonzend hart
Auteur: Willem Nijholt
Uitgever: Querido
ISBN 13: 9789021440149

Ars Poëtica

Stroomversnelling

In deze zeeën die ik mij verkoos,
lig ik verdronken, eindeloos
diep op den bodem, zonder wil.
Het water boven mij staat stil.

Zo ben ik in een transparanten doos
geklonken, ver van storm en hoos
stortzee en vloed - mijn hart doet pijn,
het wil een snelle zeemeeuw zijn,

een zil'vren vis, beweeg'lijk in den stroom.
Maar als een anemoon, die loom
op donker water wiegt en deint
en aan het eigen spel verkwijnt,

sta ik geworteld in vervloekte rust,
van tij noch keertij mij bewust,
diep op den bodem zonder wil.
Het water boven mij staat stil.

Hella Haasse
(Uit de gedichtenbundel 'Stroomversnelling', 1945)

Milieu

Haaienpopulatie loopt terug

Een nieuw meetsysteem bevestigt dat haaien wereldwijd aanzienlijk achteruitgaan. Overbevissing is de oorzaak van de achteruitgang, zeggen de wetenschappers.

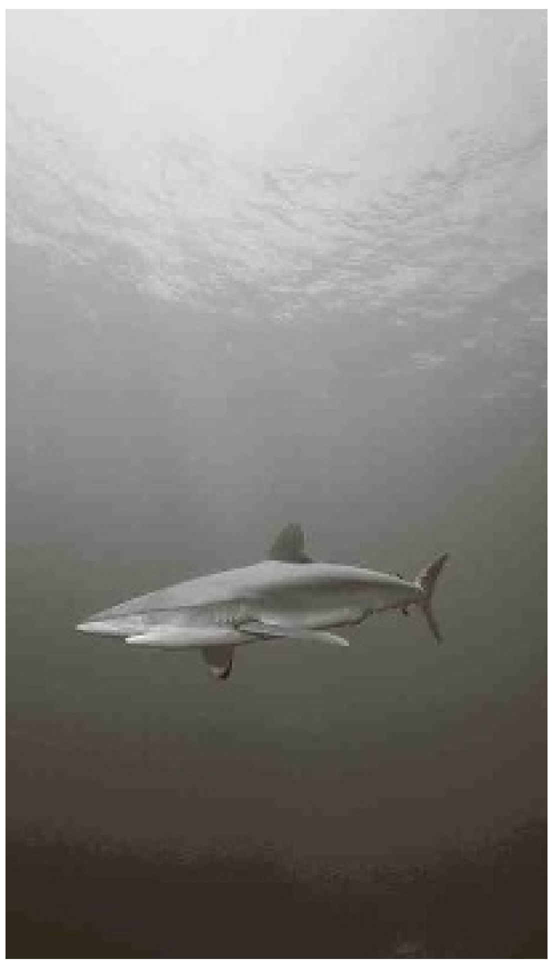

"Er zijn steeds meer bewijzen voor een wijdverspreide, substantiële en aanhoudende achteruitgang van haaienpopulaties, die samenvalt met een opvallende stijging van de wereldwijde haaienvangst de laatste halve eeuw", zeggen de wetenschappers van het ARC Centre of Excellence for Coral Reef Studies en de James Cook-universteit in Australië.

Het vermoeden dat overal haaienpopulaties sterk achteruitgaan als gevolg van overbevissing, bestond al langer, maar haaienpopulaties meten is zeer complex, zegt ARC-hoogleraar Sean Connolly. Visserijstatistieken leveren geen juist beeld: veel landen met koraalriffen hebben geen betrouwbare cijfers, en drie kwart van de haaienvangsten gebeurt illegaal.

Groot Barrièrerif

De nieuwe methode is gebaseerd op groei-, geboorte- en sterftecijfers. Die laatste cijfers zijn moeilijk te vinden maar met behulp van de laatste nieuwe statistische technieken slaagden de wetenschappers erin betrouwbare langetermijnvoorspellingen te maken voor de grijze rifhaai en de witpuntrifhaai, twee soorten die bij het Groot Barrièrerif voorkomen; het Groot Barrièrerif bevindt zich voor de kust van Australië en is het grootste koraalrif ter wereld.

De wetenschappers keken vervolgens of ze met hun nieuwe model de verschillen tussen haaienpopulaties in de beviste en niet-beviste koraalzones konden verklaren. Ze kwamen tot de vaststelling dat de snelle achteruitgang van de haaien er rechtstreeks aan bevissing was gelinkt, zeggen ze in het wetenschappelijke tijdschrift PLos ONE.

Elk jaar worden wereldwijd tot 73 miljoen haaien gedood voor hun vinnen. Naar schatting een derde van de soorten is met uitsterven bedreigd.

Marshalleilanden

De regering van de Marshalleilanden in de Stille Oceaan heeft in augustus een enorm haaienreservaat gecreëerd. Commerciële haaienvangst en handel in haaienproducten worden er verboden. Als een haai toevallig in de netten terechtkomt, moet hij worden vrijgelaten.

Het reservaat is bijna 2 miljoen vierkante kilometer groot en is daarmee het grootste haaienreservaat ter wereld. Het brengt de totale oppervlakte beschermde haaiengebieden wereldwijd op 4,6 miljoen vierkante kilometer.

Spotlight op dieren

Een blaffende pup

De eerste keer dat het vervelend kan zijn dat een pup veel blaft of jankt, is wanneer het dier net opgehaald is en zijn eerste nacht alleen in een kennel moet. Voor de pup is het heel natuurlijk gedrag om zo om hulp te roepen, want een pup alleen in de natuur zou niet overleven. Ze volgen dus slechts hun instinct.

Tekst: Margot Hack

Omdat dit instinct nu niet nodig is en we liever hebben dat het dier 's nachts slaapt, zullen we de pup moeten leren om geen lawaai te maken wanneer hij of zij opgesloten is.

Het belangrijkste is om niet te reageren op het geluid en niet naar de pup toe te gaan. Wanneer lawaai maken niet helpt, zal de pup uiteindelijk deze manier van communiceren opgeven.

Als u al wel gereageerd heeft op het geluid door naar de pup toe te gaan, heeft u daarmee het instinct versterkt. Het dier leren stil te zijn zal nu wat langer duren en wat meer geduld vergen. Onthoud goed dat het niet een fout van de pup is en dat boos worden daarom geen zin heeft. Probeer consequent te zijn en alleen naar de pup toe te gaan wanneer het dier stil is.

Het ergste is wanneer u heel lang gewacht heeft en de pup meer en meer lawaai maakt en er dan alsnog heengaan. Door dat te doen leert u het dier dat het heel lang vol moet houden, maar uiteindelijk zijn zin krijgt.

Als dit een paar keer gebeurd is en u wilt toch het gedrag nog omdraaien zult u heel veel geduld moeten hebben om dit gedrag af te leren. Als u stopt met het 'belonen' van een bepaald gedrag (in dit geval het aandacht geven aan een pup die lawaai maakt) zal het gedrag uiteindelijk langzaam wegsterven. Hoe langer het beloond is geweest, hoe langer het duurt voordat het afgeleerd is.

Het kan het dier helpen als het zijn kooitje of kamertje associeert met iets leuks. Geef hem altijd iets lekkers wanneer hij in zijn hokje zit. Ook wat speeltjes kunnen helpen om het verblijf in een hokje aangenaam te maken.

Uw doel is om het dier kalm te laten zijn in zijn gevangenschap. Bij pups is dit handig wanneer ze nog erg klein zijn en anders weg kunnen lopen of gestolen kunnen worden, maar ook voor oudere dieren kan het gemakkelijk zijn als ze hier al aan gewend zijn. Sommige dieren moeten na het ondergaan van een operatie of een bewegingsprobleem een poosje opgesloten zitten, en wanneer deze opsluiting niet nog extra stress oplevert, bevordert dit het genezingsproces.

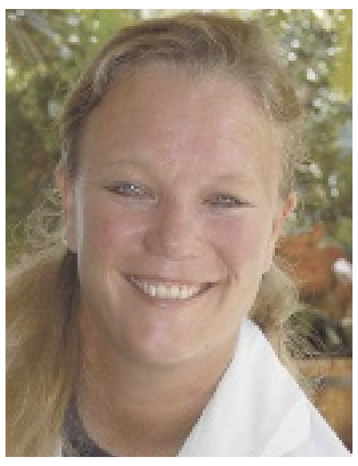

Margot Hack is dierenarts te Ronde Klip

DIEREN BESCHERMING curaçao

Gaat u op vakantie ? Zorg dat uw huisdier goed verzorgd achterblijft

"Bij een gebroken poot is het maken van een röntgenfoto altijd noodzakelijk anders kan de behandeling nooit goed gedaan worden!"

Dierenartsenpraktijken Vredenberg, Ronde Klip, Tera Kora en Comenencia
Tel: 737-2185-737-3202

Puzzels

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
1. Zoektocht; 8. ijver; 11. groente; 12. half vloeibaar kooksel; 13. watering; 14. uitroep van spijt; 16. vervoermiddel; 18. duw; 19. muzieknoot; 20. kaartruitertje; 22. kunstschaatsterm; 24. soort braadpan; 25. knaagdier; 26. struisvogel; 28. door ondiep water lopen; 30. vleesgerecht; 31. projectieplaatje; 33. Amerikaanse schrijver; 34. voetpunt; 36. schuiver; 37. onbesmet; 38. courant; 40. grootmoeder; 42. bevel; 45. rivier in Tsjechië; 46. neusknijper; 48. bijwoord; 50. kleding; 51. kolenemmer; 52. vreemde munt; 54. opperwezen; 55. voorzetsel; 56. rivier in Frankrijk; 58. stad in Frankrijk; 60. geliefde van Zeus; 61. zwemvogel; 62. bevel aan een hond; 64. oppervlaktemaat; 66. plaats in Duitsland; 67. vastmaken.

VERTICAAL:
1. Porren; 2. boom; 3. bunzing; 4. getroffen; 5. rivier in Siberië; 6. wreed; 7. persoonlijk vnw.; 8. afgelegen; 9. Frans lidwoord; 10. claxon; 13. haarkrul; 15. hesp; 17. onbewerkt; 18. nachtkleding; 19. rede; 21. kooppoging; 23. puntenlijst; 24. modderkruiper; 25. wiel; 27. rechtspartij; 29. muzieknoot; 30. gezondheid!; 32. zangstem; 34. muurholte; 35. spoorwagen; 38. proces; 39. cijfer; 41. familielid; 43. boos; 44. verwerven; 46. spie; 47. klap; 49. vrouwelijk dier; 51. zacht keelgeluid; 53. afwas; 56. op de wijze van; 57. met ingang van; 59. Zwitsers kanton; 61. soort slee; 62. persoonlijk vnw.; 63. overdreven; 65. landbouwwerktuig.

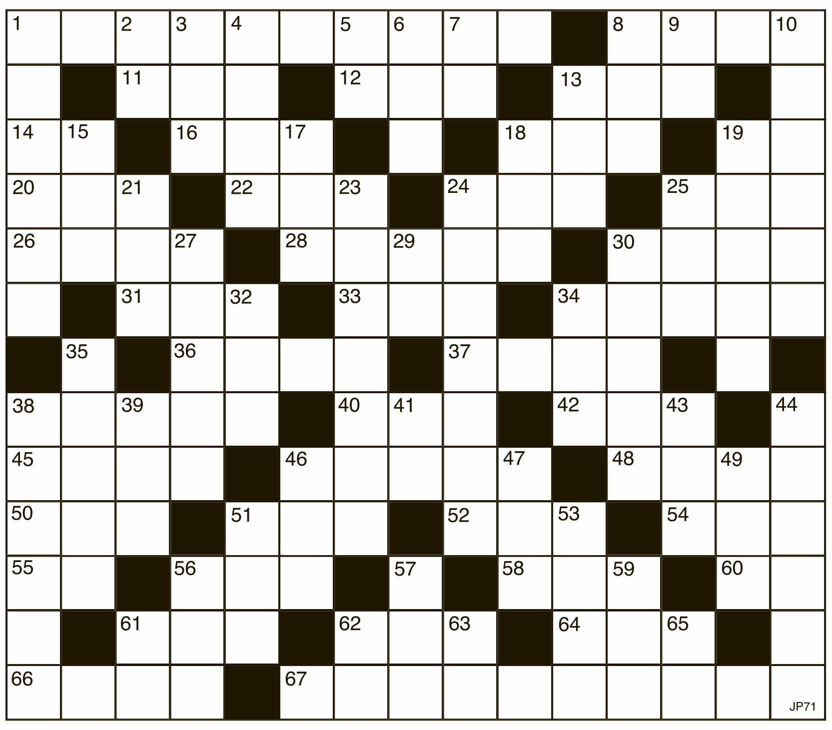

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

A.J.M. de Rijk	**C. Landheer**
Ayo 57 A	**Fensohnstr. 5**
Aruba	**Curaçao**

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2, tijdens kantooruren. Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744. De prijzen vervallen na drie maanden.

ANAGRAM

Op elke verticale regel dient een woord van vier een van vijf en een van zes letters te worden ingevuld. Het woord van vijf letters bestaat uit de letters van het voorgaande woord plus 1, het woord van zes letters bestaat uit de vijf letters van het voorgaande woord plus 1. Als de hele puzzel juist is ingevuld, vormen de letters op de vet omlijnde regel een woord.

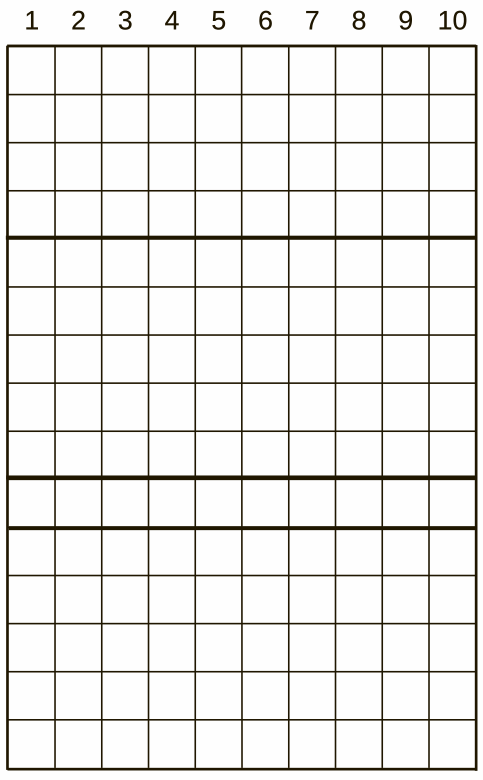

1. Babybedje, horens van een hert, altijd durend;
2. strook, wapen, sterk drukken;
3. waterplant, plant, land in Azië;
4. wagenvracht, wal, werkdienst;
5. kleur, jam, dooier;
6. deel van de voet, verbouwen, rijgsnoer;
7. tegen, bekoorlijk, hoofdstad van Albanië;
8. open plek in een bos, mondeling, gul;
9. vedette, zeezwaluw, weegtoestel;
10. ingewand, treurspel, wijnsoort.

CRYPTO-OVERLAPPER

Op elke regel twee woorden invullen. Twee of meer eindletters van het eerste woord zijn meteen de beginletters van het tweede woord.

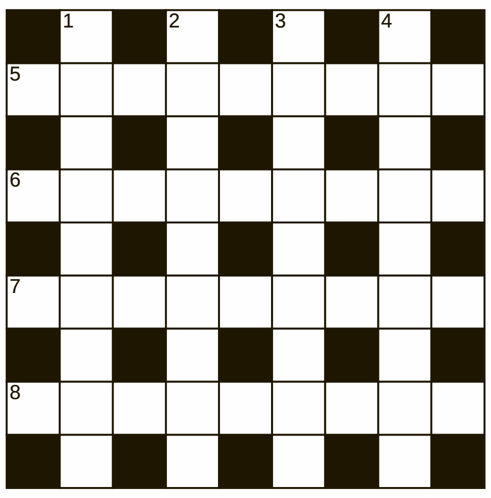

HORIZONTAAL:
5. Stoot waar muziek in zit (5);
   Modieuze vork? (7);
6. Gereed om te gaan stappen? (8);
   Italiaans schoeisel (5);
7. De zin van een inval (4);
   Geen volledige toegang? (8);
8. Steel een slag! (4);
   Stom doen met boomvruchten (7);

VERTICAAL:
1. Boordwapen (6);
   Het orgaan van een kroegbaas? (8);
2. Breekbaar hoofd (7);
   Dat is iemand met een (te groot) ego (7);
3. Getapte crack (5);
   Treffend bezoeken (7);
4. Zo wordt een dame bij de mobiele eenheid aan gesproken (7);
   Misbaksel (5)

WOORDZOEKER

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

S	E	T	K	A	A	M	E	G	P	O	G	L
I	J	N	E	N	O	H	C	S	P	O	I	E
E	T	T	S	I	G	A	S	I	V	L	R	E
L	I	S	A	A	L	E	R	N	O	L	E	G
A	U	K	L	U	Z	U	I	O	P	E	D	N
P	L	L	C	H	T	U	P	O	T	R	E	V
S	E	E	T	R	R	L	K	F	E	G	N	R
A	I	T	E	R	A	P	I	D	N	N	E	E
A	P	A	K	M	A	G	I	A	E	E	R	T
N	P	E	P	A	N	E	H	A	F	L	E	E
E	U	H	L	A	L	E	C	H	L	E	D	N
T	Y	S	A	M	B	V	K	T	O	G	U	E
I	E	D	A	N	E	G	D	K	G	O	A	R
U	G	E	W	D	N	A	R	N	A	K	R	E
R	T	X	O	B	O	T	U	A	A	L	F	I
M	E	O	L	B	D	R	A	A	W	Z	S	M

Aangifte
Autobox
Behangen
Frauderen
Geel
Genade
Golfen
Heat
Kogelen
Looplamp
Miereneter
Nederig
Opgemaakt
Opschonen
Paleis
Randweg
Relaas
Ruin
Ruitenaas
Slaapkop
Slakkenmeel
Teamleider
Uitje
Ultra
Visagist
Yuppie
Zandvlakte
Zulk
Zwaardbloem

PUZZELSLANG

Begin bij vakje 1. Bij elk volgend cijfer begint een nieuw woord. De laatste letter van een woord is telkens de eerste letter van het volgende woord. Bij goede invulling, is in de licht gekleurde vakjes een woord te lezen.

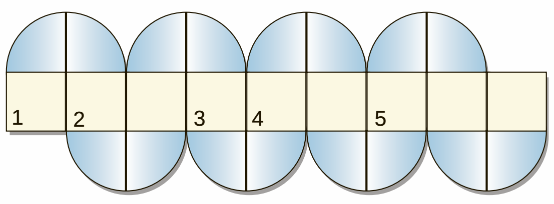

1. Citrusvrucht; 2. kielspit; 3. struisachtige vogel; 4. tijdelijk; 5. vermengen.

© Puzzelland/111008

SUDOKU

3		8						9
	4	1	7		9		8	
	5				1			
	6	4		3	2	1		
5				1	7		3	
	2		6					
			9	2			4	7
2					4		6	
	9	7				8		5

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

Oplossing vorige week

6	3	5	4	9	8	1	2	7
9	2	4	1	7	6	8	5	3
1	8	7	5	2	3	4	6	9
3	7	2	9	6	1	5	4	8
5	6	8	7	3	4	2	9	1
4	9	1	8	5	2	3	7	6
2	1	3	6	4	7	9	8	5
7	4	9	3	8	5	6	1	2
8	5	6	2	1	9	7	3	4

Prijspuzzel: HORIZONTAAL: 1. Nafta; 5. bis; 8. crank; 12. aga; 13. sirocco; 16. leo; 17. zo; 18. kano; 19. huls; 21. op; 22. anoa; 24. onrijp; 26. acne; 28. tap; 30. sof; 31. ego; 32. tralie; 35. tiende; 37. el; 38. airmail; 39. te; 40. ongans; 42. caries; 45. ido; 46. nijl; 48. ton; 49. tjee; 51. lakei; 53. ouwe; 55. ra; 56. nood; 58. prof; 60. ijl; 61. eva; 63. drapeau; 65. ole; 66. kaste; 67. tal; 68. tanen. VERTICAAL: 1. Nazaat; 2. agon; 3. fa; 4. asa; 5. brons; 6. io; 7. schijf; 8. col; 9. al; 10. neon; 11. kopeke; 14. ino; 15. cup; 18. kaal; 20. sage; 23. otalgie; 25. roemrijk; 27. continu; 29. piano; 31. eilat; 33. ren; 34. eis; 35. tic; 36. dee; 40. optrek; 41. aden; 43. roof; 44. spelen; 46. nadat; 47. lepel; 50. java; 51. lor; 52. ira; 54. wijle; 57. ode; 59. out; 62. as; 64. pa; 65. on. Crypto-overlapper: Horizontaal: 5. Plangoren; 6. verlaatje; 7. tapuiting; 8. vestreken. Verticaal: 1. Sleenadel; 2. snelbuste; 3. tomaatjes; 4. weljanhen. Anagram: node-sonde-Donsje; aver-ravel-Overal; toer-tenor-Cornet; lier-luier-Huiler; rest-terts-Taster; reet-eerst-Eerste; kras-karos-Roskam; neet-rente-Tender; roek-koren-Jonker; veer-lever-Eervol. Gevraagd woord: DOCHTERTJE. Woordzoeker: MINIMA Puzzelslang: 1. Slim; 2. moeilijk; 3. knok; 4. knieval; 5. logeren. Het sleutelwoord luidt: SMIKKELEN.

‘Revolutie’

Twintig jaar na het begin van de Amerikaanse onafhankelijkheidsstrijd in 1776, vond er een tweede ingrijpende revolutie plaats. Opmerkelijk genoeg was dit een culinaire revolutie met de publicatie van een kookboek van een Amerikaanse voor de Amerikanen. Onderzoekers van de Michigan State University onderschrijven het belang van het boek. ‘Het is een tweede Declaratie van de Amerikaanse Onafhankelijkheid. De betekenis van dit werk moet niet worden onderschat in de Amerikaanse geschiedenis.’

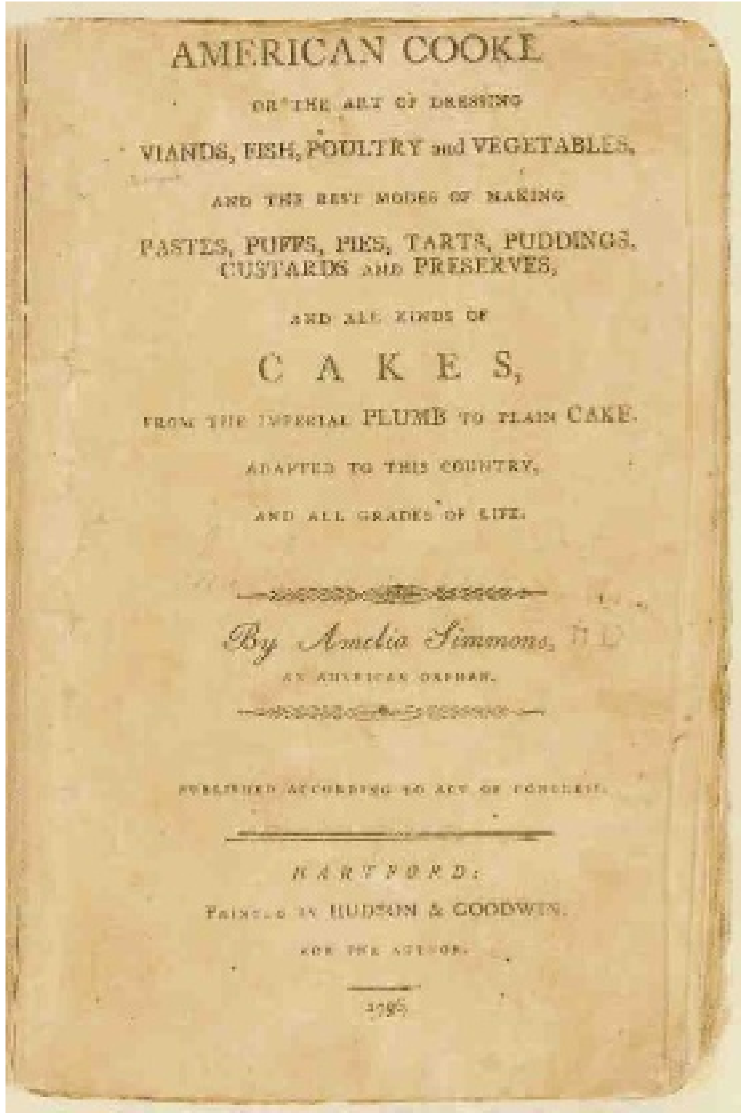
AMERICAN COOKE
OR THE ART OF DRESSING
VIANDS, FISH, POULTRY and VEGETABLES,
AND THE BEST MODES OF MAKING
PASTES, PUFFS, PIES, TARTS, PUDDINGS,
CUSTARDS AND PRESERVES,
AND ALL KINDS OF
CAKES,
FROM THE IMPERIAL PLUMB TO PLAIN CAKE.
ADAPTED TO THIS COUNTRY,
AND ALL GRADES OF LIFE.
By Amelia Simmons,
AN AMERICAN ORPHAN.
PUBLISHED ACCORDING TO ACT OF CONGRESS.
HARTFORD:
PRINTED BY HUDSON & GOODWIN.
FOR THE AUTHOR.
1796.

Tekst: Hans Vaders Foto’s: Archief

‘American Cookery’ door Amelia Simmons, met als ondertitel ‘or the art of dressing viands, fish, poultry, and vegetables, and the best modes of making pastes, puffs, pies, tarts, puddings, custards, preserves, and all kind of cakes, from the imperial plum to plain cake: Adapted to this country, and all grades of life’. Een hele mond vol dus, van alle markten thuis dit unieke boek dat destijds furore maakte.

Het kookboek dat in 1796 in Hartford verscheen, was geschreven door Amelia Simmons en ze staat op de cover en de titelpagina’s vermeld als ‘An American Orphan’. En verder is er opmerkelijk genoeg niets over de keukenprinses bekend, alhoewel in haar voorwoord de suggestie wordt gewekt dat ze geen formele opleiding heeft genoten. Het moet een kokkin zijn geweest in dienst van de ‘vrouwen die ouders hebben, of broers of die rijk zijn’, schrijft Simmons. Vrouwelijke wezen ‘hebben weinig andere keuze dan te gaan dienen bij een familie.’

De eerste editie van American Cookery werd gedrukt in Hartford en vandaar dat bijvoorbeeld de gerenommeerde kookhistoricus Karen Hess aanneemt dat de wees uit New England afkomstig is. Maar volgende edities worden gedrukt in de Hudson River Valley, waaronder in Albany, Salem en New York en verschillende Nederlandse woorden, waaronder ‘slaw’ en ‘cookey’, deden hun intrede in haar recepten. In mijn visie blijft Simmons echter een New Englander die iedereen, de rijke en regent, wel in de keuken wilde hebben en ‘de moeder van het Amerikaanse koken’ zoals ze ook wel wordt genoemd, zal ongetwijfeld diverse transfers naar betere betrekkingen gemaakt hebben.

American Cookery moet een zeer populair boek zijn geweest. Van 1796 tot 1831 zijn er zo’n dertien edities bekend, terwijl er in 1996 nog een speciale Bicentennial editie verscheen. Zo populair in het verleden was het boek dat het in 1808 op een uiterst brutale manier werd geplukt en geplunderd door ene Lucy Emerson, die daarmee ook haar plaats in de geschiedenis verwierf. Een zuiver plagiaat, want Emerson veranderde alleen de titel in ‘The New-England Cookery’ (Troy, 1808) en ze kopieerde woord voor woord zo’n beetje het hele boek van Simmons. Een beter bewijs dat het origineel van Simmons succes moet hebben gehad is niet denkbaar.

Wat maakt American Cookery voor de culinaire kenner nu zo bijzonder? Ten eerste omdat het traditionele Engelse kookmethoden combineert met typisch Amerikaanse producten. Zo wordt voor het eerst maïs, bijvoorbeeld in het recept voor Johnny cake, geïntroduceerd - maïs kenden de oorspronkelijke bewoners van Amerika de Indiaanse stammen overigens al duizenden jaren - en bevat het boek het eerst bekende recept voor de bereiding van kalkoen. Ten tweede wordt in het werk aandacht besteed aan de voorloper van het moderne baking powder, de facto potassium.

Kortom, American Cookery wordt in de Verenigde Staten een historisch document genoemd. Het doet namelijk een boekje open over de rijke variëteit aan voedsel waarover de eerste kolonisten die onder meer in New England en New York, het vroegere Nieuw Amsterdam, neerstreken konden beschikken. Het verschaft een ruime blik op hun smaak, kookmethoden en gebruiken aan de dis, zelfs van hun enigszins botte maar kleurrijke taal waarvan ze zich bedienden.

In een essay schrijft expert Mary Tolford Wilson: ‘Amelia Simmons werkte in de huishouding in koloniaal Amerika en verkreeg haar ervaring uit de eerste hand. Het is de frisheid, een eerste straal zonlicht gevangen in de kleine spiegel die een Amerikaanse wees ons toont.’ Die frisheid, die kleine spiegel veroorzaakte iets meer dan tweehonderd jaar geleden een echte revolutie op culinair gebied.

KOOK MEE MET MAY

Chowder van schelpdieren uit New England

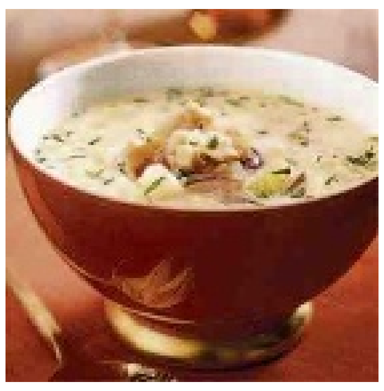

5 plakjes spek, klein gesneden
1/2 cup heel fijn gesneden sjalotten
1 Idaho-aardappel, geschild en in blokjes gesneden
3/4 cup clam juice uit een flesje
21/2 cup volle melk
beetje cayennepeper naar smaak
1/4 pond garnalen, gepeld, darmkanaal verwijderd, in stukjes gesneden
1/2 pond zee-scallops, in vieren
1/3 pond gekookte kreeft, in stukjes gesneden
1/3 pond krabvlees, schoongemaakt
1 bosje verse cilantro, fijn gehakt
2 eetlepels verse bieslook, fijn gehakt
saltine crackers

Het spek in een soeppan met dikke bodem boven een middelmatig heet vuur uitbakken tot het knapperig is. Het spek uit de pan nemen en op keukenpapier laten uilekken.

In het spekvet de uitjes zachtjes bakken, dan de aardappelen en de clam juice toevoegen. Aan de kook brengen, op een laag pitje zetten en met de deksel op de pan laten pruttelen tot de aardappelen gaar zijn. De melk toevoegen met de cayenne, weer tot pruttelen terugbrengen. De garnalen en de scallops toevoegen, af en toe roeren, zoutsmaak controleren, en hooguit 3 minuten koken en dan de kreeft en krab en de helft van de kruiden toevoegen. Heel even pruttelen. Direct van het vuur nemen. De chowder met de uitgebakken spek en de rest van de kruiden bestrooien.

Met saltine crackers serveren.

Eet smakelijk,

May

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

Trio Chardonnay

Druifsoort:	Chardonnay, Pinot Grigio en Pinot Blanc
Streek:	Casa Blanca Valley, Chili
Kleur:	Licht goudgeel met groene tinten
Geur:	Tropisch fruit, citrus en mineralen
Smaak:	Fris met de smaak van mango, ananas en citroen

Chowder, een lekker gerecht voor een koele regenachtige dag! Een persoonlijke favoriet. Als ik aan chowder denk, denk ik aan een lekker glas Chardonnay, Pinot Gris of zelfs een glaasje Champagne. Mmm, deze week kiezen wij voor een lekkere wijn van de beroemde Concha y Toro-familie, de Trio Chardonnay. Een bekende naam, we hebben wel eerder de Merlot aangeraden. Net als de andere, gaat het hier om een assemblage van drie verschillende druiven. In dit geval bevat de wijn voornamelijk Chardonnay en daarbij komt Pinot Grigio en Pinot Blanc. Door de invloed van de Pinot Grigio krijgt de wijn een frisse citroensmaak, een mineraligheid en de Pinot Blanc brengt frisse zuren om voor meer balans te zorgen. Dit allemaal complementeert de Chardonnay om u een elegante, frisse wijn te brengen met rijpe tropische fruitsmaken in combinatie met frisse citrus en een hint van eik. Prachtig in combinatie met de chowder van May.

LICORES MADURO

Santé

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store, Licores Maduro en uw favoriete supermarkt

Vraag niet wat de samenleving voor jou kan doen,
maar vraag wat jij voor de samenleving kan doen.
www.voedselbank-curacao.org
VOEDSELBANK CURAÇAO

Het genot van wijn

De wijnwereld, andere streken

Vorige week waren we in Griekenland en Oostenrijk. Deze week hebben we het over de andere landen van Midden- en Oost-Europa: Hongarije, Slovenië en Roemenië. Allemaal landen met een lange wijnbouwgeschiedenis, maar niet met de commerciële instelling van de westerse wereld. In veel van deze landen was wijnbouw gedurende vele jaren alleen voor de eigen consumptie en de verkoop aan dorpsgenoten.

Tekst: Licores Maduro

Hongaarse wijn is flink in opkomst. De Hongaren zijn er op gebrand hun oude glorie te herstellen. Het zal ze ook wel lukken. Met veel geduld en passie worden hun wijnen langzaam maar zeker over de hele wereld bekend. Het land biedt een breed assortiment aan inheemse wijndruiven. In 22 wijndistricten vindt u meer dan honderd verschillende soorten druiven. In het noorden vindt u meer witte wijnen en in het zuiden meer rode wijnen. De witte wijnen staan bekend als fris en aromatisch en de rode als zacht en fruitig. In het oosten van het land vindt u de streek Tokaij, die zeer beroemde zoete wijnen produceert. Zo ziet u, dat het land echt een gevarieerde wijncultuur heeft. Maar het is echt een wittewijnland. De meest aangeplante witte druif is de Olaszrisling. Hiernaast vindt u de Fermintz, de nationale trots. Voor de rode wijnen is het de Kerkfrankos die het meeste aangeplant is. Een andere rode druif met veel geschiedenis is de Kadarka, maar deze is zeer moeilijk te telen en helaas wordt hij de laatste jaren in veel wijngaarden vervangen door andere rassen.

Slovenië! De wijnen hier wachten nog steeds op enige erkenning. De Italiaanse, Duitse en Franse invloed is hier zeer herkenbaar in de wijnen. De zonnige Adriatische zee in het zuiden, landelijk laagland met authentieke dorpjes in het midden en besneeuwde Alpentoppen in het noorden. Slechts een klein deel van de Sloveense wijn wordt geëxporteerd naar het buitenland. Maar de kwaliteit is vaak opvallend goed. Net als in andere Midden- en Zuid-Europese landen is ook hier de wijnbouw kleinschalig. Kwaliteit staat hoog op de prioriteitenlijst van de familiewijnhuizen van het land. Wijnmakers produceren vaak niet meer dan een paar duizend flessen per jaar. Er worden hier verschillende internationale druivensoorten aangeplant zoals de Sauvignon Blanc en Merlot, maar ook is er een groot aanbod aan inheemse rassen.

Roemenië is de slapende wijnreus van Oost-Europa! Roemenië maakt al eeuwenlang interessante wijnen. Van de aromatische witte wijnen in Transylvanië, de beroemde zoete Cotnari in het noordoosten tot de dieprode wijnen van Murfatlar aan de Zwarte Zee. Door Germaanse en Franse invloeden is er een interessante mix van internationale en inheemse druiven. In de afgelopen jaren is flink geïnvesteerd en gemoderniseerd. Wijnland Roemenië heeft inmiddels veel meer te bieden dan zelfs kenners beseffen. De wijngaarden liggen verspreid over het hele land. Net als in Hongarije, komen de meeste witte wijnen uit het noorden en de rode uit het zuiden. Dankzij nauwe betrekkingen met Frankrijk in de 19e eeuw, zijn de Cabernet Sauvignon en Merlot hier royaal aangeplant. Maar de inheemse druivensoorten ontbreken hier niet. Om er een paar te noemen: Feteašca Regal , Feteašca Alba, Graša de Cotnari, Babeašca Neagra en Feteašca Neagra. Wat een namen hé. De witte wijnen zijn vaak fris en aromatisch en de rode wijnen fruitig en soepel, maar met iets meer pit dan die van andere Oost-Europese landen.

Nou, nou, wist u dat er zoveel te beleven was in Europa op het gebied van wijn? Het aanbod is ongelofelijk. Zo ziet u, dat er voor ons allen veel meer te ontdekken valt op het gebied van wijn. Volgende week nemen we een kijkje in een paar andere landen die wijn produceren.

Fijn weekend.

Musicus Pernell Saturnino:

‘Leven met het ritme van de drums’

In eigen land ontving hij de Cola Debrotprijs 2011, in het buitenland won hij diverse awards, onder meer een Grammy Award voor zijn ritmische slagwerk. Thans staat hij bekend als een van de beste percussionisten ter wereld. Pernell Saturnino, geboren en getogen op Curaçao, leeft met het ritme van de drums. Hij voelt, ziet, speelt en schrijft muziek. In september trad hij nog op tijdens het Curaçao North Sea Jazz Festival in de band van Levi Silvanie en Ronchi Matthem & His All Star Band. Hij speelde in zijn muziekcarrière over de hele wereld met veel bekende nationale en internationale musici, zoals Izaline Calister, Joe Zwainul, Gilberto Gil en Paquito D'Rivera. Maar nu heeft hij even rust. Hij wil al zijn aandacht geven aan zijn muziekschool ‘Percussion Creed’ en de stichting die hij aan het oprichten is om ook kansarme jongeren hun talenten op het gebied van muziek te helpen ontwikkelen. Saturnino over zijn manier van muziekmaken: “Als je muziek maakt denk je niet. Je doet het gewoon.”

Pernell Saturnino

Tekst: Judice Ledeboer Foto's: Ken Wong

Saturnino woonde 20 jaar in Amerika en nu is hij weer op zijn geboorte-eiland neergestreken. Dat heeft hij heel bewust gedaan, want hij wil zijn kennis op het gebied van de muziek overbrengen. “Er is op het eiland heel veel talent, op allerlei gebied en op het gebied van muziek kan ik mijn steentje bijdragen”, zegt hij.

Achter zijn huis heeft Saturnino zijn muziekschool. Hij heeft nu 40 leerlingen en drie van hen begeleidt hij naar het conservatorium. Het starten van een eigen ‘persussie-school’ was voor hem de enige optie om iedereen die belangstelling heeft om een slaginstrument te bespelen de kans te geven om dit op niveau te leren. “Ik heb in het buitenland regelmatig lessen gegeven en toen zag ik dat leerlingen die al jong muziekles krijgen toch zeker een bepaald niveau bereiken. Hoe eerder je met lessen begint des te beter. Mijn jongste leerling hier is vier jaar.” Saturnino kijkt naar alle aspecten van de muziek. “Ik laat ze niet alleen spelen, maar ik let vooral op de manier waarop ze luisteren. Dat is bovenal belangrijk.”

Saturnino kwam als kind al veel met muziek in aanraking. Zijn grootmoeder en groottante ontwikkelden de folkloristische muziek van Curaçao, de tambú. En juist dat folkloristische trok Saturnino. Al op zijn negende trad Saturnino op in een folkloristische band.

Hij leerde eerst spelen op de quiro en later op de tambora, een instrument dat oorspronkelijk uit Venezuela komt. Nu speelt hij op allerlei slaginstrumenten zoals de conga's, tambú (een traditioneel Curaçaos instrument), de chapi en timbales.

Berklee

Vanaf zijn 18e trok Saturnino de wereld rond met een folkloristische band, maar op zijn 25e besloot hij om zichzelf verder te ontwikkelen door naar de Berklee School of Music in Boston te gaan. “Ik was er de oudste. De meeste studenten waren 18, 19 jaar. Dat was geen nadeel, want ik had wel meer ervaring dan de anderen”, zegt hij. “In Amerika beginnen mensen jong met muziek te spelen. De niveaus liggen er al heel hoog als ze op zo'n school komen. Ik leerde door naar anderen te kijken, door goed te luisteren en door te herhalen wat ik gezien had. Later ontmoette ik percussionisten uit de hele wereld, van andere culturen, en door ritmes, kennis en ervaringen uit te wisselen leerde ik ook veel van andere muziekculturen, hun ritmes. Op Berklee kwamen musici uit de hele wereld. Het was daar heel internationaal.” Dit onderscheidt Saturnino van veel andere percussionisten. Hij is in staat om elk ritme te spelen en ook om die ritmes te combineren. Hij verklaart dit als volgt: “We hebben hier een unieke cultuur. Ik speel veel instrumenten omdat ik veel ritmes ken.”

Saturnino heeft lang moeten wachten op erkenning in eigen land, maar dit jaar was het eindelijk zo ver. In mei ontving hij de Cola Debrotprijs 2011, een door het toenmalige Bestuurscollege van het Eilandgebied Curaçao ingestelde culturele prijs. Dit jaar was de categorie muziek aan de beurt en werd Saturnino vooral geprezen om zijn veelzijdigheid. Voor hem was het toekennen van deze prestigieuze prijs als een warme thuiskomst en was het voor hem een aanmoediging om verder te gaan met zijn muziekschool en het opzetten van de stichting.

Percussion Creed

Op de muziekschool Percussion Creed geeft Saturnino les op verschillende niveaus. Mensen kunnen er privéles krijgen, maar er zijn ook groepsprojecten. Er is veel belangstelling. Een van de speerpunten van zijn muziekschool is om talentvolle jonge percussionisten voor te bereiden om naar het conservatorium te gaan. Deze jongelui spelen meestal al in bands en denken dat ze heel wat kunnen, maar Saturnino weet uit eigen ervaring dat er meer komt kijken dan alleen muziek kunnen spelen. “Diegenen die naar het conservatorium willen, zijn niet voorbereid op het niveau van het conservatorium. Als ze toelatingsexamens moeten doen zijn ze verrast. Ik leer hen om muziek te lezen en andere muziektheorie.”

Momenteel is Saturnino bezig met het opzetten van een stichting en daar heeft hij grootse plannen mee. Allereerst wil hij jonge kansarme kinderen ook muziek leren. En hij wil in de toekomst andere nationale en internationale percussionisten uitnodigen om workshops te komen geven. Een van zijn plannen is om ‘percussiekampen’ te organiseren. “Dan gaan we naar Bandabou om muziek te maken.” Zijn doel is om zijn leerlingen te helpen zich te ontwikkelen, zodat ze later als professionals hun geld kunnen verdienen. Maar Saturnino wil meer. Hij weet als geen ander wat muziek met mensen doet en ziet het belang van muziek maken breder. In Amerika gaf hij veel les in gevangenissen. “De reacties van die gevangenen waren geweldig. Het maakte hen blij en het ontspande hen ook. Dat zouden we hier ook meer moeten doen. Muziek geeft gevangenen een prettig gevoel en dan gaan ze het leven misschien anders zien.”

Instrumenten

Saturnino hoopt dat hij op korte termijn zijn dromen kan verwezenlijken. “Om te doen wat we allemaal willen doen hebben we muziekinstrumenten nodig, want zonder instrumenten kunnen we geen muziek maken.” Saturnino werkt veel samen met instrumentenkenner Etienne Goilo die hem goede instrumenten levert, maar muziekinstrumenten zijn duur. Saturnino is dan ook op zoek naar belangstellenden die zijn stichting willen helpen zodat hij kan starten met zijn projecten. Vooralsnog geeft hij percussielessen en leert hij zijn leerlingen over verschillende soorten en ritmes muziek, hoe muziek uit andere culturen gespeeld wordt en hoe je je eigen muziek internationaal kan maken.

De roem van ‘s eilands beste en misschien wel ‘s werelds beste percussionist is groot. Saturnino werkt al jaren standaard mee aan de albums van de Cubaanse saxofonist en klarinetspeler Paquito d'Rivera en onlangs is het nieuwste album, Panamericana Suite, van d'Rivera genomineerd voor de Latin Grammy. Het album kreeg twee nominaties en maakt kans om uitgeroepen te worden tot de Best Latin Jazz Album en Best Classical Contemporary Composition. De uitreiking van deze Latin Grammy vindt plaats op 10 november in Las Vegas.

In januari 2012 gaat Saturnino weer naar de Verenigde Staten en in februari naar Duitsland om op een festival te spelen en om een cd op te nemen met het WDR Sinfonieorchester. Voor de jazzliefhebbers op het eiland is het mogelijk om deze grootse musicus op eigen bodem te horen en te zien spelen. Saturnino speelt iedere woensdagavond in café Olé Olé (van 21.30-24.00). “We willen de jazz meer aandacht geven”, aldus de musicus.

Voor meer informatie: www.percussioncreed.com of bel 4650399.

Ñapa Business
8 oktober 2011

Business Agenda

Curaçao

19-28 oktober: ICC workshops
Innovatie Centrum Curaçao organiseert deze maand diverse workshops. Thema's onder meer: duurzaamheid, het opstarten van innovatieprocessen, innovatie en intellectuele eigendom en 'design thinking'.
Meer informatie over data en tijden, de inhoud van de workshops, sprekers en inschrijving: http://www.mkbadviescuracao.com/

Aruba

13-14 oktober: Aruba's 1st Safety & Security Conference
Conferentie over veiligheid en zekerheid in de werkomgeving en op scholen, met aandacht voor het Emergency Response Team, hoe zich voor te bereiden op noodsituaties en de rol van de media. Sprekers uit de Verenigde Staten, de voormalige Nederlandse Antillen en Aruba.
Locatie: Renaissance Convention Center
Contact: r.roos@arubahospital.com
Registratie fee bedraagt 100 dollar. Late fee is 250 dollar (na 30 september).
Meer informatie: Rachelle, tel: 587.4300, ext. 338 of email m.schoop@arubahospital.com

4 november 2011: Annual Corporate Gala Dinner
Gala-avond met gastspreker Roberto Giannetti da Fonseca, dinner en dance. Er zal een boeiend onderwerp worden behandeld met meerwaarde voor de ondernemers van het eiland. Tickets zijn nu al verkrijgbaar bij ATIA, via de website of de facebook page.
Plaats: Hyatt Ballroom
Tijd: 19.30 - 00.30 uur
Entree: 175 florin per persoon
Muziek: Robert y Su Solo Banda Show
Meer informatie: bellen met nummer 5827593, www.atiaruba.org, www.facebook.com/arubatrade, of e-mail rsvp@atiaruba.org

Internationaal

20 oktober: Caribbean Media Marketplace
Een CTO event te Montreal, Canada
Contact: CTOny@caribtourism.com

25-29 oktober: Flavors of the Caribbean
Een CTO event in Miami waar kleuren, cultuur en unieke vakantiebestemmingen samen komen. Op het programma staan onder meer: Meetings & Incentives Showcase (25, 26 oktober), Rum and Rhythm (28 oktober) en Caribbean Travel & Cultural Fair (29 oktober).
Contact: CTOny@caribtourism.com

26 oktober: CSR Communication Conference
NGO's, consumenten en andere stakeholders zijn beter geïnformeerd, invloedrijker en kritischer dan ooit. Zakelijke communicatie moet daarom CSR bevatten. Het belangrijkste thema van deze conferentie is dan ook hoe CSR effectief gecommuniceerd kan worden. Doel is om deelnemers inzicht te geven in CSR & communicatie en trends en de mogelijkheid te bieden om te netwerken.
Locatie: Amsterdam
Contact: contact@csr-communication-conference.org
Meer informatie: www.csr-communication-conference.org

2-4 november: 6th Tourism Human Resources Conference
Een CTO event op Barbados
Meer informatie: www.OneCaribbean.org
Contact: CTObarbados@caribtourism.com

4-7 november: Green Build
De missie van dit jaarlijkse evenement is de manier waarop gebouwen en gemeenschappen gebouwd en beheerd worden te veranderen naar een meer milieuvriendelijke en sociaal verantwoordelijke, gezonde en welvarende omgeving die de kwaliteit van leven verbetert.
Locatie: Toronto, Canada
Meer informatie: http://www.greenbuildexpo.org/Home.aspx

16-17 november: Global Energy Now!
Duurzaamheidsconferentie Global Energy Now! met als thema 'Duurzaamheid in beweging'.
De conferentie staat voor ontdekken, beleven, inspireren, innoveren, netwerken en (internationale) samenwerking. Met sprekers uit binnen- en buitenland, debatten, een breed scala aan onderwerpen, de inspiratie-plaza met stands, workshops, het buitenprogramma met bezoek aan duurzaamheidsprojecten en met het jongerenpaviljoen belooft Global Energy Now! een succes te worden.
Meer informatie: www.globalenergynow.nl

23-30 november: Handelsmissie Nederland naar Brazilië
Georganiseerd door het Nederlandse ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en geleid door staatssecretaris Henk Bleker. Doelen: versterken van bilaterale economische relaties, promoten van onderlinge handel en investeringen, uitwisselen van kennis en ervaring.
De nadruk ligt op agro-industrie, energie, watermanagement en een vooruitblik op de World Cup 2014 en de Olympische Spelen van 2016. Tevens een bezoek aan Transpoquip in Sao Paulo, een van de belangrijkste evenementen voor de transport-infrastructuur in Latijns-Amerika en aan de Soccerex Global Convention in Rio.
Meer informatie: Koos Backx, tel.: (+31) 88.602.1005, email: koos.backx@agentschapnl.nl

De Business Agenda verschijnt wekelijks in de Ñapa. Informatie over zakelijke evenementen, zoals symposia, lezingen, trainingen en conferenties, zowel op Aruba, Bonaire als op Curaçao, is welkom op napa@amigoe.com.

Communicatie

'Sociale media leiden af'

Niet minder dan 48 procent van de werknemers raakt op de werkvloer regelmatig afgeleid door het gebruik van social media. Bij 27 procent gaat dit soms zelfs ten koste van de dagelijkse werkzaamheden. Het merendeel van de respondenten bekijkt elke dag of zelfs meerdere keren per dag tijdens het werk social media sites. Dit blijkt uit onderzoek van de Nederlandse NationaleVacaturebank.nl onder ruim 900 respondenten.

Tekst: Bob Harms

Slechts 15 procent van de respondenten raakt niet afgeleid van zijn werk als hij of zij tussendoor social media sites bezoekt. Mark Borgman van de NationaleVacaturebank.nl: "Iedereen doet weleens privézaken op internet, maar door de komst van bijvoorbeeld Twitter en Facebook wordt dit al snel meer dan eens. Als dit bij 27 procent van de werknemers echter ten koste gaat van het werk, moeten werkgevers misschien toch wat beter gaan opletten." Werknemers vullen aardig wat werktijd met social media sites; 16 Procent kijkt eenmaal per dag, 20 procent doet dit twee tot vijf keer per dag. "Opvallend is dat ruim een kwart zelfs meer dan vijf keer per dag kijkt, geen wonder dat een groot deel van de werknemers hierdoor afgeleid raakt", aldus Borgman.

Blokkeren van social media
39 Procent van de respondenten geeft aan dat zijn of haar werkgever een social mediabeleid hanteert. Bij sommige werknemers zijn deze sites geblokkeerd (20 procent) en weer anderen moeten zich houden aan een streng social mediaprotocol (18 procent). Het merendeel (61 procent) is echter zelf verantwoordelijk. Borgman: "Veel werkgevers hebben nog weinig zicht op de impact van social media op de werkvloer. Afgezien van de productiviteitskwestie blijkt het risico van imagoschade voor de werkgever mee te vallen. Uit het onderzoek komt namelijk naar voren dat de meeste werknemers op social media sites niet snel iets negatiefs over het werk of de werkgever schrijven. 58 Procent van de respondenten blijkt hier namelijk heel voorzichtig mee te zijn." 15 Procent doet dit wel, maar alleen als het positief nieuws is, 6 procent alleen als ze iets te klagen hebben. "Werknemers begrijpen inmiddels heel goed dat hun werkgever in de gaten houdt wat ze op social media sites schrijven. Werknemers zijn hierdoor tegenwoordig veel voorzichtiger geworden als in de begindagen van social media", aldus Borgman.

(Bron: www.managersonline.nl)

Bob Harms is communicatie-adviseur.

Boeken

Menskracht

De grootste kracht van mensen is de kracht van hun keuzen. Die kracht stelt medewerkers in staat autonoom te handelen. De uitdaging voor de manager is al die autonome activiteit tot het gewenste resultaat te laten leiden. Maar hoe bundel je de autonomie van professionals in de gewenste richting? Vraag je mensen te functioneren binnen het systeem zoals dat ooit is opgezet, of creëer je een systeem rondom je medewerkers en laat je ze excelleren?

Jan Kuipers kiest voor optie 2 en neemt de mens als leidend middelpunt bij alles wat er in een organisatie gebeurt. Hij maakt in dit boek duidelijk hoe leiderschap de spil is tussen de geïnspireerde medewerker en een optimale focus en uitvoering. Hij leert u hoe u een leiderschapsstijl kunt ontwikkelen die medewerkers helpt hun talent in te zetten voor het grotere geheel en autonoom verantwoordelijkheid te nemen.

Met dit boek krijgt het gedachtegoed van Stephen Covey (met name dat van de 8ste eigenschap) een nieuwe, praktische dimensie. Het gaat daarbij om zogenaamde kenniswerkers die als het ware werken vanuit 'heel de mens'. Niet alleen met hun lichaam maar ook met hun hart, hun verstand en hun ziel.

De crux is dat mensen op alle vier dimensies willen worden aangesproken. Wie zijn medewerkers terugbrengt tot minder dan die vier dimensies, schakelt delen van de potentiële menskracht in zijn team uit. Dat moet de moderne manager uiteraard niet willen.

Titel: Menskracht - Covey's 8ste eigenschap in de praktijk
Auteur: Jan Kuipers
Uitgever: Business Contact
EAN: 9789047026853

Economie

Ultimatum voormalige kolonies

De Europese Commissie heeft een wetsontwerp aangenomen dat aan de voormalige kolonies in Afrika, de Cariben en de Pacific een ultimatum stelt over de EPA-onderhandelingen. Deze ACP-landen moeten voor 1 januari 2014 de door Europa gewenste Economische Partnerschapsakkoorden (EPA's) ratificeren, anders raken ze hun voordelige toegang tot de Europese markt kwijt.

San Bilal

De EPA's zijn controversieel omdat de landen vrezen voor oneerlijke concurrentie vanuit de Europese Unie. De ACP-landen krijgen al jaren een voorkeursbehandeling: ze betalen geen of weinig invoerbelasting. De Wereldhandelsorganisatie (WTO) wil dat er een einde komt aan deze situatie. De ACP-landen zouden ook Europese producten moeten toelaten op hun markten. Na bijna tien jaar onderhandelen hebben 18 van de 36 landen nog geen akkoord met de EU.
Het voorstel van de Europese Commissie werd gedaan op 30 september. Afgelopen weekend werd het in stilte naar buiten gebracht. Het moet nog worden besproken door de Europese Raad en het Europees Parlement.

Het besluit komt op een moment dat Botswana en Namibië, hoogmiddeninkomenlanden, hun belastingvrije toegang tot de EU dreigen kwijt te raken omdat ze volgens een ander voorstel binnenkort niet meer onder het Generalised System of Preferences (GSP) vallen.

Consequenties
De consequenties voor de landen die weigeren te ratificeren, verschillen per land. Burundi, de Comoren, Haïti, Lesotho, Mozambique, Rwanda, Tanzania, Oeganda en Zambia behoren tot de Minst Ontwikkelde Landen (MOL) en zij kunnen onder de Everything But Arms-regeling blijven profiteren van belastingvrije toegang tot de EU, ook als ze geen EPA tekenen.

Zeven landen zijn laaginkomen- of laagmiddeninkomenlanden (Kameroen, Fiji, Ghana, Ivoorkust, Kenia, Swaziland, Zimbabwe) die kunnen profiteren van het Generalised System of Preferences. Dat systeem levert minder voordeel op, maar is volgens de Europese Commissie nog steeds 'genereus',

Isabelle Ramdoo en San Bilal van het European Centre for Development Policy Management zeggen dat de deadline op het eerste gezicht redelijk lijkt, maar dat de landen nog steeds geen duidelijkheid hebben over bepaalde bepalingen. Ook zitten veel landen in een regionaal economisch integratieproces. Daardoor komt het aangaan van preferentiële handelsakkoorden met derde partijen ongelegen.

"Als er geen gezamenlijk standpunt bereikt kan worden op regionaal niveau, kunnen de EPA's de pogingen tot regionale integratie ernstig ontwrichten", zeggen Ramdoo en Bilal in een verklaring.

Zuid-Afrika
Onderzoeker Paul Kruger van het Centrum voor Handel en Recht van Zuidelijk Afrika noemt de situatie 'tricky' voor de Zuidelijk Afrikaanse Ontwikkelingsgemeenschap SADC-EPA, een verband waar niet alle SADC-lidstaten in participeren. "De EPA's kunnen niet voor 2014 volledige geïmplementeerd zijn. Ik verwacht dat de Europeanen in ieder geval willen dat de EPA's voor die datum geratificeerd zijn door de parlementen van de ACP-landen, maar de SADC-EPA moet volledig opnieuw onderhandeld worden."

De positie van Zuid-Afrika, dat geen interim-EPA tekende, is van groot belang, zegt Kruger. "Wat als de Zuid-Afrikanen zeggen: Wij willen geen EPA onderhandelen in achttien maanden? Landen zoals Namibië moeten dan beslissen of ze de kant van Zuid-Afrika kiezen en markttoegang verliezen, of de kant van Botswana, Lesotho en Swaziland, die de overeenkomst ondertekend hebben."

Zuid-Zuidhandel als alternatief voor de Europese markt wordt wellicht overschat, zegt Kruger. "Er is potentieel in de opkomende markten, maar er zijn geen handelsovereenkomsten. Er is geen enkel Afrikaans land in onderhandeling over een handelsovereenkomst met China."

"Landen als Namibië realiseren zich dat het door de concurrentie niet eenvoudig is om met hun producten in te breken in opkomende markten. De EU is nog steeds de belangrijkste handelspartner voor de landen in Zuidelijk Afrika. De landen hebben te veel belang bij belastingvrije toegang tot de Europese markt om zomaar uit de onderhandelingen te stappen."

Recht

Ontslag van een niet goed functionerende werknemer

Wanneer een Arubaanse werkgever meent dat een werknemer niet goed functioneert binnen het bedrijf kan de werkgever ervoor opteren de werknemer te ontslaan. Dat gaat echter niet zomaar.

Tekst: Misha Bemer

In beginsel zal de werkgever toestemming dienen te vragen aan de Directie Arbeid en Onderzoek om de arbeidsovereenkomst op te zeggen. Het is geen wet van Meden en Perzen dat de werkgever deze toestemming ook daadwerkelijk krijgt. Zo zal bij slecht functioneren van de werknemer vast moeten staan dat er geen andere plaats voor de werknemer kan worden gevonden in het bedrijf van de werkgever, bij gebreke waarvan de Directie Arbeid en Onderzoek kan weigeren de verzochte ontslagvergunning te verlenen. Wordt de ontslagvergunning verleend, dan kan de werkgever overgaan tot opzegging van de arbeidsovereenkomst, met inachtneming van de juiste opzegtermijn. Deze opzegtermijn is gerelateerd aan de duur van het dienstverband op het moment van opzegging. Tegen de beslissing van de Directie Arbeid en Onderzoek een ontslagvergunning te verlenen aan de werkgever kan de werknemer bezwaar aantekenen. Zo ook kan de werkgever bezwaar aantekenen tegen de weigering van de Directie Arbeid en Onderzoek de verzochte ontslagvergunning te verlenen.

De gang naar de Directie Arbeid en Onderzoek is niet steeds vereist. Wanneer daartoe een dringende reden bestaat, kan een werkgever in Aruba ertoe overgaan een werknemer op staande voet te ontslaan. Ook slecht functioneren kan worden aangemerkt als een dringende reden, voor zover er althans sprake van is dat de werknemer in ernstige mate de bekwaamheid of geschiktheid blijkt te missen voor diens werk binnen het bedrijf. Wanneer de werknemer op deze grond overgaat tot het op staande voet ontslaan van de werknemer zal de werkgever dit de werknemer dan wel onverwijld dienen mede te delen. Ook zal de werkgever nadat deze tot de conclusie is gekomen dat de werknemer niet functioneert niet lang dienen te treuzelen alvorens de werknemer te ontslaan.

Wanneer een werkgever een werknemer op staande voet heeft ontslagen heeft de werknemer ruimschoots de tijd om daartegen in het geweer te komen. Zo heeft de werknemer uit hoofde van de wet 6 maanden de tijd om de nietigheid van het ontslag in te roepen. De werknemer kan daartoe overgaan wanneer deze meent dat er geen sprake is van een dwingende reden, wanneer deze meent dat het ontslag niet onverwijld is verleend, wanneer bij het ontslag geen reden is opgegeven of wanneer deze meent dat de gevolgen van het ontslag voor hem te ernstig zijn in verhouding tot het belang van de werkgever bij het ontslag. Vervolgens kan de werknemer - al dan niet in kort geding - in rechte vorderen dat de werkgever wordt veroordeeld het salaris van de werknemer door te betalen. Wanneer de werknemer daar vlak voor het einde van de termijn van zes maanden toe over gaat kan het dan ook gebeuren dat de werkgever in ene een smak geld moet ophoesten - voor zover althans de rechter de werknemer volgt in diens stelling dat het ontslag nietig is - en ook het salaris moet blijven doorbetalen totdat de arbeidsovereenkomst alsnog op rechtsgeldige wijze is beëindigd. Bij enige twijfel omtrent de rechtsgeldigheid van het ontslag op staande voet is het voor de werkgever dan ook aan te bevelen tevens de rechter te verzoeken de arbeidsovereenkomst te ontbinden, voor zover vereist. Met een dergelijk verzoek - mits dit wordt toegewezen - wordt het financieel risico voor de werkgever beperkt.

De werkgever kan natuurlijk ook trachten met de werknemer tot een vergelijk te komen, waarbij - al dan niet onder toekenning van een vergoeding door de werkgever aan de werknemer - de arbeidsovereenkomst met wederzijds goedvinden wordt beëindigd. Dit kan ook voor de werknemer een te prefereren alternatief zijn. Met een dergelijke beëindiging weet de werknemer immers precies waar hij aan toe is. Maar partijen zullen het dan wel met elkaar eens dienen te zijn dat het beter is aan het dienstverband een einde te maken. Ook over de voorwaarden van de beëindiging zullen partijen overeenstemming dienen te bereiken. Dit is lang niet altijd het geval. De ervaring leert dat de meeste arbeidsrechtelijke geschillen voor de rechter worden uitgevochten. Dit wetende is het zowel voor de werkgever als de werknemer aan te bevelen tijdig aandacht te schenken aan de te volgen strategie in het geval van een (dreigend) arbeidsgeschil.

Misha Bemer is advocaat bij HBN Law te Aruba. Hij voert een algemene, commerciële praktijk, waarbij de nadruk ligt op het procederen. Misha Bemer buigt zich voor de Ñapa over juridische onderwerpen die spelen op Aruba. Misha.bemer@hbnlaw.com

Mens & Werk

Het nut van een preventieplan

In de loop der jaren is er veel veranderd op het gebied van personeelsbeleid. Was het personeel vroeger volledig overgeleverd aan de grillen van de werkgever, tegenwoordig hebben de werknemers behalve plichten ook rechten. Deze rechten liggen vooral op het gebied van bescherming van de werknemer op financieel en sociaal-maatschappelijk gebied. Een werkgever mag zijn werknemers niet 'misbruiken'. In het Burgerlijk Wetboek staat dat een werkgever een 'goede werkgever' moet zijn. Er behoort een vergoeding voor gedane arbeid gegeven te worden en om de werknemers een handje te helpen, zodat ze niet worden uitgebuit, is er een minimumloon ingesteld. Bij zwartwerken liggen de zaken natuurlijk anders. Wij richten ons hier op het werk bij een werkgever waarbij zowel de werkgever als de werknemer hun belastingen en sociale premies afdragen.

Tekst: Judice Ledeboer

Echter, de werknemer is daarmee niet verzekerd van bescherming. In de bouw bijvoorbeeld, waar werknemers bloot staan aan vele gevaren, ziet men regelmatig werknemers zonder helm, lopen werknemers op slippers over het bouwterrein en zijn er andere omstandigheden waar de werknemer groot gevaar loopt om lichamelijk letsel op te lopen. Het is niet alleen de verantwoordelijkheid van de werknemer om goed voor zichzelf te zorgen op het werk, maar ook de werkgever heeft de verantwoordelijkheid om erop toe te zien dat de werknemers zich aan de regels houden van veiligheid. De werkgever moet daarvoor de meest veilige omstandigheden creëren. Doen de werkgevers dat? Letten de werkgevers op voldoende licht in de werkruimtes, goed materieel waar de werknemers mee moeten werken, goede ventilatie en dergelijken?

Een groot probleem doet zich voor. Er is op Curaçao geen goede wetgeving op dit gebied. Het is niet wettelijk vastgesteld dat een werkgever voor het welzijn van zijn personeel moet zorgen. Dit geeft de werkgevers 'carte blanche'. Zij kunnen doen en laten wat zij willen en de werknemers hebben geen poot om op te staan bij wantoestanden. "Dan ga je maar ergens anders werken." Een werknemer trekt dan meestal aan het kortste eind omdat het niet altijd gemakkelijk is om een andere baan te vinden. Over het algemeen besteden de grotere bedrijven wel meer aandacht aan het welzijn van hun medewerkers. Zo regelden diverse bedrijven het afgelopen jaar een pensioensverzekering voor hun werknemers, zodat zij pensioen kunnen opbouwen. Ook dit is op Curaçao bij wet niet verplicht. Het is de maatschappelijke verantwoordelijkheid die een bedrijf neemt om dit wel te regelen. En het is ook de maatschappelijke verantwoordelijkheid van een bedrijf aandacht geeft aan het welzijn van zijn personeel. Dit beschermt namelijk beide partijen: de werkgever en de werknemer.

In hoeverre kan een werkgever aandacht geven aan het 'welzijn' van het personeel? Veel werkgevers zien dat niet als een prioriteit. Ze vinden dat de werknemers zelf de verantwoordelijkheid moeten nemen om goed voor zichzelf te zorgen. De werkgever richt zich liever op zijn business, want daarmee verdient hij geld. We leven echter in de 21e eeuw en er wordt bescherming gevraagd voor en door de werknemers. Veel werknemers weten echter niet wat de regels zijn op het gebied van veiligheid en welzijn binnen het bedrijf waar ze werken. Deze regels helpen problemen te voorkomen en deze regels moeten in een preventieplan opgenomen worden. In een preventieplan staan alle acties van het welzijnsbeleid van een bedrijf of instelling en het bevat alle risico's bij het bedrijf, samen met de bijbehorende preventiemaatregelen. Het plan bepaalt hoe men dit alles zal organiseren op materieel, organisatorisch of financieel vlak.

Het preventieplan moet ook regelmatig geëvalueerd en bijgestuurd worden omdat situaties binnen bedrijven doorlopend veranderen. In een preventieplan moet onder meer staan: het resultaat van de identificatie van de risico's en de te nemen preventiemaatregelen en de toe te wijzen organisatorische, materiële en financiële middelen.

Ieder bedrijf zou een preventieplan moeten hebben om problemen te voorkomen. Een preventieplan kan in opdracht door directies worden opgesteld door werknemers die door directies worden aangewezen en/of door werknemers die zich willen inzetten om zo'n plan op te maken. Het preventieplan is onderdeel van de rechten die werknemers hebben, maar het is ook een leidraad voor de werkgever inzake het veilig runnen van een bedrijf of instelling. Indien werknemers zich niet aan de regels houden, kan men naar het preventieplan verwijzen. Het plan moet dan wel ieder jaar aan de werknemers worden gepresenteerd, zodat men weet wat de regels zijn inzake veiligheid en welzijn op de werkvloer. Een preventieplan is goed voor beide partijen: de werkgever en de werknemer. Bij niet naleving van de regels in het plan kan men elkaar aanspreken. Dit voorkomt ruis, onrust en problemen en zo kan iedereen gewoon zijn werk doen, veilig en met plezier.

Marketing

Recessie

"Wie droomt er niet van?", vroeg Franco, "een oneindige hoeveelheid geld. Een constante stroom inkomen waarmee je kunt doen wat je wilt. Gratis geld!" Ons gesprek was even afgedwaald.

Tekst: Marcel Truyens

Er zijn maar weinigen die de beschikking hebben over gratis geld. In rijke families krijgen de kinderen nog wel eens een maandelijkse toelage, gescheiden partners kunnen soms een riante alimentatie uitonderhandelen en sommige 'raamambtenaren' (ambtenaren die de hele dag uit het raam staren, vandaar ook Microsoft Windows) komen nog wel eens weg met een jarenlopende wachtgeldregeling. Maar verder, ik zou het niet weten. Of het moeten politici zijn. Politici die aan de macht zijn, beschikken over een constante stroom gratis geld.

Politici vormen naar mijn weten de enige groep mensen op aarde waarvan we het normaal vinden dat ze een substantieel deel van ons inkomen afnemen zonder daar -anders dan vage beloften - iets tegenover te stellen. Met het gratis geld dat wij politici toevertrouwen kopen politici marktaandeel: ze besteden het - via de overheid waarvan ze kortstondig de baas zijn - aan die zaken die het meeste stemmers opleveren. Het merkwaardigste: als politici gaan 'bezuinigen' dan betekent het dat ze méér gratis geld nodig hebben. Snapt u het?

Ik vermijd daarom over het algemeen politieke onderwerpen. Commercie en politiek gaan namelijk slecht samen. Dat heeft te maken met idealisme versus realisme. Vanuit de commercie komen met enige regelmaat oproepen aan de politiek en/of de overheid. De partijen hebben elkaar nodig maar staan vaak recht tegenover elkaar: de politiek die zich het liefst overal mee bemoeit - of men nu wel of geen 'verstand van kennis heeft'- en het bedrijfsleven dat de politiek en de overheid het liefst ziet als niet meer dan een 'facilitator'. In feite zegt het bedrijfsleven altijd: "Geef ons een stabiele en betrouwbare omgeving waarbinnen we optimaal zaken kunnen doen en zorg ervoor dat deze beter is dan in de economieën waarmee we concurreren."

Waar hebben we het dan over? Een betrouwbare juridische omgeving, een stabiele munt, minimale regelgeving, een open markt, geen 'red tape', een aantrekkelijk belastingregime, een goede infrastructuur op het gebied van ICT, wegen, (lucht)havens, gezondheidszorg en onderwijs. Verder zoeken we naar veiligheid en bescherming en een ruime voorraad goed geschoold en gemotiveerd personeel. Handelsmissies tenslotte, worden gewaardeerd zolang ministers dat maar niet op eigen houtje doen. Afhankelijk van de sector waarin een ondernemer opereert, kan het lijstje wat langer of korter zijn.

Vanzelfsprekend heb ook ik een waardeoordeel over onze huidige regering. Als ik op eigen waarneming bovenstaand lijstje afvink, word ik - bevestigd door signalen van maatschappelijke groeperingen, het bedrijfsleven en overheidsdiensten zelf - gesterkt in mijn idee dat men het voor het bedrijfsleven op zijn zachtst uitgedrukt niet helemaal lekker doet. Gezien het feit dat ik me verre houd van politiek moet u de voorbeelden er zelf maar bij bedenken, ze staan dagelijks in de krant. Duidelijk is wel dat de wereldeconomie tegen een grote recessie aanloopt en dat betekent voor elke ondernemer -maar ook voor overheden - pompen of verzuipen, alle hands aan dek, uiterste inspanning en samenwerking, de mouwen opstropen, niet lullen maar poetsen, volledige focus.

"Wat moet en kan ik doen in deze lastige tijden?", vroeg Franco.
"Bekijk in tijden van recessie het gedrag van je klanten opnieuw; hun koopgedrag verandert. Richt je pijlen op slimme innovaties, speel kort op de bal en reageer snel en kordaat. Blijf vooral investeren in je zichtbaarheid, kies media die zich bewezen hebben met meetbare resultaten. Omarm de 'creatieve dwarsliggers' binnen je organisatie; zij zijn in staat om met onverwachte oplossingen en ideeën te komen. Bekijk je beloften aan je klanten opnieuw, beloof geen gouden bergen.
In crisistijden zijn er maar twee posities-oneringen die succesvol zijn: marktleiders of uitdagers van de marktleider. Met andere woorden: merken die hoge waarde tegen een hoge prijs leveren aan de ene kant en discounters aan de andere zijde. Middenmoters moeten het ontgelden, dus kies duidelijk een positie.
Weet wie je trouwste klanten zijn, laat van je horen en geef ze voordeel. Jouw concurrenten hebben ze allang in het vizier. Bekijk je productportfolio opnieuw en maak keuzes op basis van relevantie, onderscheid en synergie in het licht van de markt en de concurrentie.
Haal de banden aan met distributeurs, adviseurs, toeleveranciers, personeel en vakbonden. Je staat er zo niet alleen voor. Blijf verantwoord ondernemen, positief nieuws in moeilijke tijden telt dubbel. Ten slotte: leiderschap is de kritische succesfactor. Dat begint bij jezelf: geloof in je eigen kunnen en wees onverwoestbaar optimistisch. Stel daarnaast een War Team samen. Een zorgvuldig geselecteerde groep die de strijd aanvoert is onmisbaar. Leiderschap in deze periode bestaat uit aandacht geven en een voorbeeld zijn. Wees dus zichtbaar."

Uiteindelijk kwam ons gesprek weer terug op gratis geld en ons oorspronkelijke onderwerp: de broodnodige investering in zijn nieuwe bedrijfspand waarvoor geen buitenlandse geldschieter meer te porren bleek. Nieuwbouw kon hij voorlopig uit zijn hoofd zetten. Ook zijn beoogde architect, aannemer, leverancier van het nieuwe interieur, het IT-bedrijf, het reclamebureau, zijn verhuizer, de drukker, de hovenier, het schoonmaakbedrijf... ze kunnen de mooie opdrachten allemaal vergeten.

En naar wie moeten we met ons vingertje wijzen? Onze regering? Nee, dat zou te veel eer zijn, hoewel, op een positieve bijdrage heb ik ze niet kunnen betrappen. Het wordt wel hard tijd dat ze daar verandering in brengen, want er is zeer zware storm op komst.

Om redenen van vertrouwelijkheid kunnen namen, producten, markten en feitelijke omstandigheden anders zijn benoemd dan in de realiteit het geval was.

**Marcel Truyens is onafhankelijk marketing en communicatieadviseur te Curaçao.
http://web.me.com/marcel1963/Marcel_Truyens
e-mail: marcel1963@mac.com**

MKB

Ons menselijk kapitaal:

De arbeidskrachten van Curaçao

Het belang van goed opgeleide vakmensen is al vaker aan bod geweest in deze rubriek. Blijvend investeren in de kwaliteit van het beroepsonderwijs is één voorwaarde om in toekomst blijvend in te kunnen spelen op de vraag van de arbeidsmarkt. Uw medewerkers stimuleren om zich op professioneel en persoonlijk gebied te ontwikkelen levert direct meerwaarde voor uw organisatie op.

Tekst: Gofrie van Lieshout

Technieken en daarmee de vereiste deskundigheid van medewerkers veranderen, en kennis veroudert steeds sneller. De tijd dat één opleiding voldoende was voor de rest van de carrière ligt achter ons. Voor de werkgever is het belangrijk dat medewerkers "bij blijven" om alle ontwikkelingen te kunnen blijven volgen. Medewerkers zelf kunnen door bij- en nascholing groeien binnen de eigen organisatie waardoor vergrijzing wordt opgevangen en ruimte ontstaat voor nieuwkomers. Life long learning is ook wel het begrip dat wordt gehanteerd voor het blijvend leren. Het is echter niet reëel om van medewerkers die al jaren in dienst zijn nog eens te verwachten om bij-opleiding te gaan volgen. Om in kaart te brengen in hoeverre de benodigde competenties aanwezig zijn en om het niveau te kunnen waarderen is EVC een eenvoudig en praktisch instrument.

Gofrie van Lieshout is directeur van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Bedrijfsleven Curaçao (KBB).

Erkennen van Verworven Competenties (EVC)
Medewerkers met veel ervaring en vakkennis maar zonder diploma of certificaat kunnen via EVC alsnog hiervoor een waardering ontvangen. Tijdens een EVC traject worden de ervaringen en competenties van iemand in kaart gebracht en door een deskundige beoordeeld. Het gaat er daarbij niet om hoe iets is geleerd, maar wat iemand al weet en kan. Dit wordt vastgelegd in een ervaringscertificaat en vergeleken met de eisen die aan het diploma van een bepaalde beroepsopleiding of aan een branchecertificaat worden gesteld.
Het resultaat kan zijn dat de betreffende medewerker recht heeft op betreffend diploma of certificaat. Of dat het ervaringscertificaat recht op vrijstelling geeft voor een deel van de opleiding of training. Mits natuurlijk de onderwijsinstelling het ervaringscertificaat erkent. Op Curaçao wordt EVC inmiddels in de sectoren Hospitality en Zorg & Welzijn met succes toegepast: mensen kregen dankzij het ervaringscertificaat een baan en/of vrijstelling voor een deel van een opleiding.

Branche certificaat
Niet voor alle beroepen worden trainingen of opleidingen aangeboden. Een branchecertificaat kan een prima oplossing bieden om toch een kwalificatie aan mensen toe te kennen. Toonaangevende organisaties (grote werkgevers), brancheverenigingen en kennisinstellingen bepalen samen het beroepsprofiel en de normen van wat iemand moet kennen en kunnen om voor een branchecertificaat in aanmerking te kunnen komen. Aan de hand van een EVC- traject wordt bepaald of de kandidaat in aanmerking komt of welke aanvullende training nog gewenst is. Met een breed erkend branchecertificaat wordt de eigen deskundigheid aangetoond en het perspectief op de arbeidsmarkt verbeterd. Het biedt werkgevers en opdrachtgevers zekerheid dat wordt voldaan aan kwalificaties die door de eigen branche zijn ingebracht.

De voordelen voor uw organisatie van certificering
Geschoolde en gekwalificeerde medewerkers zijn deskundig, werken effectiever, voelen zich beter gewaardeerd en daardoor sterker verbonden met uw bedrijf. De kwaliteit van uw medewerkers stijgt en daarmee versterkt u uw concurrentiepositie. Uw mensen zijn breder inzetbaar waardoor u sneller schakelt bij onverwachte ontwikkelingen. Met een ervaringscertificaat of diploma op zak kunnen werknemers laten zien dat ze over de nodige ervaring en kwaliteiten beschikken. Groei in persoonlijke ontwikkeling motiveert en voorkomt een groot verloop. Door EVC krijgt u ook een actueel beeld van alle kennis en ervaring die u in huis heeft. Tenslotte draagt serieuze investering in scholing en ontwikkeling bij aan uw reputatie als aantrekkelijke werkgever.

Actuele ontwikkelingen op Curaçao
De druk op werkgevers om lokale arbeidskrachten in te zetten neemt toe. Dit kan natuurlijk alleen als er geschikte mensen beschikbaar zijn. Het is daarom belangrijker dan ooit om te investeren in de ontwikkeling van zowel huidige als potentiële werknemers. Beschikbare mensen die nu geen baan hebben moeten in de gelegenheid gesteld worden om de bestaande vacatures in te kunnen vullen. Er lopen inmiddels meerdere trajecten onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Sociale Ontwikkeling Arbeid & Welzijn om dit te bewerkstelligen. Hierbij is niet alleen aandacht nodig voor de beroepscomponenten maar ook de noodzakelijke houding en gedrag die bij de verantwoordelijkheid van een job horen. De overheid heeft een faciliterende rol hierin maar het werkveld zal aan moeten geven waar precies de behoefte ligt.

KBB heeft het initiatief genomen om branchecertificering te introduceren, in eerste instantie voor en met de sector Techniek. Aan de hand van EVC wordt gekeken over welke competenties iemand beschikt ten opzicht van de eisen van de sector (branchecertificaat) en hoe op praktische wijze eventueel ontbrekende kennis kan worden aangeboden.

Meer informatie
Voor meer informatie over EVC en of branchecertificering neemt u contact op met Kenniscentrum Beroepsonderwijs Bedrijfsleven Curaçao, Tel: +5999 461 0992 of kijkt u op www.kbbcuracao.com.

Kenniscentrum Beroepsonderwijs Bedrijfsleven Curaçao

Het KBB heeft als doel de afstemming tussen bedrijfsleven, scholen en overheid te verbeteren. KBB geeft hieraan invulling door de uitvoering van concrete projecten zoals trainingen, onderzoek, voorlichting en het organiseren van samenwerking tussen het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven. Ook stimuleert KBB de persoonlijke en professionele ontwikkeling van de beroepsbevolking.
KBB gelooft in een samenleving waarin mensen zich persoonlijk en professioneel blijven ontwikkelen en daarin ook een eigen verantwoordelijkheid nemen. Maar daarvoor moeten wel de juiste randvoorwaarden worden ingevuld zoals goed onderwijs en een gezonde arbeidsmarkt. Voor meer informatie over KBB of haar projecten kunt u bellen met 4610992 of kijkt u op www.kbbcuracao.com

Regio

Metaalindustrie Venezuela keldert

Gebrek aan investeringen, stroomstoringen, corruptie: de metaalindustrie van Venezuela is nog maar een schim van wat ze ooit was. In het zuidoosten van het land sluiten fabrieken massaal de deuren.

Het zuidoosten van Venezuela, aan de grens met Brazilië en Guyana, had ooit een bloeiende metaalindustrie. Tegenwoordig blijft daar steeds minder van over. De regio is bijna volledig afhankelijk van de olieproductie.

De hoop op de ontwikkeling van een meer gediversifieerde economie smelt als sneeuw voor de zon, zeggen vakbondsmensen, ondernemers en analisten. Als belangrijkste problemen noemen ze gebrek aan investeringen, prijsdalingen, technologische veroudering, stroomstoringen, een gebrek aan grondstoffen en onderdelen, cliëntelisme, corruptie, schulden, afschrijvingen en milieuvervuiling.

Door de problemen zijn de relaties tussen overheid en privésector naar een dieptepunt gedaald en is het aantal sociale conflicten toe.

Fabrieken sluiten
"Bijna alle basisbedrijven hebben dezelfde problemen", zegt José Jiménez, vakbondsleider in de metaalsector. "Ze hebben te weinig grondstoffen, onderdelen en apparatuur, de productielijnen liggen stil, arbeidsovereenkomsten worden geschonden en de bestuurders doen aan politiek en niet aan beheer."

"De daling in de productie van de basisbedrijven, staatsbedrijven, heeft geresulteerd in de sluiting van 162 van de 310 fabrieken die hun producten verwerken, en van de overige gebruikt minder dan 40 procent zijn capaciteit", zegt Fernando Goyenechea, voorzitter van de kamer van privébedrijven in de regio.

"In 2005 begon de productie te dalen", zegt analist Damián Prat. "Er wordt niet langer geïnvesteerd, het onderhoud blijft achterwege, het aantal personeelsleden stijgt en ook de corruptie neemt toe."

Grootste bedrijf
De basisbedrijven hebben zich de laatste veertig jaar ontwikkeld aan de samenvloeiing van de Orinoco en Caroní, op 550 kilometer ten zuidoosten van hoofdstad Caracas. De bedoeling was gebruik te maken van het enorme potentieel aan ijzererts, bauxiet, kostbare metalen en andere mineralen in de regio.

Er werden waterkrachtcentrales gebouwd. Die maakten de oprichting van Siderúrgica del Orinoco (Sidor) mogelijk, het grootste staalbedrijf van het land. Sidor was eerst een staatsbedrijf, werd in 1997 verkocht aan de Argentijnse groep Ternium en is in 2008, onder president Hugo Chávez, opnieuw genationaliseerd.

Metaalfabriek te Venalum in de Guyana-regio.

Halverwege het vorige decennium, toen het bedrijf nog in handen van Ternium was, produceerden de vijfduizend arbeiders jaarlijks 4,3 miljoen ton staal. Dit jaar zullen ze met dubbel zoveel arbeiders aan 2,6 miljoen ton komen.

Aluminium
Sidor wordt bevoorraad door Ferrominera Orinoco, dat het ijzererts in de streek ontgint. Ferrominera Orinoco produceerde ooit 20 miljoen ton per jaar, vorig jaar was dat nog maar 13 miljoen ton, zegt vakbondsleider Rubén González.

Hetzelfde beeld in de aluminiumindustrie. In Carbonorca, dat koolstofanodes maakt, is het personeelsbestand "vanuit politieke belangen opgetrokken van 470 naar 700 werknemers. Velen hebben geen stoel of doden de tijd door computerspelletjes te spelen", zegt vakbondsverantwoordelijke Emilio Campos.

Daar bovenop kwam de grote droogte in 2009 en 2010. Daardoor kwam de elektriciteitsbevoorrading in het gedrang. Het grote aluminiumbedrijf Venalum zag daardoor zijn jaarproductie verminderen van 439.000 ton in 2008 naar 258.000 ton in 2010, zegt Rada Gamluch, arbeidersvertegenwoordiger van het bedrijf.

De regering wil tegen 2014 weer 400.000 ton halen met Venalum, maar analist Damián Prat betwijfelt of dat kan. "De val van Venalum begon al voor de elektriciteitscrisis", zegt hij.

‘Vrouwen aan top niet afdwingen’

SVC award vrouwvriendelijkste bedrijf

Onlangs ontving advocatenkantoor VanEps Kunneman VanDoorne de SVC award voor het meest vrouwvriendelijke bedrijf van Curaçao. Een award waar de organisatie, naar eigen zeggen, niets (extra’s) voor deed. Vrouwvriendelijkheid is namelijk een logische afgeleide van hun overkoepelende visie op modern werkgeverschap, waarbij fors geïnvesteerd wordt in mensen en technologie.

Het bestuur van SVC en medewerkers van VanEps Kunneman VanDoorne met de prijs.

Tekst: Maya Mathias

Ons interview vindt plaats op het Curaçaose hoofdkantoor met Esther Jansen, partner/kantoordirecteur en Dave Liqui-Lung, een jonge mannelijke advocaat. Via een groot beeldscherm doet advocate Kimberley de l’Isle ook enthousiast mee vanuit de Arubaanse kantoorvestiging. Videoconferencing is, volgens Jansen, een belangrijke tool om intensief en kostenbesparend te communiceren met alle kantoren in de Dutch Caribbean. Dat gebeurt op partner- en seniorniveau, maar ook tussen alle secretaresses onderling. En iedere woensdagmiddag wordt er gezamenlijk geluncht waarbij de kantoren op Curaçao, Sint Maarten, Bonaire en Aruba informatie en ideeën uitwisselen via het scherm. Jansen: “Wij willen het beste kantoor van de Dutch Caribbean zijn. Met videoconferencing zetten we de klok tussen onze 75 medewerkers steeds gelijk en bevorderen we een sterke en open ‘one firm’ cultuur.”

Naast videoconferencing investeerde het kantoor de afgelopen jaren in goede software en een sterk netwerk, waardoor personeel ook vanuit huis of vanuit het buitenland kan werken. Met blackberries is iedereen uitstekend bereikbaar en snel op de hoogte van ontwikkelingen en nieuws. “Laatst”, vertellen Jansen en De l’Isle enthousiast, “volgde een aantal vrouwelijk werknemers gelijktijdig in kantooruren het inspirerende webinar ‘Get organized, get productive, get promoted’ voor hun professionele groei.” De investeringen in high tech communicatiemiddelen zijn fors. Toch zijn ze, volgens het moderne kantoor, cruciaal voor de ondersteuning van klanten en personeel.

Zoek het maar uit

“Vrouwen aan de top moet je zeker niet afdwingen”, vindt kantoordirecteur Jansen die wel partner, maar geen advocaat is bij VanEps Kunneman VanDoorne. “Toch kan je vrouwelijke professionals wel helpen met het zichtbaar maken van hun ambities en talent.” Managers zijn, volgens wereldwijd onderzoek, geneigd om professionals te promoten die op hen lijken qua profiel en stijl. Als die managers voornamelijk man zijn, raken vrouwelijke professionals met groeiambities (onbewust) op de achtergrond. Jansen: “Vrouwvriendelijkheid is bij ons geen doel op zich, maar eerder een afgeleide van ons mensvriendelijke beleid. Wij pushen ons vrouwelijk talent, dat soms de neiging heeft zich bescheiden op te stellen, wel bewust in een bepaalde (carrière)richting. Het gaat om de juiste persoon op de juiste plek en gelijke kansen voor iedereen.”

Kantoordirecteur Esther Jansen neemt de prijs in ontvangst.

De l’Isle, een high potential van 31 jaar: “Op ons kantoor krijg je niet een lijstje toegeworpen met eisen waar je aan moet voldoen en de boodschap ‘Zoek het maar uit’. Ons loopbaanbeleid ervaar ik niet als pushen, maar ik waardeer juist de samenwerking en samenspraak daarbij. Mijn ambitie is om snel door te groeien naar een seniorniveau en later naar partnerniveau als dat kan. Daarbij wil ik me blijven specialiseren in arbeids- en ondernemingsrecht. Die ruimte krijg ik volop. Samen met de partners stel je een eigen ontwikkelplan met concrete doelen en targets vast. Daar werk je ook samen naartoe. Jonge advocaten krijgen allen een mentor toegewezen en je wordt bewust begeleid. Dat sterkt het VanEps Kunneman VanDoorne-gevoel. Sommige mensen zijn ‘born leaders’. Anderen ontwikkelen die competenties stapsgewijs. Ik ben er trots op dat bij ons op kantoor iedereen groeimogelijkheden krijgt.”

Bedreigende vrouwen

Jansen: “We zijn een zakelijk bedrijf en werken met begrotingen en targets voor iedereen. Dat ons kapitaal in de hoofden van onze mensen zit, beseffen we heel goed. Als je je personeel alle ruimte en kansen geeft, verdien je dat ruimschoots terug. Onze partners jagen onze mens- en vrouwvriendelijkheid aan. Ze zijn gewend om vrouwen van niveau naast zich te hebben en voelen zich niet bedreigd. Vrouwvriendelijkheid is iets wat je uitdraagt en waar je in gelooft. Onze HR-afdeling vertaalt dat vervolgens in beleid. Diversiteit is de kracht van ons groeiende bedrijf. Niet iedereen hoeft hetzelfde te zijn. De één is inhoudelijk sterk, de ander acquireert weer heel goed. Teams moeten elkaar juist aanvullen, ook wat de bijdrage van mannen en vrouwen betreft. Bij onze partners zie je dat goed. Ze hebben een eenduidige visie voor het bedrijf, maar lopen qua expertise en persoonlijk profiel sterk uiteen.”

Alle genomineerden kregen een certificaat.

De advocatuur is een veeleisend beroep. Er wordt keihard gewerkt. Toch kan iedereen bij VanEps Kunneman VanDoorne part-time aan de slag, iets wat op Curaçao nog weinig gebeurt. Jansen: “Het grootste deel van ons ondersteunend personeel is vrouwelijk en werkt vier dagen per week. Dat vergt flexibiliteit en collegialiteit van iedereen. Van ons totale personeel is bijna driekwart vrouwelijk. Er wordt rekening gehouden met zwangerschappen en part-time werk. Dat gaat zeker niet ten koste van je loopbaan binnen het bedrijf. Het gaat om maatwerk en een goede work-life balance voor iedereen. Met een 37.5-urige werkweek en lunchpauzes van 1,5 uur komen we aan alle medewerkergroepen tegemoet. Over een paar jaar bestaat de top van ons bedrijf wellicht voor 50 procent uit vrouwen. Daar werken we bewust naartoe.” Liqui-Lung: “Met vrouwen werk ik graag samen. Ze zijn accuraat en gedisciplineerd. Evenveel mannen als vrouwen geeft een goede sfeer. Vrouwen brengen een andere energie en dynamiek met zich mee. En onze vele opleidingen in teamverband bevorderen de samenwerking over en weer.”

‘One firm’

Het kantoor is de afgelopen jaren sterk gegroeid van 50 naar ruim 70 man personeel, verspreid over Aruba, Curaçao, Bonaire, St. Maarten en een Dutch Caribbean Desk in Amsterdam. Jansen: “We willen dat klanten nooit ergens anders aan hoeven te kloppen met vragen op juridisch gebied. Dat is een hele uitdaging. Onze service en stijl moeten overal herkenbaar zijn en op hetzelfde niveau. Vandaar ook de belangrijke ‘spin in het web’ functie van kantoordirecteur. Onze groei moet in goede banen geleid worden en ook worden geconsolideerd. Dat betekent fors en blijvend investeren in mensen, opleidingen, communicatie en technologie. Wij realiseren ons goed dat de kosten de baten vooruit gaan.”

Volgens de advocaten Liqui-Lung en De l’Isle moet je blijven luisteren naar je personeel. Regelmatig houdt het kantoor een uitgebreid medewerkerstevredenheidsonderzoek. Liqui-Lung: “Het is een platform waar iedereen met zijn of haar ervaringen en wensen terecht kan en zo houd je feeling met wat er leeft.” Het laatste onderzoek heeft er bijvoorbeeld heel concreet toe geleid dat er een full time HR-manager is aangetrokken voor het kantoor. De l’Isle: “We willen beter worden, uitbreiden en specialiseren. We zijn altijd ‘one step ahead’, maar allesbehalve keihard. Ondanks onze groei, staat het persoonlijke en het menselijke centraal. De leuke laagdrempelige sfeer is gelukkig niet verloren gegaan. We zijn nog steeds ‘one firm’, waar hard wordt gelachen en hard wordt gewerkt.”

Feiten over vrouwen wereldwijd

1. Vrouwen vormen 50 procent van de wereldbevolking
2. Vrouwen doen 66 procent van al het werk
3. Vrouwen verdienen 10 procent van het wereldinkomen
4. Vrouwen hebben 1 procent van alle bezittingen
5. Van alle regeringsleiders op de wereld is 5 procent vrouw
6. Van alle armen op de wereld is 75 procent vrouw
7. Van alle analfabeten op de wereld is 66 procent vrouw
8. Van alle vluchtelingen op de wereld is 75 procent vrouw

Bron: www.emancipatie.nl

De SVC award

De SVC award is door de Stichting Vrouwennetwerk Curaçao in het leven geroepen om lokale organisaties te belonen, die zich sterk maken voor vrouwelijk talent. Het gaat daarbij om het creëren van een werkomgeving en voorwaarden, waarin ook vrouwelijke medewerkers de ruimte krijgen om zichzelf te ontwikkelen binnen hun bedrijf.

Dit jaar werd de SVC award alweer voor de vierde keer uitgereikt. Van de twaalf aangemelde bedrijven werden er door een vakkundige jury vijf genomineerd: Centrale Hypotheekbank, Fundashon pa Maneho di Adikshon, Kliniek dr. J. Taams, Wasserij Kòrsow en last but not least VanEps Kunneman VanDoorne. De prijs ging uiteindelijk naar het advocatenkantoor.

Dit jaar bestond de jury uit Charlène Alberto, Jeanette Bonet (Breezes Resort, Spa & Casino, winnaar van de 3e SVC award), Eric Garcia, Ingrid de Maaijer, Arthur Nivillac en Arthur Rosaria. Zij bezochten de genomineerde bedrijven en voerden intensieve gesprekken met de managers en medewerkers om inzicht te krijgen in de feiten en cijfers en de door managers en medewerkers ervaren vrouwvriendelijkheid.

Belangrijke beoordelingscriteria waren onder meer de verdeling man/vrouw in leidinggevende functies, gelijke arbeidsvoorwaarden voor iedereen, aandacht voor de zorgtaken en carrièrewensen van werknemers en de mogelijkheid tot persoonlijke en professionele groei. De jury benadrukte daarbij de belangrijke voorbeeldfunctie van de vijf genomineerde bedrijven voor de Curaçaose maatschappij.